Regiu... Hunedoara-Dev...

În pag. 4-5:
„DUIOS ANASTASIA TRECEA"
nuvelă de DUMITRU RADU POPESCU

ELOGIU LIRIC
Un supliment de poezie

În pag. 6:
CAMIL PETRESCU — INEDIT

Proletari din toate țările, uniți-vă!

gazeta literară

Anul XIII. Nr. 29 (715). Joi 21 iulie 1966 ● ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● 8 pagini 1 leu

UN AN DE LA CONGRESUL AL IX-LEA

ALBINA DE AUR

S-a împlinit un an de la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, eveniment de seamă în făurirea României noi, socialiste.

A fost un an care a stat sub semnul „albinei de aur", cum de altfel întregul deceniu 7 se profilează, așezîndu-se sub același simbol al hărniciei și al vredniciei.

Insist asupra acestei imagini, întărit de faptul că laborioasa albină a fost privită de unii învățați și gînditori din antichitate ca simbolizînd speranța, că slujește ca emblemă unor societăți științifice, care le acordă și ca distincții pentru realizări în muncă.

Această imagine nu o socotesc deplasată, și nici ofensatoare apropierea dintre om și albină, dintre alcătuirea înmărmuritor de strictă, de uluitoare organizare echivalentă, operativă și creatoare a coloniei producătoare de valori nutritive și de sărveche sursă de lumină, cu organizarea noastră socială-umană, creatoare de valori, de materii și bunuri de larg consum, de trepte de civilizație socială.

Cum noi ne îndreptăm spre o Arcadie a realităților mereu mai prospere, este de amintit iarăși o legendă helenică prin care se arată că în acea lume a Greciei antice, un rege, pe nume Aristeu, a iscat arta creșterii și folosirii albinelor în acea Arcadie Felix.

Marele stup al muncii, colectivitatea românească, poporul român muncitor, nu doară a realizat, a produs ce a produs, a împlinit mai mult de jumătate din planul anual pînă în prezent, ci a ostenit la elaborarea noului cincinal.

În prezentarea făcută în sesiunea Marii Adunări Naționale, tovarășul Ion Gheorghe Maurer arăta, că planul de dezvoltare a economiei naționale „este rodul unei activități laborioase, desfășurată de organele de partid și de stat, cu participarea unui mare număr de specialiști și oameni de știință, sub îndrumarea permanentă a conducerii de partid, a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, care a examinat sistematic lucrările și a dat indicații concrete asupra modului de rezolvare a diferitelor probleme".

Aceasta s-ar ilustra cu un vers al lui Lamartine, în care poetul romantic cîntînd „viespile" lui Alphonse Karr, amintea de vestitele albine de pe colinele attice, de pe Hymette: „Pétrir d'un suc d'esprit le miel de la raison" (Să frămînți cu un suc de duh mierea înțelepciunii — rațiunii).

Această miere a înțelepciunii a fost dăruită de toate florile gîndirii poporului. Ea a fost culeasă de pe întinsul cîmpului larg al muncii acestor ani, al anului care înscrie dimensiunile importante și rezultatele ce s-au desprins din Directivele Congresului al IX-lea.

„Noi, generațiile", ca să folosesc pluralul unui titlu de poem al lui Esenin, noi, generațiile, cea de față și veitoarele, vom putea spune ca Odobescu: „Et in Arcadia ego!" Și noi am fost în Arcadia! Pentru că o Arcadie Felix deseneză viitorul patriei noastre socialiste, după datele existente, după eforturile și adăugirile înfăptuite sub ochii noștri „dilatați de culori visate". Noi, și: „Generațiile de mîine — cum a declarat secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — vom putea spune cu recunoștință: înaintașii noștri au făcut totul pentru a asigura poporului o viață îmbelșugată și fericită, au făurit o țară liberă, independentă și prosperă".

Își poate închipui oricine, după semnele existente, după litera promițătoare a planului cincinal, ce vom avea, ce vom vedea în unghiul mereu mai lărgit al perspectivelor lumii comuniste, ajunși cu împlinirile la pragul anului 70.

Nu cred că mai este necesar, ca foarte puțin priceput economist, să mai fac aprecieri în materie, să aduc pe filă cifrele impresionante ale realizărilor și ale perspectivelor economiei noastre naționale, multele miliarde afectate cutărui sau cutărui capitol. Dar imaginea de ansamblu a dezvoltării economiei noastre naționale și imaginea de mîine a acestei dezvoltări continue ni le schițează marile realizări, magnificele înzestrări ale desfășuratei hărți dinamice a patriei.

Deschizînd ochii pe o machetă uriașă a geografiei pămîntului românesc, vedem obiectivele cincinalului; călușurile hidrocentralelor pe corzile de viori ale apelor, ale riurilor întinse peste pămîntul care ne oblăduiește de la începuturile neamului nostru, din adîncurile vremilor istorice cu rădăcini în cețurile baladelor și ale basmelor. Este o gamă întreagă, o succesiune de tonuri care dau marele cîntec al luminii și puterii electrice, talazurile microhidrocentralelor ce coboară pe vadul Bistriței, de la Bicaz, sau de la barajul și hidrocentrala „Gheorghe Gheorghiu-Dej", de pe Argeș, suita altor călușuri melodice pe simfonia puterii generatoare de lumină și forță, microhidrocentralele în amonte și în aval, barajul Vidraru, lucrările din bazinul Lotrului.

Să mai enumerăm combinatele, uzinele, fabricile, rafinăriile existente și cele proiectate la Pitești; obiectivele care merg spre desăvîrșire sau spre începutul ritmului cincinalului, obiectivele centrelor industriale Rîmnicul-Vîlcea, Slatina, Curtea de Argeș, Găești, Drăgășani, Galați.

Graficul arhitecturii în dezvoltare în regiuni și în capitala patriei, în București, cu vastul program de investiții pe perioada 1966—1970. Șantierele deschise nou, cu investiri de sute de milioane.

Cred că trebuie să mă opresc aici. Sînt sigur, nu bănuiesc, că întreaga suflare românească, după expresia străveche și tot atît de ro-

Radu BOUREANU

(Continuare în pagina 7)

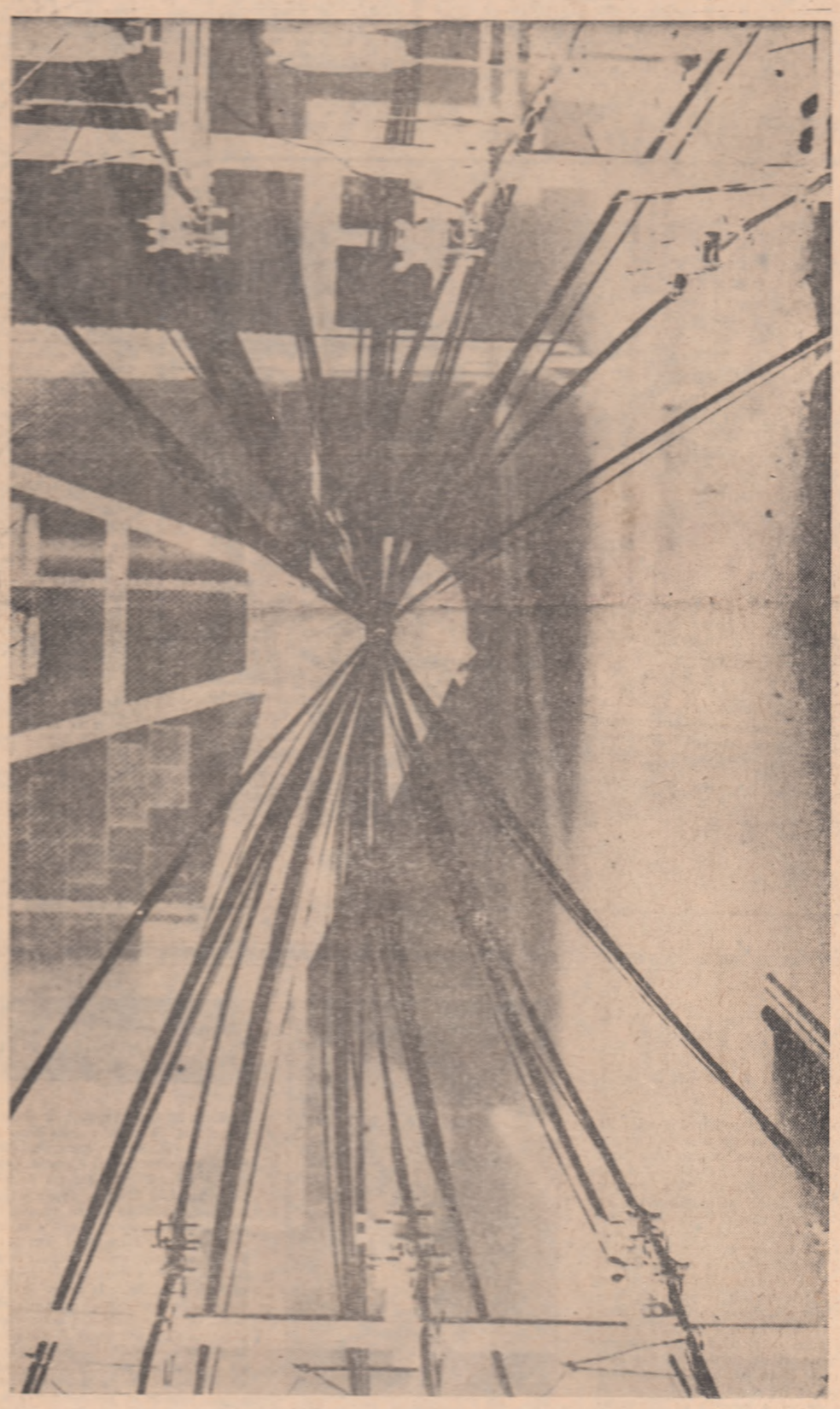

Publicăm o suită de peisaje industriale, interpretate fotografic de DAN GRIGORESCU, sugestii — pentru după vacanță — adresate artiștilor plastici. (La fotografia de deasupra: „SĂVINEȘTI").

CAUT CHEIA PE-NTUNERIC

Sînt în mine niște doi
Și-ncerc chei mai vechi și noi
Pentru taine să descuie.
Ușile-s bătute-n cuie.
Și vîr cheile în broască
Poate-or fi să se cunoască.

Incercai și alte chei
De rugină și scîntei

Cheie mică sau prea mare:
Am verigi la cingătoare.
Ele sună ca un glas
Cînd le scot și cînd le las.

Tudor ARGHEZI

Genève, Hôpital Cantonal
9 iulie 1966

COORDONATE ALE POEZIEI CONTEMPORANE

Dialog: VLADIMIR STREINU — ION BIBERI

În continuarea discuțiilor inițiate de **Gazeta literară**, publicăm în acest număr dialogul susținut de Vladimir Streinu și Ion Biberi privind unele aspecte ale liricii contemporane, proiectate într-o perspectivă mai largă, aceea a originii și semnificației actului poetic.

ORIGINEA ȘI SEMNIFICAȚIA POEZIEI

I. B.: Îngăduiți-mi ca, în această explorare pe care o facem asupra Poeziei ca atare — folosirea majusculei îmi pare oportună — să luăm ca punct de plecare însești formele de început ale gîndirii umane, care, în parte, se confundă cu originea poeziei și cu elaborarea Cuvîntului, din nevoia acțiunii

Nu putem stărui aci asupra teoriilor privind originile limbajului. Din teama de a fi pedant, nici nu le voi menționa.

Voi spune numai că simplificînd, aș vedea în limbajul uman, deopotrivă, o nevoie de a reda prin imagini sonore caracteristicile lucrurilor din afară, ca și un mijloc de a opera direct, efectiv, asupra lucrurilor, sau asupra semenilor. Cuvîntul devine astfel în același timp o imitație gestuală, limitată la mușchii necesari vorbirii, ca și un mijloc de apel, o ritmare a muncii, un îndemn față de alți oameni, dar și de acționare asupra universului.

Aș spune deci că, în esență, poezia înseamnă în același timp **Cunoaștere** și **Mijloc de acțiune.** În formula ei primă, așadar, la populațiile din paleoliticul superior, din mezo — și din neolitic, poezia va fi exprimată prin cuvînt și descîntec; în literaturile și filozofiile antice, poezia a fost reprezentată ca formă de cunoaștere în legendele teogoniilor, iar ca formă de îndemn și acțiune socială, în **Muncile și Zilele** lui Hesiod, în epopeile homerice sau, pentru a ne limita, în diverse **Fabule** și **Satire.**

Socotiți această îndoită incidență a poeziei, către cunoaștere și către acțiune, ca fiind proprie a lămuri orientarea discuției, sau înțelegeți să propuneți o altă perspectivă?

V. S: Iubite prietene, Poezia cu majusculă e dușmana poeziei cu minusculă. Nenumărați clasici, romantici și moderni, vorbind despre Ea, au vorbit și vorbesc în realitate despre poezia proprie; iar criticii și îndeosebi intelectualii din afara meseriei literare, concurînd mișcarea poeților de a-și generaliza cazul particular, au acreditat ideea că ar fi existînd o doctrină unică, în care s-ar însuma modurile poetice particulare. Speculația teoretică, nici cea mai strălucită, n-a izbutit însă decît să acopere adevărul că există nu o suprarealitate numită Poezia, ci realități individuale, forme concrete felurite, adică poezii și poeți. Iar cînd poeții înșiși ajung să-și arboreze creația proprie într-o

(Continuare în pagina 7)

culoarea culorilor

Steagurile celei mai îndepărtate sărbători...
toată viața umblă omul să aivă pe ce muri,
către ce să-și întindă ultimul ochi;
deocamdată numai sudoarea;
steagul o primește lacom și devine;
mai apoi însăși piatra craniului
în care se opune vînturilor,
grenadelor cu sămînța lacrimilor,
călăreților, cometelor de gaze:
omul tîrîndu-se pe lespedea piețelor
prinzîndu-se de sîngele său,
îl răstoarnă piciorul polițistului,
dar nimeni n-a smuls din cineva
steagurile celei mai îndepărtate sărbători

Păsări au fost ele, clopote, capete de lup,
fața soarelui și-a planetelor văzute și
nevăzute,
seceri, ciocane, paloșele trestiei de zahăr;
cum vor mai fi, de cîte culori, nu se știe,
dar cea mai bărbătească dintre toate
culorile,
culoarea cu ghemul destinului în mînă
se va urca pe mașini și pe fructe
și totdeauna va spune exact ce trebuie,
la ora cea mai necesară și-n locul cel mai
pregătit —
fără culoarea culorilor nu veți pleca nicăieri,
nu veți ajunge pe nimeni.

Umblă armele omului prin junglă,
vin pe insulă și nu se știe cînd vin,
răstoarnă gărzile palatelor și nu se știe
cum —
de-ar fi lăsate să-și hotărască singure
soarta;

prindeți-le numai culoarea culorilor;
le veți găsi depozitele rădăcinilor,
tipografia ascunsă-n fîntînă,
discursul turnat din piatra inelului,
luptătorii gata spintecați în iarbă —
luați-le steagurile celei mai îndepărtate
sărbători
și-atunci veți reuși ceva, uzurpatorilor!

Steagurile celei mai îndepărtate sărbători,
dar numai o parte din steagurile de-acum:
dacă-ar fi altfel ați ști să le abateți,
v-ați face frați cu ele, să le corupeți;
un singur semn mai dă pe undeva de
bănuială:
aceasta e culoarea roșie; roșul de-acum,
același roșu de la început și totuși altul...

Ce poate-adăuga la roșu viitorul?
Roșul însuși nelipsit viitorului...
Taina are numai o față descoperită,
aceeași față totdeauna; steaguri de-acum,
aceste steaguri de-acum, dar nu numai
acestea;
numai o parte din ele; fascinație, clopot -
steagurile celei mai îndepărtate sărbători.

Ion GHEORGHE

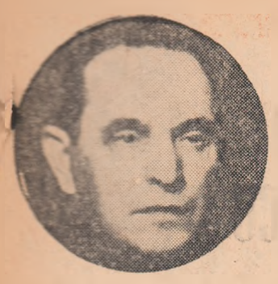

ION PAS
Povestiri vechi şi noi

Intr-o foarte elegantă ţinută tipografică a apărut la Editura tineretului această carte a scriitorului Ion Pas, destinată celor mai mici cititori, acelora care sînt mai ales „auditori". Cartea lui Ion Pas, cuprinzînd o selecţie antologică din mai vechile sale povestiri şi istorioare pentru cei mici, se remarcă prin dialogul viu, prin tonul sfătos şi plin de umor, învăţăturile transmise micilor auditori ai cărţii sale, fiind deosebit de instructive şi plăcute. Cîteva dintre aceste bucăţi par nişte „jurnale", nişte „însemnări" bazate pe percepţii elementare, dar pilduitoare, ale unui erou nu cu mult mai mare decît cei cărora li se adresează autorul. Despre ce însemnări poate fi vorba, dacă nu despre nişte „pozne" care uneori se termină rău? Un băieţaş este zgîriat de motanul care nu poate suporta supliciul smulgerii mustăţilor *(Bunica)*, altul ia în „tragic" o bătaie cu bulgări de zăpadă pe care el însuşi a provocat-o *(Păreri de rău)*. Un leneş, condamnat cît e vara de lungă să stea cu hurta pe carte, invidiază (se va vedea că fără temei) libertatea unui dulău, care nu-l poate ajuta decît cu prezenţa sa tandră *(Dulăul)*. Unele dintre istorioarele acestei cărţi „localizează" fabule cunoscute *(Povestea greierului)*, răsturnînd, ca să zicem aşa, datele conflictului. Altele, prezentînd însuşirile dominante ale unei vietăţi (din ogradă sau din pădure) — ca: naivitatea, inocenţa sau şiretenia, cruzimea, povestesc peripeţii cu tîlc din viaţa unor iepuraşi naivi şi neastîmpăraţi sau ale, unor pui de găină credduli *(O poveste cu iepuraşi. Puişorul şi vulpea* etc.). Ne întîlnim în unele dintre aceste povestiri cu teme cunoscute: nerecunoştinţa, lăudăroşenia, prostia, după faptă şi răsplată etc. Am zice, un fel de proverbe ilustrate, nu numai de desenele foarte inspirate ale lui Florian Obreja, ci în primul rînd de talentul de povestitor răbdător şi iscusit al autorului. Remarcăm inspirata „punere în scenă" a conflictului, transferarea în imagini a proverbelor sau vorbelor cu tîlc — punctul iniţial al multor istorioare. Notabile ni se par, prin umorul lor, bucăţi ca *O întîmplare cu Bubi şi Grivei*, — doi cîţei îngîmfaţi — sau *Se cearta orătăniile*, unde eroii fabulei devin orătăniile din ogradă.

Cu îndemînare şi îngăduinţă, cu răbdare şi cu zîmbetul pe buze, autorul îi plimbă pe cei mici în lumea animalelor din curte sau din pădure, prin Ţara Furnicilor, sau în cea a Piticilor care le dă întîlnire copiilor în lumea basmelor lui Creangă ori Swift, brodind cu inventivitate episoade captivante, mereu atent la morală, care se strecoară adesea pe nesimţite în cîmpul cunoaşterii celor mici. Nu lipsesc nici unele aşa-zise „confruntări" cu realităţile noi ale vieţii de care se bucură astăzi copiii în ţara noastră. Edificatoare sînt paginile de ... am zice reportaj, dacă nu ni s-ar părea pretenţios şi impropriu, din bucăţile: *Întîlnire cu Marioara, Miticuţă şi Anişoara*, evident inspirate autorului de frecventarea căminelor de copii.

In *Povestirile vechi şi noi* ale lui Ion Pas copiii vor găsi o lectură plăcută, antrenantă, la care se vor întoarce totdeauna cu bucurie.

GEORGE DAN
Corabia cu cincizeci de catarge

Volumul recent apărut înmănunchează poeme din diverse etape ale creaţiei lui George Dan. Cîteva poezii datate 1942 indică o anume unitate temperamentală, perpetuată în poemele mai noi, circumscriu un univers de imagini durat pe constante specifice. George Dan a rămas în poezia sa un statornic „matroz", cîntînd marea, cu cele două culori fundamentale: albastrul şi verdele, — marea rămînînd plasma vie care nutreşte poemele sale. „Timona şi lira" sînt cele două vocaţii ale sale. „Roata cîrmii cu spiţe de alamă / roata cîrmii mi-a fost mai întîi / aspra lră. cc-adesca mă cheamă / ca pe coarde, din nou s-o mîngîi". Pegasul visat e-un „cal de mare", în delicata poemă *Hipocampus*; solul trimis de mare e un nou „*Ducipal*" pentru care poetul îşi schimbă spada în harpon; matrozul, călător pe marea poeziei, îşi vrea poemele „catarge",

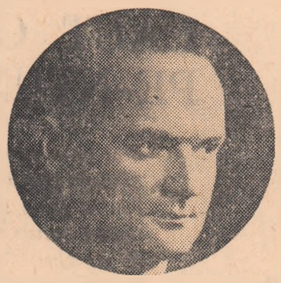

ca simboluri nţnfrînte ale demnităţii: „Catarge, voi ciopli din voi cuvinte, / catarge de poeme, / şi-n vîrf le voi aprinde-o stea,/ desfăşurîndu-şi pînzele de purpură fierbinte : / bătăile din inima mea!..." Prin versurile sale foiesc pescăruşii, ţigănuşii, cu „pîntecul negru de Dunăre, ud", cai de mare, maimuţe de la circ, avînd nostalgia pămînturilor natale, trandafirii de mare; cele două feţe ale mîinii, — în emoţionantul imn închinat forţei creatoare a omului, inegalabilei sale însuşiri, munca, datorită căreia a putut străbate secolele şi a făurit istoria, contemplarea mîinii umane îi evocă poetului vietăţi marine:

„Ciudată, simplă-i mîna : / pe faţă — străvezie stea — demare, / pe coş — crabul păros cu gheare"...

Poetul e un Ulysse îndrăgostit care atribuie iubitei sale de pe uscat însuşirile celeilalte iubite — marea. Privirile pămîntenei nu pot fi străbătute decît înot, întrucît ele îi evocă întinsul nemărginit, fascinant al mării, privirea femeii are „ţărmuri de gene", iar dinţii ei dezgoliţi sînt asemuiţi cu „surîsul monştrilor marini".

Epic şi sentimental, George Dan e capabil să sugereze tablouri vaste, pictate pe-o singură culoare dominantă — cu sugestia obsesivă a unui cuvînt-cheie, a unei nuanţe de fond, aşa ca în poemul *Copăcel de cafea*, o istorie a exploatării coloniale; iată unul dintre aceste tablouri în care cafeaua, aruncată în mare, pluteşte departe, pe întinsul mării :

„Cafeaua verde, uşoară, plutea... / Mări de sargasse de verde şi verde cafea / insule verzi de verde şi verde cafea..."

Cît de mare şi de substanţială este fascinaţia mării o dovedeşte însuşi faptul că din bogăţia folclorului, al cărui admirator sincer este, George Dan a ales şi reţinărit în această plachetă cu caracter aproape antologic acea baladă în metru popular inspirată din lumea portului Brăila: „Kira Kiralina". Balada aceasta se înscrie printre izbînzile sale, prin pitorescul expresiei, ca şi prin lapidaritatea, prin forţa de concentrare a limbajului poetic.

Corabia cu cincizeci de catarge, axa acestei plachete de versuri, e poemul vîrstei „toride" către care păşeşte rapsodul, catargele simbolizînd anii ce-au despicat „oceanul timpului": „cu ochii trezi pe Steaua Viitorului / cea neclintită printre rotitoare stele". Gîndul său poartă „hereta inimii / mereu pe-o parte", stringînd mereu „timona lîngă piept", sensibil la temele majore ale vremii sale. Sentimentală, confesiunea poetului cade uneori în tonalităţi minore (mai ales în unele cîntece de dragoste, dulcege : *Aluniţa, Trandafirii marini, Cum poţi dintr-o privire*) , dar cunoaşte şi înălţimile rîvnite ale catargului ca în : *Sînt soare orb, Timonă şi lră, Poetul* şi multe altele. Vorba poetului: „Şi umblă cartea şi pe jos, şi «zboară»/ cu fantezia mea..." Şi împreună cu ea, cititorul.

Eugenia TUDOR

Note de lectură

● **POEZIE**

— Mihai Eminescu : **Poezii**, cu prefaţă şi note de George Munteanu. Text stabilit de Perpessicius. — Colecţia „Biblioteca şcolarului", Editura tineretului.

— George Coşbuc : **Poezii**, cu prefaţă şi note de G. Şovu — Colecţia „Biblioteca şcolarului", Editura tineretului.

— Victor Kernbach : **Freamăt galactic**. — Editura pentru literatură.

— Ilie Constantin : **Ciepsidra**. — Editura pentru literatură.

— Miron Scorobete : **Fintini**, — Editura tineretului.

— Radu Cîrneci : **Orgă şi tarabă**. — Editura pentru literatură.

— Dumitran Frunză : **Viaţa în lucruri**. — Colecţia „Luceafărul", Editura pentru literatură.

— Ovidiu Genaru : **Un şir de zile**. — Colecţia „Luceafărul". Editura pentru literatură.

● **PROZA**

— Nicolae Iorga : **Istoria lui Ştefan cel Mare**. — Editura pentru literatură.

— Mihail Sadoveanu : **Viaţa lui Ştefan cel Mare, reeditare**. — Editura tineretului.

— Zaharia Stancu : **Desculţ**, vol. I şi II, ediţia a X-a. Prefaţă şi note de Matei Călinescu. — Colecţia „Biblioteca şcolarului". Editura tineretului.

— Louis Aragon : **Frumoasele cartiere** (al II-lea volum din ciclul **Lumea reală**). In româneşte de Sergiu Dan. — Editura pentru literatură universală.

● **CĂRŢI PENTRU COPII**

— Victor Eftimiu : **Dreptatea lui Ion Vodă**, povestire istorică. — Editura tineretului.

— Dumitru Almaş : **Fata de la Cozla**, povestire istorică. — Editura tineretului.

● **MONOGRAFII**

— V. Burancelli — **Edgar Allan Poe**, traducere din limba engleză de Livia Deac. — Editura pentru literatură universală.

— Dumitru Isac : **Jean-Jacques Rousseau**. — Colecţia „Oameni de seamă", Editura tineretului.

● **TEATRU**

— Barbu Delavrancea : **Apus de soare**. — Editura pentru literatură.

DESPRE „AVANGARDISM"... OPINII VECHI

Răspunzînd, în **România liberă** (26.VI, a.c.) unor întrebări privitoare la mişcarea de avangardă, Gellu Naum face mărturisiri care, uneori, intră în contradicţie cu istoria literară. E adevărat că despre aceasta din urmă autorul are o opinie rea, dar asta e altceva : e dreptul lui de autor nu prea răsfăţat de... istoricii literari să aibă suspiciuni faţă de „istoricii literari aflaţi sub influenţa unei vechi mentalităţi" şi să evoce, în disperare de cauză, pe istoricul „serios" al viitorului, avizat, judicios, în fine, cu mişcarea de avangardă. Cum, totuşi, despre **Contimporanul, Punct, 75 H.P. Integral, Unu, Alge** şi autorii grupaţi în jurul acestor publicaţii (şi al aitora !) au scris **E. Lovinescu, G. Călinescu etc. ne întrebăm.** la rîndul nostru, dacă poetul nu e prea sever, nu ignorează contribuţiile (cîte există !) de pînă acum, cu o viioiciune care ne-ar speria dacă în acelaşi timp nu **ne-ar amuza. Dar, mă rog, istoricul serios n-a apărut, să vedem opinia poetului.** E de prisos **a mai spune că Gellu Naum vede** în mişcarea de avangardă (în totalitatea ei) forţa artistică esenţială a epocii. „Efortul poeţilor — zice autorul privind totul cu o lupă măritoare — al artiştilor, tindea să regăsească în negura epocii legăturile reale dintre oameni, să declanşeze toate posibilităţile, să scoată metalul uman din mlaştinile unei culturi şi ale unei lumi a căror osificare ajunsese la maximum". Nu vrem să facem sicare susnătorului, şi azi neclintit, al suprarealismului, dar cîteva inexactităţi din pledoaria lui sar în ochi.

1. **La data cînd se afirmă**, la noi, mişcarea de **avangardă** (în 1923 apare cunoscutul **Manifest din Contimporanul**!) şi mai tîrziu cînd integralismul, simultaneismul, suprarealismul (noul şi vechi), „mlaştinile culturii" erau, oricum ai privi lucrurile, populate de nişte „clasicizanţi osificaţi" ca... **Sadoveanu, Rebreanu**, Arghezi, Bacovia, mai tîrziu de Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Blaga etc., scriitori care n-au aderat la curentele de avangardă. In chip fatal ei n-au făcut gestul de a scoate „metalul uman", n-au căutat legăturile reale dintre oameni etc., fapte ce ar fi intrat numai în competenţa avangardiştilor !!

2. A nega aprioric mişcarea de avangardă echivalează cu gestul de a exacerba semnificaţia ei reală, în detrimentul, şi într-un caz şi în celălalt, al adevărului. Gellu Naum cade în păcatul din urmă. In mişcarea literară interbelică el nu vede altceva decît insurecţia avangardistă, triumfătoare, înnoitoare, scoţînd din mlaştinile unei culturi osificate metalul nobil al umanismului.

Cum se explică atunci că mulţi dintre poeţii de avangardă au **preconizat**, după 1932, o literatură **scrisă** „cu altă peniţă" (expresia aparţine lui Geo Bogza !), o „schimbare la faţă a cuvîntului" (Miron Radu Paraschivescu), o apropiere, în fine, a artei de idealurile revoluţionare ale proletariatului, înfrîngînd astfel orgoliul inconformismului, criza de negativism, violenţa individualismului propriu mişcării de avangardă ?

Iată probleme ce merită a fi (sînteem de acord) discutate cu seriozitate, în spiritul adevărului istoric.

BRĂNCUŞI VĂZUT DE EUGEN JEBELEANU

Tot ce aflăm, tot ce citim despre Brăncuşi e parcă menit, departe de a sporj cunoaşterea noastră asupra personalităţii marelui artist, să ne-o facă, dimpotrivă, şi mai insesizabilă. Miracolul său se sustrage posibilităţilor noastre de informare şi, pe măsură ce ştim mai multe despre om şi artist, adevărul ne apare mai enigmatic.

De la intuiţia aceasta pare să fi pornit poetul Eugen Jebeleanu (care divulgă în ultimul număr al **Contemporanului** amintirile sale despre Brăncuşi) în construirea unei puternice, memorabile evocări. Desenele inedite ale Floricăi Cordescu, însoţind într-o fericită consonanţă, într-o tonalitate înrudită, preţioasele impresii notate pe viu, întregesc imaginea acreditată de poet.

Relatarea vizitei la Brăncuşi — 1956 — are, de la început, accentul imprimat de o totală desprindere din contingent, ca şi cînd s-ar urmări (şi asta se şi urmăreşte !) captarea unei clipe de eternitate. Pătrunderea în atelierul şi locuinţa genialului sculptor român este ritualică, precum o incursiune într-un tărîm extraterestru, al legendarului şi al veşniciei materializate deodată în chip surprinzător. Personajele se iniţiază firesc în această atmosferă, vorbirea este a unor protagonişti de basm **„Cine eşti tu, feţiţo ?"** întreabă Brăncuşi pe Florica Cordescu. La ştiinţa că ar fi o pictoriţă din Romînia şi olteancă de origine, Brăncuşi **„ciuleşte urechile, cam cum ar face o vulpe. — Pictoriţă şi olteancă ? Nu zău ! Ia să-ţi vedem feţiţo, măselele".** Cercetat dacă îi este dor de ţară, Brăncuşi răspunde aşa : „Dor, dor...".

Murmurul veşniciei însoţeşte totul şi cadrul însuşi, cu artistul, nemişcat, pe lavită, ca bătrînii din poveste, e, din nou, cel al basmului, în care demarcaţia dintre regnuri dispare. Printre fierăstraie **„de toate soiurile şi toate mărimile"** ce **„rînjesc arătîndu-şi dinţii, alături de grătare, gheme de sîrmă, cutii de piroane, ciocane, pile, tinichele..."** figura lui Brăncuşi se înrădăcinează în memorie, precum figurile de bătrîni solitari din basmul românesc, ca o expresie sublimată, abstractizată, a naturii şi artei deopotrivă.

ACCIDENTE...

Conceptului de critică „totală", apărat de către unii din participanţii la discuţie despre critică, i s-a întîmplat pe parcurs un „accident" neprevăzut, deşi la urma urmei foarte explicabil: **s-a „izbit" de „rezistenţa" lui Domitian Cesereanu**, care declară negru pe alb, în **Tribuna (Critica „totală" !?**, 23 iunie 1966), că nu-l poate... „asimila". Este pur şi simplu un „termen pe care nu-l pot asimila". Ne întrebăm, în acest caz, ce rămîne de făcut? Pînă la urmă o soluţie pare totuşi să se întrevadă. Domiţian Cesereanu acceptă se pare discuţia: „Primesc să fiu învăţat spre profitul meu şi al acelora care împărtăşim aceeaşi poziţie". Să începem, în acest caz, cu indicarea izvoarelor.

Unul ar fi, cel mai necesar în cazul în speţă, **Dicţionarul limbii române moderne**, care la cuvîntul **total-ă**, dă următoarea explicaţie : „Care cuprinde totul ; întreg, complet". Deci nu criticii care susţin conceptul de critică totală, completă, apropie „termenii spre a forţa un sens comun", ci dicţionarul şi spiritul limbii române, care gîndesc noţiunile de **total** şi **complet** drept sinonime. Ideea de critică totală se identifică în esenţă cu aceea de critică literară **completă**, în timp ce D. Cesereanu protestează : **„Critică, «completă» da ! Critică totală, nu !"** Cu alte cuvinte, D. Cesereanu nu poate asimila **ideea de total**, dar asimilează... total, complet, ...sinonimul său. Caz, într-adevăr, particular.

Un punct de litigiu ar fi în legătură cu Ibrăileanu, teoretician — după opinentul de la **Tribuna** — al criticii complete, nu şi... totale, deşi D. Cesereanu rezumînd (dar e un fel de a zice) **gîndirea** criticului, ajunge şi el la concluzia inevitabilă că programul criticii complete... alcătuieşte un „tot". De unde se vede că D. Cesereanu are pasiunea certei de cuvinte, neacceptînd pe baba Rada căreia-i preferă pe Rada baba...

Critic total n-ar fi nici G. Călinescu, prezentat chiar ca un... adversar al acestei critici. Să-i reamintim lui D. C. un simplu text, din cîteva posibile. Anume din prefaţa la **Istoria literaturii române**, compendiu, Buc., Naţionala-Mecu, p. X) : „Am studiat pe D. Bolintineanu. Studiul stă pe baza unei despuieri **totale** (s. n.) raţionate apoi, în text, a operei poetului. Toate relaţiile ce se puteau face au fost **făcute** : biografie, externă şi internă, fixarea momentului istoric, politic şi literar, influenţe literare sau numai sincronităţi, descrierea operei cu ample citate, ideile generale, ideile estetice, mitologia, universul poetic, momentele poetice tipice, listă de teme, listă de epitete, listă de metafore, lexicul şi gramatica, versificaţia şi fonetismul liric etc.".

Iar acest program a fost — efectiv — realizat, de unde se poate vedea limpede că principiul criticii totale nu este nici o „categorie istorică" (?), nici o „utopie", ci o **metodă** perfect realizabilă, de un **singur critic**, tratînd despre un **singur autor**, în cuprinsul unui **singur studiu**. Căci critică **totală** nu înseamnă, cum crede încă derutat D. Cesereanu, „absolutizarea criticii complete", ci numai sinonimul său. O critică este completă sau totală **atunci** cînd oferă o **imagine totală** a scriitorului, analizat în **toate** planurile operei sale. Operaţie nu numai perfect posibilă, dar şi practicată de toţi marii critici, români şi străini.

Eroare, profundă eroare, strigă totuşi D. Cesereanu... E. Lovinescu şi Sainte-Beuve n-au fost astfel de critici totali. Ba chiar crede că este... „otios" a mai demonstra ! Cu toate acestea, mai modest, G. Călinescu (op. cit. p. 357) arăta că E. Lovinescu „scrutează opera din **toate** (s.n.) punctele de vedere", **„toate** aceste observaţii sînt subsumate unei **impresii totale»** (s.n.) etc. Iar despre Sainte-Beuve, ce să mai spunem ? Autor de limbă franceză, cite argumente contrare n-ar servi... adversarilor criticii totale, complete ? Biografii, reflexii, morale şi psihologice, reconstituiri istorice, analize literare, toate se întîlnesc în opera lui Sainte-Beuve, de înscris şi ea în programul de meditaţie al tov. Cesereanu, care mai crede — supremă confuzie ! — că mult detestata critică totală ar urmări să stabilească... norma capodoperei, servindu-ne şi un citat din G. Călinescu, absolut în afară de cestie.

STUDII PENTRU CURSURILE DE VARĂ DE LA SINAIA

Universitatea Bucureşti, Direcţia cursurilor de vară de la Sinaia, publică, în text bilingv, prelegerile ce s-au ţinut sau se vor ţine anul acesta la cursurile amintite şi la colocviile ştiinţifice de limba, literatura şi arta poporului român. Sub îngrijirea prof. univ. B. Cazacu, prelegerile sînt editate în patru serii (limbă, literatură, istorie şi geografie, artă, folclor şi etnografie). Citîm dintre broşurile apărute: **Eminescu** de G. Călinescu, **Tudor Arghezi** de Tudor Vianu, **Vasile Alecsandri** de B. Cazacu şi G. C. Nicolescu, **Nuvela românească** de M. Zaciu, **Lexicul limbii române** de Iorgu Iordan, **Istoria poporului român oglindită în toponimie** de Emil Petrovici, **Româna comună** de Al. Rosetti, **Lexicul daco-român** de B. Cazacu şi R. Todoran, **Nicolae Iorga** de M. Berza, **Dacia liberă şi Dacia română** de C. Daicoviciu, **Brâncuşi** de G. Oprescu etc.

DIALOG DESPRE VIITORUL ŞTIINŢEI

Reţinem din bogatul sumar al revistei **Secolul** 20 (nr. 5) dialogul despre viitorul ştiinţei, purtat cu trei decenii în urmă de Ion Cantacuzino şi Paul Valery. E, în fapt, vorba de intervenţia savantului român în cadrul discuţiei organizate, în 1933, de Institutul internaţional de cooperaţie intelectuală, pe tema : **Viitorul spiritului european**. O observaţie şi, apoi, o replică a lui Paul Valéry, conducătorul dezbaterilor, a prilejuit omului de ştiinţă român consideraţii interesante despre spiritul ştiinţific european şi despre viitorul lui.

„Nu cred — zice el — nici că ar fi cu totul exact să se spună că achiziţiile elaborate în cursul unor lungi veacuri de suferinţă de către civilizaţia noastră sînt toate menite dispariţiei, dar cred că spiritele nu mai văd limpede şi trebuie luminate. Una dintre aceste noţiuni este noţiunea libertăţii de gîndire. Această noţiune care poate în acest moment pare că traversează o criză, încă o criză de ordin practic, credeţi că este posibil, că este potrivit ca ea să dispară după ce i-au trebuit veacuri pentru a se împămînteni? Nu, deoarece creaţia ştiinţifică şi întreaga existenţă a spiritului critic depind de existenţa acestei noţiuni. Sînt convins că libertatea de gîndire străbate acum o criză trecătoare, dar nu va dispare niciodată".

O PRECIZARE

Citim în **Călătorie în jurul craniului meu** de Karinthy Frigyes (Editura pentru literatură universală, 1964, pag. 45) ;

„Greşit măsoară oamenii timpul ; o singură măsură există : viteza trăirii, ca în cartea lui Wells !), unde, în raport cu ritmul impresiilor, minutul valorează o jumătate de an".

Şi iată şi nota de subsol :

1) Aluzie la romanul ştiinţifico-fantastic **Maşina timpului** (**The Time-Machine**) al scriitorului englez Herbert George Wells (1866—1961).

După opinia noastră, Karinthy Frigyes se referă, de fapt, la povestirea lui Wells **Noul accelerator**, unde avem de-a face, într-adevăr, cu „accelerarea absolută a vieţii" şi unde cei doi experimentatori aj preparatului lui Gibberne trălesc o jumătate de oră „într-o secundă sau două". In **Maşina timpului** nu este vorba de un raport între o „trăire" accelerată şi una obişnuită, de o schimbare a „ritmului impresiilor", ci de o goană singulară spre viitor.

ULYSSE

A apărut primul număr al revistei COLOCVII – DESPRE ŞCOALĂ, FAMILIE ŞI SOCIETATE, publicaţie lunară editată de Ministerul Învăţămîntului.

Aqua Forte

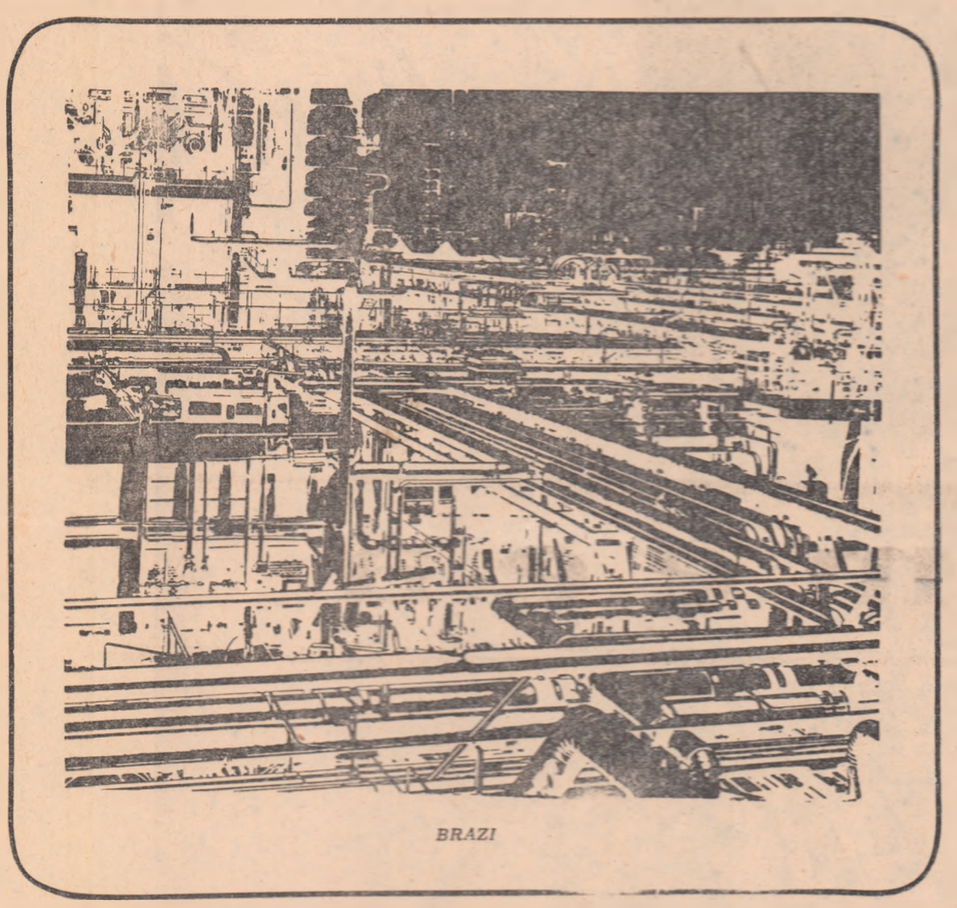

BRAZI

„ACEASTĂ PARTE A PĂMÎNTULUI"

**S-ar părea că Dumitru Mircea lucrează „în salturi" : după ani de tăcere, scriitorului i-au apărut aproape concomitent două cărţi : un roman şi o culegere de povestiri. A scoate în acelaşi timp de sub tipar volume gemene e totuşi o imprudenţă. Este ca şi cum ai trage, unul după altul, două focuri de armă : se poate întîmpla — mai ales cînd nu eşti un ochitor norocos — să rămîi cu puşca descărcată fără a fi nimerit ţinta. Cărţile lui Dumitru Mircea, s-o spunem de la început, nu izbutesc decît arareori să pună în mişcare resorturile sufleteşti ale cititorului. Deşi recente încă, ele au dobîndit de pe acum, aproape pe întreaga lor suprafaţă, o patină de arhaitate neîndoielnică. Autorul, se pare, a contat pe ideea, de mult depăşită, că temele importante, de stringentă actualitate, ar constitui în sine miraculoase îndulgenţe pentru păcatele scriitoriceşti. Romanul intitulat Această parte a pămîntului e un ostrov idilic, fragment dintr-un întreg arhipelag scufundat. El îşi propune să evoce viaţa unei cooperative agricole de producţie dintr-un sat ardelenesc. Dar cît de departe sîntem de adevărata, pasionanta realitate a lumii noastre socialiste. Aproape totul în carte e trandafiriu, artificios, convenţional. Conflictul e pueril, pe măsura personajelor care nu sînt nimic altceva decît nişte păpuşi. Din codiţele împîrligate ale unor purceluşi (furaţi de la fermă) autorul împleteşte cu gravitate un prim nod al contradicţiilor. Protagoniştii se zbuciumă neînchipuit de mult din pricina acestor patrupede, aleargă de colo pînă colo, se înfruntă, se împart în tabere, îşi fac zilnic severe examene de conştiinţă. Conflictul culmineaza cu monologul ţăranului David, autorul raptului, care, în cuprinsul cîtorva pagini de neuitat, hamletizează în jurul întrebării : să înapoieze sau nu purceii. Perspectivele unui conflict la fel de ascuţit se deschid în momentul în care hotărirea Irinei (inginerul agronom al cooperativei) de a înfiinţa o creşcătorie de păsări se izbeşte de opoziţia tot mai fermă a preşedintelui Petrea. Un personaj examinează apoi, cu risipă de argumente pro şi contra, în felul sofiştilor din antichitate, problema rentabilităţii galinaceelor. Dar autorul nu subapreciază nici rolul oamenilor în declanşarea conflictelor. Lucreţia, care — ca toate celelalte personaje ale romanului — e preocupată, cînd nu exclusiv oricum în primul rînd, de bunul mers al cooperativei, îşi pune în gînd să prindă firul secret al neregulilor de la fermă. Pentru a-l trage de limbă pe Achim, se lasă strînsă în braţe de acesta, şi din ce în ce mai des, şi din ce în ce mai mult, deoarece devotamentul ei faţă de interesele obşteşti e nesfîrşit. Pînă la urmă Lucreţia nu află mare lucru de la Achim, în schimb se îndrăgosteşte nebuneşte de el. De aici un întreg şir de complicaţii. După cum se vede, personajele lui Dumitru Mircea trăiesc numai în afară şi de aceea siluetele lor au o linie brutal convenţională. Mihăiţă, tractoristul, se repede acasă în fugă, mănîncă grăbit, cu înghiţituri mari, rămînindu-i exact atîta timp cît să poată striga fericit : „Sîntem în întrecere, mamă, şi vrem să cîştigăm". Logica simplificărilor determină comportamentul personajelor, aduse neverosimil de aproape de vibraţia răsunătoare a evenimentelor istorice. Se pare că autorul încă n-a înţeles că între eveniment şi individ nu există un raport mecanic, direct, că primul rămîne întrucîtva abstract (dar cituşi de puţin străin) faţă de al doilea. Intre eveniment şi om se află barajul concretului şi al intimităţii, baraj desigur perforabil dar în nici un caz de neluat în seamă. Pe de altă parte, sufletul omului fiind vast şi complex, cu nenumărate planuri interferate sau paralele, nu orice mutaţie produsă într-o parte a lui se răsfrînge asupra întregului. De aceea, cînd Dumitru Mircea afirmă despre un personaj de-al său : „De cînd se isprăvise procesul de cooperativizare (...) Zaharie era cît se poate de fericit" (s.n.) simţim că sentimente legitime au fost transformate de autor într-o incredibilă stare de euforie perpetuă. Acelaşi Zaharie îşi pune în gînd să ofere cooperativei agricole propriul material de construcţie, din care plănuise să-şi ridice o casă. Ideea bătrînului e aprobată pe loc, cu mult entuziasm, de fiu şi de noră. Cuplul Dafina-Emil pare desprins de pe o copertă de almanah : tinerii sînt frumoşi, cinstiţi, harnici. Gîndurile legate de purceluş joacă în capul Dafinei „drăceşte". In altă imprejurare ea plînge şi zbiară de ciudă, se răsuceşte toată noaptea în pat „ca funia". Motivul ? Nu înţelege cum de mai pot exista astăzi oameni leneşi ! Vorba lui Hamlet : există între cer şi pămînt, Horaţio, mai multe lucruri decît poate mintea ta cuprinde. Dacă ar fi să-l credem pe autor, de la Oreste încoace nici o făptură n-a fost mai aprig torturată de Erinii decît Dafina. Pricina ? Badea Simion, tatăl Dafinei, îşi încărcase o dată carul din grămada de ştiuleţi a cooperativei şi ea nu-i comunicase încă acest lucru bărbatului ei. „Asud de ruşine numai cînd îmi vine în minte" (această întîmplare — n.n.) — mărturiseşte eroina. Cînd, după o absenţă îndelungată (fusese trimis la o şcoală de brigadieri), Emil se întoarce acasă, în patul conjugal atîta vreme pustiu... se deschide o şedinţă. In loc de îmbrăţişări şi săruturi, o dare de seamă bine informată, prezentată de Dafina în legătură cu purtarea oamenilor, cu progresele cooperativei, cu lucrurile care mai rămîn de făcut. Iar chipeşul flăcău Emil ascultă atent, grav, punînd din cînd în cînd cîte o întrebare oportună.

In romanul lui Dumitru Mircea totul e foarte simplu, foarte neted, foarte uşor, personajele se mişcă asemenea obiectelor în vid. Părăsit de logodnica sa, profesorul Acatrinei, cunoscut de toţi ca un om paşnic, bea peste măsură, face scandal şi culcă la pămînt vreo zece inşi. Consultat de un medic şi prelucrat de un activist, profesorul îşi revine repede, pornind cu paşi şi mai hotărîţi pe drumul cel bun. Voind să fugă din sat din pricina multelor necazuri, Lucreţia e convinsă (şi, din subtext, autorul de asemenea) că odată ajunsă la oraş va merge direct la o fabrică, va bate cu îndrăzneală la uşa directorului şi-i va spune : „Io-s Lucreţia din Copăceni. M-a adus vîntul şi furtuna la dumneavoastră, faceţi ceva pentru mine, dati-mi să învăţ ce vreţi, ştiu să torc şi să ţes şi să cos ; să secer şi să fac de mîncare, să spăl şi să împletesc, altceva vreau să ştiu". Ceea ce lipseşte aproape cu totul din cartea lui

DUMITRU MIRCEA

cronica literară

„ANA LUI MANOLE"

Dumitru Mircea (şi spunînd aceasta spunem tot ce se poate spune mai aspru despre un roman de tip clasic, realist) este firescul, dezinvoltura, caracterul relaxat al naraţiunii. La moartea lui Zaharie, profesorul Acatrinei, solitar, se plimbă „prin cameră în miez de noapte", pregătind discursul funebru ca pe o lecţie de istorie sau de economie politică : „Acest eveniment, tete Zaharie, încheie un capitol dramatic din istoria maselor de truditori ai ogoarelor... Este capitolul care cuprinde vălmăşagul iscat de răscoalele ţăranilor asupriţi care năzuiau într-una spre mai bine... De fiecare dată zdrobite, răscoalele reîncepeau cu furie şi cu din ce în ce mai precizate revendicări... Capitalismul în agricultură i-a dat ţărănimii o iluzie a libertăţii... Diferenţierile din masa ţărănimii favorizau o exploatare fără precedent..." La rîndul său, răposatul mai ia o dată cuvîntul şi răspunde : „Îmi pare bine, nici nu ştii cît de bine îmi pare, tovarăşe profesor, că te bucuri... Şi eu mă bucur că sforţările noastre..." E poate de prisos să mai spunem că personajele se transformă rapid şi total, într-un sens unic, de la rău spre bine. Închis pentru o bătaie cu cuţitele, Viorel Mesentea e, la întoarcerea din detenţiune, complet schimbat : demn, echilibrat, sociabil, prevenitor... de parcă s-ar fi înapoiat de la o şcoală de înţelepciune socratică. Simion, care se îndepărtase o vreme de oameni şi de cel mai bun prieten al său, Zaharie, se prăbuşeşte „cu părul zbîrlit de durere" peste cadavrul acestuia, cerîndu-i iertare. „Tulai Doamne" — îţi vine să exclami, contaminat de ardelenismele autorului, ori de cîte ori apar protagoniştii cărţii, întotdeauna „ca gătiţi de sărbătoare", cu gesturi rigide, comandate din afară printr-un sistem de sfori, cu un zîmbet convenţional încremenit pe buze. Lectura romanului e, în general, greoaie — din pricina stilului înţesat cu regionalisme, şi agasantă — datorită tonului sfătos, satisfăcut, mimînd cînd patetismul încruntat, cînd voioşia zburdalnică, fără griji. Toate personajele, fără deosebire, vorbesc identic, adică sfătos, îmbătrînind prin expresie. Monologurile interioare ale Irinei (tînăra ingineră), de exemplu, nu se deosebesc ca stil prin nimic de cele, mai deşirate, ale lui moş Dănilă, care mai totdeauna „picotea pe bancă la umbra frăgarului". De aceea monologul care începe cu cuvintele : „izbuteşte, pe dracu", poate să aparţină la fel de bine şi fetei cu studii universitare şi moşneagului rămas la cele patru clase primare. Intîmplător, el aparţine fetei.

Adeseori, pagini de reportaj euforic se intercalează în textul romanului idilic: „Insuşirile lor native (ale tinerilor — n. n.) impulsionate de cultură, îi mînă seară de seară la căminul cultural, unde fiecare găseşte un rol în brigada artistică de agitaţie, în formaţiile de cor, de dans, de teatru, şi în echipele sportive. Joacă şah pînă li se învîrte capul şi înainte de a adormi numai pătraţele albe şi negre le umblă pe sub ochi...". Cine ştie, poate le mai umblă şi altceva pe sub ochi înainte de a adormi, acestor băieţi, tocmai pentru că sînt tineri şi sănătoşi. Eventual, regine... Desigur, din acest roman de 400 de pagini nu lipsesc anumite episoade bune : instalarea lui Ştefan Badea în calitate de prim secretar al raionului, neliniştile lui Ion Pădurean, sentimentul de fericită regresiune în copilărie pe care-l încearcă Zaharie, stînd cu faţa spre soare, extaziat de gama cromatică excepţională ce-i aleargă pe sub gene. Aceste episoade nu izbutesc însă să devieze (decît imperceptibil) impresia fundamentală — aceea a unei explozii trandafirii de idilism —, tot mai energic întipărită în noi pe măsură ce lectura cărţii înaintează. Din romanul Această parte a pămîntului nu se poate obţine nimic mai mult decît un libret de operetă.

**Povestirile adunate în volumul Ana lui Manole sînt în general superioare romanului. Spaţiul, limitat acum, al naraţiunilor, face imposibilă acumularea prea multor erori, artificii, convenţii şi stîngăcii. Ele apar totuşi şi aici. Un ţăran, de pildă, îşi bate nevasta, se corijează însă repede şi soţii trăiesc de acum înainte „ca două turturele". In Problemă, logodnicii se despart pentru că el vrea să plece cu orice preţ, după absolvirea facultăţii, la ţară, deşi i se făcuseră propuneri de a rămîne la catedră. Un soldat e trist în ziua eliberării, regretă că se desparte de cazarmă (Plecarea la vatră). Povestirea Inserare albă stă sub semnul unui simbol extrem de naiv. Seara, pe un şantier, un grup de oameni discută, fumînd. Vine vorba de Marcu, care furase, şi ei se întreabă dacă trebuie să-l alunge sau să-i dea o şansă de reabilitare. Deasupra lor arde un bec, legănat de vînt şi exact după cum muncitorii înclină spre prima sau spre cea de a doua soluţie, întunericul îi învăluie sau, dimpotrivă, lumina îi descoperă, rînd pe rînd. Dar în acest volum există totodată gesturi şi inflexiuni fireşti, evocări notabile de medii şi momente (La lumina lămpii), fulgerări de imagini proaspete (cum este aceea a unui ţăran stînd pe vreme de ploaie pe nişte trepte de ciment cu picioarele înnoroiate sub „şuviţa de apă care curgea în jgheabul de sus" — La atac) şi mai ales o nuvelă de vreo treizeci de pagini (cel mai lung text al volumului), foarte bună de la un capăt pînă aproape de celălalt (comentariul din final e de prisos): Zwenzig-lei. Acţiunea e simplă (ea se petrece în anii imediat premergători izbucnirii ultimului război), dedusă din dragostea dintre doi tineri, o evreică şi un român, dragoste ucisă prin transportarea fetei într-un

CĂLĂTORIE

Pornii în căutarea acelui sens, vrăjitul,
Ce trunchiul îl înalță din rădăcini spre cer,
Și-n care mii de nume a încrustat cuțitul
Istoriei. Și astfel nici buni, nici răi nu pier,

Ci veșnic față-n față dezlănțuiți se-nfruntă.
Chemările la luptă, vuind prin noi se scurg
In stranie-mpletire cu chiotul de nuntă,
Cu ritmul dimineții, cu liniștea de-amurg...

In urmă, ale multor destine, căi fugare
Vedeam întretăiate în spațiul altor timpi
Și tălpile-mi sfioase, călcînd aceste-ogoare
De trudă și de jertfă, se-nsîngerară-n ghimpi.

Acolo, la răscrucea atîtor stinse soarte
Fosneau în juru-mi umbre cu tainicul lor rost,
Purtîndu-și fiecare și dincolo de moarte
A vieții lui ocară sau glorie, ce-a fost.

Treceau c-un vînt de ură neostoiți trufașii,
De vieți nevinovate asupritori și hoți
De-ncrederi și iluzii, călăi fățiși și lașii
Care-au lovit prin spate; și trădători și toți

Acei nimicnici paznici de temniți și morminte;
Inșelători de suflet și slugi de proști stăpîni;
Măsluitori nevolnici de gesturi și cuvinte,
Pilați, mimînd minciuna spălatului pe mîini.

Și se pierdeau de-a valma, pe drumuri
fumegoase
Cu aburi groși de sînge, tinjind să intre-n lut.
Căci nici un strop, pămîntul spre-adîncuri
nu lăsase
Din sîngele lor putred, cînd trupul le-a căzut.

Ferindu-mă cu groază de căile damnate
Urmai poteca albă, fugind spre albe zări.
Cu miile de urme, de lacrimi înstelate
Se desfăcea dintr-însa mulțimea de cărări.

Treceau pe lîngă mine mari umbre solitare,
Jertfiții singuratici, slujind un ideal.
Din fluviul mulțimii spre culmile stelare
Al marilor cunoașteri, suiți ca de un val.

Poeții arși de gînduri, putînd să moară-n lupte
Schimbînd pegasul mitic pe calul muritor.
Cinstiți precum eroii cu flamurile rupte
Și imnul libertății cîntat de luptători.

Și capii de răscoale, purtînd flămînda gloată
Spre groaznice sfîrșituri, plătind cumplitul
preț
Al arderii pe ruguri, al tragerii pe roată,
Neprețuitul aur al unicei lor vieți.

Sfinți anonimi ai muncii, trecînd tăcuți prin
lume,
Rebeli ai deznădejdii, de gloanțe doboriți.
Dezlegători de taine, cu nume strălucite
Și alții încă, cine ar ști vreodată cîți!

Știusem dinainte noianul de martirii,
Poeții libertății i-am învățat în școli.
Am lăcrimat pe groapa comună-a omenirii,
Iubind pe anonimii, victoriilor, soli.

O, știu și-acele trepte ce duc spre biruință,
Cunosc răbdarea trudei și gestul absolut
Prin care dă sfîrșitu-nceputului ființă
Și naște-apoi sfîrșitul din fostul început.

Nu, umbre dragi, nu taina vieții vreau s-o
ripăi,
Nu legea înnoirii vreau s-o-nțeleg prin voi.
In timpul fără capăt ființa mea o clipă-i
Topită implacabil în marele șuvoi.

HUNEDOARA

Ci spuneți, dăruirea cum se-mplinește oare?
Fîntînile iubirii cît de adînci pot fi?
Și cît îmi e posibil, cît oare-i omenește
Să dau ca să-mi rămînă, să pot iar dărui?

Impărtășiți-mi cifrul secret care descrie
Ascunsul seif în care dorm gravele virtuți
Ca-n sîmburi miezul tainic, substanța
amăruie
Transfigurînd-o-n viața de muguri noi născuți.

Pe creanga humii frunză măcar de-ar fi
să-mi fie
Ființa! Căci și frunza cunoaște-acel avînt
Ce schimbă scurta clipă-n frunziș de veșnicie
Și face să rodească atîtea cîte sînt!

O, dăruiți-mi focul ce v-a pătruns în oase
Și-o măduvă mai vie, mai nobilă-a creat.
A sufletului vostru pămînt cu brazde grase
Pe care boi de aur aș scoate la arat!...

Fosneau în juru-mi umbre. Și voci fără de
sunet
Se ridicau efluvii și-mi răspundeau în cor.
Era precum o ploaie ce-năbușă un tunet,
Ca murmurul tăcerii-n risipul mișcărilor.

„Ne ceri știința care nu-i dată moștenire.
Misterul dăruirii îl afli tu cum poți,
Căci n-au fost născocite măsuri pentru iubire,
Firavele asemeni nu sînt, dacă socoți.

Pe creanga humii frunză! Dar ești și fără voie!
Doar nu știi să te bucuri, de ce însemni,
deplin.
Lăsați strămoșii-n pace. Puterea lor în voi e
Și tăcută, iar și iarăși, e-n pîine și în vin.

Și dacă cere vreodată să-ntrebi cît poți da încă?
Iubirea ta de sine nu-i fir vreme mod?
Ai cercetat vreodată o clipă mai adînc
Decît a mîinii tale și-ai privit cerul cu uimire?

Fosneau în juru-mi umbre, se depărtau
ușure,
Dar voci venețiile subîntrebau în cor.
Era precum o ploaie ce-năbușă un tunet,
Ca murmurul tăcerii-n risipul mișcărilor.

„Iubirea ta de sine... iubirea ta de sine...
Ai dat cerul vreodată să-ntrebi: cît poți să dai?"
Și am pășit răspunsul cerut ce se cuvine.
Răspunsul meu nici astăzi nu are-ntregul grai.

Doina SĂLĂJAN

AUTORII „MIORIȚEI"

Ceea ce a urmat după nașterea și răspîndirea *Mioriței* a fost procesul de dezvăluire a adevăraților ei autori. Deși ne emoționează gîndul că un poet atît de vesel ca V. Alecsandri ar fi putut contribui profund la coagularea unei atît de tragice opere, nu ne putem opri aci și, exagerînd o latură a istoriei literare, pornim de-a lungul literaturii române, ca într-un film polițist, pentru descoperirea autorilor.

Primii doi sînt Eminescu și Macedonski. Macedonski răspîndește mitul mioritic în mii de poeme-feude care destramă autoritatea poetului; Eminescu, dimpotrivă, visează obsesii și plantează mitul mioritic în forme care-l suportă „Luceafărul" conține o trinitate. Hyperion dispare, moare de fapt în final, repetînd, aprofundînd destinul ciobanului mioritic.

Dar dacă, în ceea ce scrie, Macedonski nu poate forța apropierea de un motiv literar atît de straniu, în ceea ce trăiește — Macedonski pare chiar bărbatul suferinței mioritice.

Fără îndoială am putea găsi mitul și în alți poeți nu lipsiți de interes dar o veche învățătură ne spune că într-o demonstrație cît de cît polemică trebuie călătorit numai pe vîrfuri.

Dacă cineva ar deschide brusc ușa secolului douăzeci, privind sumar de la hotarul anului 1901 literatura română de pînă prin zilele noastre, imediat i-ar sări în ochi ca o nesfîrșită surpătură de materie cerească opera lui Tudor Arghezi.

Tudor Arghezi face parte dintre autorii *Mioriței*.

Partea lucrată de el nu ne-a mai ajuns însă. Era chiar bocetul, chiar blestemul, chiar delirul. Și dacă aerul a uitat-o, poetul s-a născut să o scrie și a scris-o și opera lui este scenariul, fondul Mioriței. Balada pe care o cunoaștem este numai o voce în acest scenariu. Balada a rămas așa cum a rămas pentru că poartă cel mai bogat coeficient de generalitate.

Un autor al Mioriței este și Mihail Sadoveanu care a încercat deasemenea un scenariu al ei, i-a ieșit un excelent eseu („Baltagul"), demonstrativ dar autentic, în care balada mioritică se mai aude ca un tînguit dintr-un sat vecin.

George Bacovia pare a împărtăși ca și Macedonski destinul mioritic în ceea ce trăiește. Apăsat de o vină pe care a putut-o exprima, Bacovia exprimă în schimb stări laterale atît de profunde, atît de sublime în împletirea lor literară încît vom rîvni mereu să aflăm motivul central care le-a declanșat, motiv probabil mult mai puternic decît stările lui laterale.

În ce mă privește, eu cred că Bacovia este ciobanul mioritic care, aflînd de la Miorița ce trebuie să i se întîmple, a fugit. Această vină sau acest tip de vină îl urmărește pe Bacovia.

Despre Ion Barbu ne e frică să vorbim, poezia lui explodează în direcții opuse, mereu opuse, făcînd victime, ucigînd în dreaptă și în stînga, ca un armament de o înaltă tehnicitate pe care nu știe nimeni să-l mînuiască.

Și în sfîrșit Lucian Blaga, poetul dumnezeiesc, cel la care trebuie să se fi gîndit condamnatul la moarte din Miorița în ultima sa noapte. Lucian Blaga nu este numai unul din autorii Mioriței, ci parcă sufletul ei, aerul ei, credința ei.

★

Încercam să enunț într-un scurt articol ideea că soliditatea și tradiția unei culturi înseamnă forța ei de a-și urmări motivele, de a și le aprofunda, de a și le clasiciza. Nu se poate impune o cultură care încearcă mereu terenuri noi, nu ne poate impresiona cultura unui popor care violentează mereu hectare depărtate de centrul său. Cultura este un fenomen prin excelență egocentric, după chipul și asemănarea individului care o face. Ea seamănă în amploarea ei cu creatorul de rînd. Tot „cucerind" teritorii noi de „investigație", o cultură își semnează de fapt actul de destrămare. Folclorul, prin înalta și aproape inconștienta solidaritate obsesivă care face comune unei colectivități manifestări sentimentale atît de individuale — este dovada cea mai vie că orizontul culturii nu poate fi împins înainte cu ochii, precum nici nu poate fi epuizat prin simplu înot diletant. În clipa cînd primele fraze ale limbii unui popor doresc să fie artă, se conturează în lungul tunel temporal toate trăsăturile virtuale ale artei acelui popor. În copilul de un an există toate datele bărbatului de treizeci de ani. Nimeni și în nici un chip nu îi poate adăuga acestuia inimă ori ochi vii ori alte mîini.

Bizonul de la Altamira circumscrie o umanitate.

Atracția către nou, către cele încă necercetate nu poate fi confundată cu evaziunea din propria structură. Acte de evaziune s-au produs. Încercări de asalt la redute de mult părăsite s-au văzut. Tentația mimeticului a schimonosit pe mulți.

„Cucerirea" unor noi arii tematice, ideatice, sentimentale și de orice fel a preocupat. Un ochi treaz de dincolo de noi, dintr-o conștiință solidară, a noastră a tuturor, știe însă că tot prin agresiune, prin necesitatea lărgirii teritoriului din pricina sufocării, prin extindere s-au prăbușit și imperiile.

★

Așa se face că lirica românească, acest fenomen atît de răspîndit în vîrfurile sale, acest orizont fix de stele hotărîte și hotărîtoare, este de la începuturile ei și pînă astăzi — o singură suflare. O enormă familie cu părinți călători pe ulițele străvechilor mănăstiri românești, o familie cu un bărbat decapitat în Asia mică iar cu altul exilat la Palermo (parcă pentru echilibru a fost dus Bălcescu în zone adînci ale vechiului imperiu roman, de unde ne fusese trimis anterior Ovidiu). O enormă familie de semizei în al căror destin universul își află din cînd în cînd îndreptățire.

Nu există o prăpastie structurală între Eminescu și Blaga. Eminescu și Blaga sînt atît de apropiați încît îi luminează aceeași stea: „Să mă lăsați să mor / la marginea mării" murmura Mihai Eminescu. „Foamea în mare răspunde / Crește cu fluxul amar" șoptea Lucian Blaga. Și nu știu dacă nu era la fel de firesc ca Lucian Blaga să se fi născut în 1850 la Ipotești, iar Mihai Eminescu să fie înmormîntat lîngă biserica din Lancrăm. „E mai și încă mă simt tînăr sub înălțimea înstelată" exclamă Alexandru Macedonski. „Înfiorecatul april e pe urmele mele" răspunde parcă poetul Botta din depărtările unei alte epoci.

„Capăt al osiei lumii" — scriu trei mari poeți și nu știu dacă prioritatea unuia sau a altuia are valoare literară.

★

Revenind la momentele noastre, remarcăm imediat o violentă dezlegare a numelor noilor autori ai *Mioriței*. Aproape fiecare talent nou luminează nu numai șansa sa de mare poet, ci și un mare poet deja constituit din istoria literară. Judecata nu trebuie luată mecanic; sînt poeți tineri care nu izvorăsc direct din experiențe anterioare, uneori tradiția începe abia cu ei. Căci tradiția este un fenomen ce nu încetează să se formeze, fiind la fel de probabil că așa cum astăzi poeți tineri români coboară din plaiul lui Blaga, poate că peste 20 de ani vor izvorî poeți din poemele unora dintre tinerii de azi.

★

Nicăieri ca în poezie, spiritul românesc nu se manifestă mai fățiș, în toată vitalitatea și noblețea lui.

Am avut prilejul, la Congresul al VIII-lea al U.T.C., să-mi exprim părerea în legătură cu raportul dintre erou și poetul său.

Pentru fiecare erou s-a născut bărbatul care să-l cînte. S-a născut Ștefan cel Mare și s-a născut Mihail Sadoveanu. S-a născut Mihai Viteazul și s-a născut Nicolae Bălcescu. S-a născut Tudor Vladimirescu și s-a născut celălalt Tudor, Tudor Arghezi. S-a născut Avram Iancu și s-a născut Lucian Blaga.

Perioadei pe care o trăim îi este caracteristic dinamismul. S-a născut această epocă dinamică, aș spune, și s-a născut poetul ei dinamic.

Lirica românească este de la începuturi și pînă azi o mare și sănătoasă familie de vîrfuri.

Adrian PĂUNESCU

colomeea

Era după înfrîngerea de la Valea, albă numită, prin lucirea grămezilor de oseminte, loc teribil, zis mai tîrziu Războieni. Aici Ștefan a ridicat biserica pe care a înscris recunoașterea unui eșec militar trecător „întru pomenirea și întru desufletirea" oștenilor moldoveni.

„Această inscripție — scrie Xenopol — deși este menită a vești o înfrîngere, înalță mai mult sufletul decît dacă ar prăznui o izbîndă"

Tăria se cunoaște în restriște. Învins, rămîi singur fără alt ajutor, decît al propriei tale conștiințe, fără întîlnirea de împrejurări, norocoasă uneori, care este a victoriei, nu totdeauna limpede văzătoare. În înfrîngere, nici măcar inteligența, acel tipic mijloc uman de a ieși din încurcătură, nu mai ajută; ce rezistă atunci este însușirea marilor aleși: abnegația, forța morală, rezultînd și aplicîndu-se, ca brațul unei pîrghii, pe alcătuirea întregului, în numele căruia lupți.

Ștefan este eroul acestei înțelegeri superioare, al inteligenței antiretorice, apărată de cea mai trainică și mai plină de rezonanță armură: sufletul.

N-avem o dramă care să fi sugerat dimensiunea acestei valori spirituale, cum e momentul tratatului de la Colomeea, al coctului feudal vestit prin lovitura de teatru, în care Ștefan, gîndindu-se la Moldova lui, schița gestul de supunere vremelnică înaintea unui rege trufaș. Sforile acestui cort au căzut, premeditat, la un semn, chiar în clipa în care voievodul îngenunchea și ceata de cavaleri din preajmă au văzut mirați, prin filfîirea flamurilor, leul implorînd un păun. Cel de Sus va fi zărit și el și va fi judecat cum se cuvine cealaltă îngenunchere, sub celălalt cort, dezvelit, al cerului liber de deasupra și binecuvîntînd-o tăcut, cu sprînceana încruntată, îi va fi hărăzit domnitorului sensul măreției adevărate, lui, și neamului său.

„Se văzu și atunci, ca de atîtea ori în lume, — constată mîhnit Xenopol — îngenunchind virtutea înaintea sfîbiciunii și meritul adevărat înaintea spoielii".

★

Probabil că într-un asemenea ceas de grea încercare, după cum spune legenda, seara sau noaptea tîrziu, Ștefan a suit nelinîștit stînca de greșie în care își săpase chilia Daniil, să regăsească izvorul al cărui susur, urechea celui fugit de gălăgia lumii îl aurea poate mai clar și mai din vreme.

Calul voievodului nechează în bolta de sub stîncă sub care turnirii intră și se înclină, neîncrezători, să vadă dacă înăpoia. Voievodul trăpăia pe lespedea de la intrare. Închis în stînca lui abruptă, care, scobită cu timpul pe dinlăuntru, lasse forma aproximă sale, sihastrul se roagă și nimeni nu poate să-l tulbure, aici măcar Măria Sa Domnul Moldovei „Să aștepte afară, sînt în rugăciune!" strigă cu batjocoreasă iritare, iar Ștefan va fi zîmbit la auzul acestor cuvinte semețe în umilința lor, dacă vor fi fost rostite, sau se va fi mutat, răbdător, de pe un picior pe altul, în pragul acelei claustrări smerite.

Numerii nu cunosc sfîrșit tainic al descîntecului cu rouă dimineții din stînci, dar ce rămîne adevărat este spiritul acestei cercetări, aplecarea voievodului peste pragul cel mai mult sfînt, spre a se înălța, a doua zi în zori, și mai sus.

Ne copii cu ochii albaștri și cu pantofi de tenis albeori în pădurile pașilor-lăsată legenda la chilia lui Daniil. Vreau lui dezlănțuie înaltul clănțănit calendaristic de alteori serie, coborîrii, vorbind, apoi chiar legenda se termină, pentru cu glasul de toate zilele: **„Aici legenda se termină — trecem la istoria scrisă"**. Și totuși nu se știe unde începe legenda și unde istoria și chiar glasul lui Ioniță pare că le confundă. Chiar băieții cu ochii albaștri și tenișă albaștri în picioare. Constantin, cercetînd, privind a sluta pară istoria, locul lui în fraze mai mare. Iar, cum trecut petrochimia și atunci legenda, apoi tot cu ochi albaștri, din pe un tot acoperea, pentru, cumpănind cu o lentile de chimie. Apoi vine rîndul lui Cheorghe, fratele cel mai mic, care leagă mai greu cuvintele și obosește mai ușor, apoi, odihnit, Constantin reîncepe litania în fața generațiilor ce urmează...

★

Bat clopotele mănăstirii în soarele de la 16 iulie.

În mijlocul Putnei, înaintea movilei de pe care Ștefan a tras cu arcul, se înalță un schelet de beton, rămășițele unei fabrici distruse de război. Dărîmăturile scrie ce spînzurau în deandine s-au prăbușit cu trecerea și din toată ruina neted desenată pe cer a rămas o alcătuire circulară, un monument abstract, monstruos, un joc vigilos de temelii, în cel mai pur stil constructivist.

În vîrf, lîngă cabina intactă, pînă unde urca liftul industrial, și-a făcut cuibul o barză. Barza a privit neliniștită din roata ei spontană de oțeli cortegiul oaspeților și cînd clopotele au sunat, ea s-a ridicat din cuib alarmată, fîlfîind peste pelerini și nu s-a lăsat să cadă la loc, trecînd în vîrtejul Putnei, sport glorios — zic acvilă, pasăre simplă a păcii și pruncilor.

Constantin ȚOIU

SALA ARMELOR

cronica fantezistă

În cetatea artelor — dacă o fi existînd într-adevăr o astfel de cetate — caricatura reprezintă sala armelor. O vizită printr-o asemenea sală este tentantă și ghizii te conduc în ea, dacă ați observat, mai întotdeauna înaintea încăperilor serioase și importante (sala de recepție, iatacul ducesei etc.). Halebarde ușor ruginite — dar care la vremea lor au sticlit pe cîmpul de bătaie — arcuri flasce, care nu mai zbîrniie, dar care, ești asigurat, au provocat cîndva căderi de pe cal și din viață, ghioage, o sabie cu mîner încrustat, tunuri de bătălie, cuțite, topoare etc. etc. Iată, cam așa se prezintă și un album de caricaturi. Brr! te apucă și frica să-l răfoiești. Fiți însă fără grijă: ne aflăm totuși în cetatea artelor.

Istoria caricaturii românești este legată de un istoric și filolog. Barba savantului teribil Bogdan Petriceicu Hasdeu ar putea ascunde, într-adevăr, în negurile ei, și începuturile caricaturii noastre. În timp ce la masa de lucru acesta gîndea „Istoria lui Ioan Vodă Viteazul", zburlitul său păr electric mîzgălea desene satirice.

Scriitorii români, o să luăm seama, au fost mai întotdeauna cei care i-au atîțat pe graficieni. Revistele **Facla, Furnica** etc. — turnurile întărite de unde se arunca în capul „dușmanului" o ploaie de săgeți, de bolovani, de smoală sau poate — uneori — de apă chioară. Au existat mulți trăgători de elită: A. Jiquidi — „trimisul" lui Caragiale în plastică. Ce a „mișcat" pe scenă, marele maestru Jiquidi a **înțepenit** în atitudini burlești și comice de neuitat. Apoi Tonitza, care răzbuna în caricaturi ochii copiilor din pinzele sale, apoi Iser, apoi Ary Murnu și încă alții. E marea pleiadă a caricaturii românești. În desenele lor ascuțite, în verva îndrăcită, e ceva din frescele vechi de pe mînăstirile din nordul Moldovei, ceva chiar din dracii acestor fresce. zugrăviți atît de teribil de cine știe ce anonimi Giotto ori Cimabue români. **Judecățile din urmă, Cîntarea păcatelor, Cazne le iadului** și toate celelalte aspecte „negative" de pe pereți și altare pot constitui nu numai izvoare, dar și modele ale graficii militante. Așa că dacă am vorbi de începuturile rîsului românesc desenat să nu ne oprim la Hasdeu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ci să mergem mult înapoi, în vremea cînd s-au durat în piatră Voronețul, Sucevița, Vatra Moldoviței.

Caricatura este, cum se zice în critică, un seismograf foarte fin al mersului vremii. Răsfoind istoria artei constatăm că sînt perioade cînd predomină caricaturile cu multe personaje, **grupurile** satirice. Asta înseamnă: vreme rea, lapoviță și ninsoare, ori chiar furtună. Senzația de furtună în istorie, urgie dezlănțuită, sau care stă să înceapă, o ai privind „capriciile" lui Goya. Sînt apoi altele care merg mai mult pe **individual**, pe atitudini. „Capetele de expresie" ale lui Leonardo da Vinci vorbesc și de o „acalmie" socială. Vremea e mai senină, permite interiorizarea artistului, studiul lui direct pe fondul general uman. Desenele lui reprezintă furia, tristețea, disperarea, adică ipostaze eterne ale **Omului**; cele ale lui Goya — **Spania** secolului al XVIII-lea.

În cazul nostru, vom observa o mare învălmășeală și nervozitate în linie, pete sumbre în culoare, în caricaturile antebelice sau chiar din timpul războiului (Jiquidi, Tonitza, Iser). E și perioada cea mai agitată din istoria țării. Cît privește producția contemporană, iată omulețul lui Gopo — acest exilat de pe ecran — plictisit parcă de atîtea medalii de aur, primite pentru „scurta și lunga sa istorie". Iată-l acum cioplindu-și în oglindă un autoportret convenabil. Se cultivă „portretul": Ross și Silvan Ionescu, două viziuni diferite asupra modelului, a primului mai grotesc, mai forfota, a celuilalt plină de noblețe (deși uneori nu lipsește nici aici acidul) amîndouă însă interiorizate. Benedict Gănescu umblă cu zeci de roți și rotițe, pistoane, un sistem complicat de roboți. — „Absurdul" desenului său are poezie și profunzime.

Graficienii de azi caută să îmbogățească sala armelor cu piese profilate mai mult pe ris. Se trage la țintă (deși uneori țintele cască). Dar buna dispoziție se produce — George Voinescu (vezi ceasul cum se **desfrunzește**, pierzîndu-și piesele, indicînd prin aceasta sosirea toamnei) ne face să zîmbim în colțul gurii (colțul din dreapta). Ion Sava, imaginînd cîteva diformațiuni profesionale: pictorul își prepară un sandvici — paletă — ne face să zîmbim în colțul din stînga. Prin urmare, răsfoind acest album de caricatură, rîdem, cum s-ar zice, cu toată gura.

Marin SORESCU

duios Anastasia trecea (II)

nuvelă de DUMITRU RADU POPESCU

V.

Începu să sape pămîntul din mijlocul răscrucii. Cu tîrnăcopul lovea, cu lopata scotea pămîntul din groapă. Sufletul sîrbului se plimba pe aproape, neodihnit. Măselele de la roata morii vuiau în gol, moara măcina în gol, părăsită, lîngă Dunăre. Pe lîngă mort văzu urme dese, urme de pași de om, de pași de cîine. Poate erau numai pașii ei, poate sufletul mortului ce sta la căpătîiul mortului și își jelea trupul, neauzit, se plimbase prin țărîna limpezită de vînt, așezată întins, ca o făină nespulberată. Din el, în răscruce, o să crească iarbă, din picioare iarbă înaltă, pînă la creștetul copilului, din frunte, iarbă verde și deasă ca peria, iar pe la brîul lui o să crească grîu. În mijlocul satului, un mormînt verde. Negrul, pămîntul, lungul, latul, greul, adîncul, pămîntul, de oameni nesăturat, o să-l acopere și cu lacăt o să-l încuie în el. Și ce încuie, el nu mai descuie. Dragul mamei liliac, nimenea nu-i striga la căpătîi. Al cui liliac fusese? Pusese coasta la pămînt și tăcea dus. Din sprîncene, sînziene s-or face, din gură, tămîiță. Îi dăduse o luminare lui Costaiche, să zică bogdaproste, pentru pomenirea mortului. N-o primise. Nu văzuse luminarea, n-o luase. Erau în curtea lui Stoicovici. Cîrciumarul dormea somn înalt, din tălpi pînă-n creștet, somn adînc ca o moarte. Și Emil nu era, nu se vedea, murise cu adevărat. Groapa se-adîncise, îi ajungea acuma pînă la genunchi. Îl privi pe sîrb. Cu capul te-ai plătit, sîrbule. Steaua lui s-a stins. A murit. Picioarele lui n-or mai face urme pe pămînt. Ceasul cel slab, ceasul cel rău îl lovise. Pînă la tine în prag, pînă la tine în casă, drumul ți l-aș podi, și l-aș zugrăvi numai cu inimă arsă. Noi niciodată nu ne-am bătut cu malul vostru, malul nostru de Dunăre cu malul vostru de Dunăre nu s-au lovit. Ioane, mila mea, dragostea mea, așa te-ar boci mama ta de te-ar chema Ion. Omule, mila mea, dragostea mea. Teamă să n-ai, lumînările o să-ți ardă pe piept și la căpătîi, n-o să le stingă nimeni. N-or să ne îngenunche în propriii noștri ochi, asta nu pot, pe pămîntul ăsta n-o să poată, pe toți n-o să ne poată călca. Chiar de sînt bărbații plecați din sat, departe. Ce inimi sărace, ce inimi bolnave, galbene, de-și închipuie ce-și închipuie. Dar aici nu e un corn de lume unde grîul nu se face, unde omul nu cunoaște omul și iarba nu se coace, aici nu e un corn de lume pustiu, cu apă sălcie, fără dor, fără morți, fără morminte, fără floarea soarelui, fără nuci, fără iezi, fără cocoși. Omule, mila mea, dragostea mea, ți-am săpat groapa, e gata. Mai am să-ți pun cruce și pom. Cocoșii de tablă stăteau cu ciocurile căscate, muți. Dulăul lătos lătră, trecînd în goană prin răscruce. Un nor acoperi soarele și lumina se mai răci. O clipă. Pe sus bătea vînt repede, împingînd norii ca pe niște zmee făcute din hîrtie albastră, împrăștiindu-i și împrăștiind și umbrele lor aruncate pe case și peste drumuri și grădini. O vacă mugi lîngă Dunăre, căutîndu-și poate vițelul. Domnul Paul duminica la horă stătea lîngă bombonar și lingea înghețată. Așa e ușor să trăiești, fără să joci în horă, nu asuzi, nu curge apa șiroaie pe tine și nu te poți apoi îmbolnăvi de plămîni dacă bei apă rece sau mănînci înghețată. Domnul Paul nu juca în horă, nu putea nicicum să se lipească oftica de el. zicea lumea. Dimineața cocoșii împinzeau satul cîntînd, cu noaptea în cap, și oamenii mergeau la cîmp. Cînd cîntă ei, îi spusese Cătărina în dimineața cînd o luase cu ea la secerat la Izvoare și cînd mîncaseră la amiază fasole adusă aproape fierbinte în oală, pe oblanic, de mama Catarinei, din sat, cînd cîntă ei mor dracii, înțepeniți, pier toți, ca loviți de foc, că sînt dușmani fără leac. Auzi-i cum cîntă, Anastasio, hai, scoală-te, trebuie să se crape de ziuă, că ei cîntă înaintea zorilor, ca lăutarii înaintea nunții. De-ar fi aici Cătărina nu mi-ar fi greu să bat blănile astea în cuie, ea avea mîna grea, știa să bată și cuie în gard, ca un bărbat, deși era destul de subțirică și de plăpîndă. Venise și peste ea moartea, furioasă și grăbită ca o ploaie de primăvară, ascuțită ca o coasă. O prinsese pe cîmp o ploaie rece și după o săptămînă moartea îi luase sufletul din oase. Plînsese satul, plînsese și ea, în lacrimi de om o spălaseră. Acum mîinile ei albe, fața ei albă de mult s-or fi făcut țărînă neagră. Bătu cu ciocanul, destul de greu, ultimul cui și crucea făcută din două scînduri fu gata. Începu să sape groapa unde avea s-o pună cînd îl zări pe Emil, în cămașă albă. Rămase sprijinită în cazma, cu gura căscată. Vru să bată din palme, dar își dădu seama că nu se cădea. Îi făcu bucuroasă cu mîna. Nu era nevoie, Emil venea spre ea, nu trecuse întîmplător prin răscruce. Fugi la el și-l luă de gît cu amîndouă mîinile și-l sărută pe gură și pe gît. Emil era galben la față, însă nu se sfiise să vină în răscruce și nici după ce ea îl sărutată din nou pe gură și pe mîini, el nu vru să plece, rămase cu ea de mînă și o urmă spre groapa pe care ea de abia o terminase.

— Să nu-mi spui nimic, nimic, îi puse ea mîna pe gură, sînt o proastă, o proastă, zise și-l luă în brațe și-l învîrti în jurul ei ca pe-un copil, uimită și ea de ce putere putea să aibă în mîini.

— Am fost o măgăriță cu urechi mari, mari, lungi pînă la București, da, da, te-am crezut și pe tine ca ei, ba poate mai rău, fiindcă tu n-aveai de ce să fii ca ei, n-aveai nici leafa doctorului, nici circiuma lui Stoicovici, nici... Oho, te-am făcut, ca o proastă, măgar, ziceam că te lași încărcat cu desagi, cu tîmpenii, ca un măgar, de frică, de frică, nu din respect față de cineva, nici față de tatăl-tău... Ce să-l mai respecți, după cîte ți-a făcut? Dar bine c-ai venit, n-am să te pun să faci nimic, am să sap eu și groapa pentru cruce, și groapa pentru prunul ăsta tînăr, tu doar să stai lîngă mine, să te văd, să-mi dau cu pumnii în cap de măgărița ce-am fost. Cînd veneai noaptea, știu acuma că din dragoste veneai, tu m-ai iubit mai mult, eu te-am urît într-o vreme ca o măgăriță, n-aveam ochi să te văd, credeam că noaptea veneai la mine nu din dragoste, de frică, să te primesc și să uiți frica asta, credeam că n-ai somn noaptea fiindcă nu știai cum să scapi de ce știai tu că e adevărat în tine, în ce făcușești, în ce se întîmpla în lume, în lumea de unde tu fugisei ca să scapi cu pielea neatinsă, credeam că mereu erai într-o goană, toată noaptea, să scapi de adevărul ce ți-l spusesem eu și mai ales de cel pe care-l tăcusem și tu-l știai mai bine decît mine, și eu nu ți-l spusesem tot, că ești o scîrbă, din scîrbă față de tine, că te consideram, măgărița de mine, un măgar putrezit de viu, plin de viermi pe dinăuntru, numai cu pielea întreagă încă, un măgar pătruns de putoarea asta putredă în toate gîndurile, în tot sufletul, un măgar care-o să semeni într-o zi exact cu halterofilul sau cu alții, cu pielea grasă și sănătoasă, dar plin de mucegai pe dinăuntru și chiar mi se păruse, zău, să nu rîzi, că începusei să puți a mortăciune Dar bine c-ai venit, omul meu, o să-i învelim sîrbului oasele în țărînă și n-o să ne temem de nimic, și-o să dormim toate nopțile amîndoi într-o cămașe cu riuri cum am mai dormit. Vai, cap de măgăriță ce-am fost, mă uitam numai la viața mea, ziceam că n-aș putea naște copii dacă n-aș trăi după gîndurile mele; voiam să fiu liberă ca pasărea și nu mă gîndeam și la sufletul tău, deja credeam că te lăsasei înșăuat cu toate prostiile din lume, ca să-ți meargă ție bine, și că în nesomnul tău era o fugă după minciuni, căutai minciuni care să te mulțumească și să te domolească, și să-i mulțumească pe ăștia și pe taică-tău. Vai, măgăriță eram, zău, am să-ți spun tot, să nu mai fie nici o umbră între noi, nici o ceață, să fim ca la început... Astăzi cînd am tras clopotul m-am gîndit c-ai fi atît de porc și de slab încît te-ai lăsa trimis de taică-tău la mine să faci pe îndrăgostitul și să-mi juri cerul și pămîntul și să-mi cazi la picioare, numai ca să mă împiedici să fac ce mi-am pus în gînd... Te-am crezut în stare de mișelia asta, ca să nu le stîrnească fapta mea viermilor ăstora verzi dracii și să te poată trage pe tine de scurtă c-ai dezertat, te-am văzut în genunchi în fața mea, umilindu-te, mințind că mă iubești, ca să te-ascult cumva și să poți tu apoi să scapi de spaimele ce-ți spintecă noaptea somnul, să poți dormi liniștit, și bineînțeles fără să-ți pese de dragostea mea.. Mi te-am închipuit plîngînd ca să te cred și de-abia te-așteptam ca să-ți dau cu ceva în cap, cu orice, să dau cu pumnii în tine, cu picioarele... Sînt sătulă de vorbe, să-ți urlu în urechi și să-ți sfarm capul cu vreun pietroi... Măgarule, voiam să-ți strig, ești obosit ca o cîrpă, de frica ăstora și a lui taică-tău și nu mai vrei nimic, nici dragoste, nimic, decît liniște surdă să poți horcăi liniștit. Dar cînd te-am văzut acuma venind, tăcut și galben ca un mort, mi-am dat seama ce proste puteam să fac, cum puteam să-ți rup în bucăți inima, ca o măgăriță.. Ție, care ești de-o mie de ori mai curat decît mine și de-o mie de ori mai curajos, că n-ai înfruntat doar tihna unor porci și porunca lor, n-ai venit ca mine să pui țărînă peste un om ce merge la trei coți de pămînt, dîndu-l dracului pe păduchiosul ăsta de căcăcios care e taică-tău și care crede că zîmbind poate tiraniza un sat, și pe mine, și pe tine, nu, tu l-ai înfruntat și pe taică-tău... Dar n-o să pățești nimic, mortul ăsta a murit și pentru noi, pentru satu ăsta, care se pitulă acuma prin case, a murit și pentru noi amîndoi; de nu era el poate nu te-aș fi cunoscut cu adevărat. Și cine moare pentru ceva, nu moare, Emile, e clar, mă Emile, e clar? Nu, nu-mi răspunde, știu că-mi dai dreptate, nu vreau vorbe, nu, de aceea mi-a plăcut cînd ai venit mut și galben ca ceara spre mine, speriat parcă de teamă c-o să te alung... Dar ai venit exact cum aș fi vrut, tăcut, fără miorlăituri de mîrțan în iunie, fără îngenuncheri, fără minciuni... Uite, am pus la căpătîiul sîrbului crucea, mai pun și prunul și-apoi îl pun și pe el în groapă, tot singură... Să mă lași să fac totul singură, să nu te cred nici o clipă că vrei să m-ajuți ca să-mi intri în voie și cumva să mă minți. Aștia, ajutați de frica lui taică-tău, vor să-și bată joc de noi și de obiceiurile noastre, rahații ăștia la care eu credeam, măgărița, că tu ai început să te-nchini ca să ai pace. De-ai fi făcut asta crunt te-ai fi înșelat, ți-aș fi arătat eu cine sînt... Azi am văzut doi în closet, parcă-i apucase pîntecaria. Asta e lume de homosexuali care nu ne întreabă pe noi femeile, în nimic... Bărbații care se aprobă, se ascultă și se iubesc, diareea asta care ține de burtă... Ei cred că dacă femeile stau ascunse prin case, de frica lor stau? Frica asta nu e fricâ, e așteptare... Femeile astea pot să le otrăvească apa, și făina, și somnul, pot să cheme oameni de-ai omului ăsta ce stă aici lîngă noi mort și să le plătească însutit... Ei nu dau doi bani pe ura noastră, dar sînt prea scunzi, nu te uita la mine că sînt scundă, ei sînt scunzi, sînt o armată de scunzi dacă beau și ascultă gramafonul la Stoicovici și le pasă în cot de noi.

— Stoicovici...

— Dă-l dracu pe Stoicovici, îi tăie ea vorba, furioasă. Toată viața a trăit pupîndu-i pe alții în fund, ca să-i meargă taraba, asta-i toată deșteptăciunea lui... Și cînd le cerea voie să le cînte, și cînd le comanda să joace periniță, beți, el de fapt tot în fund îi pupa, și făcea tot posibilul să vadă ei că el îi pupă, căci de nu-l văd nu sînt mulțumiți, chiar de-i pupă. Și mie mi se păruse că și tu începusei să semeni cu el, fiindcă toți care fac aceleași lucruri, oricîtă deosebire ar fi între ei, undeva seamănă. Noaptea cînd veneai pe la fereastra mea, mi se părea că văd cum ți se lungesc urechile de măgar, ca să asculți și să înțelegi tot ce-ți cereau ei să duci în spinare, și ți se lungeau ca să scapi de bice pe spinare. Auz ascuțit, au suflet de măgar, suflet de cîrpă, după plăcerea sufletului tău, căci asta era bucuria și liniștea sufletului tău, să-ți crească urechile de douăzeci de metri... Ca rahații ăștia la care tu te închinai să-ți dea cu mîna lor liniștea, bucuria... Și pentru asta ai fi fost în stare să mă dai pe mîna lor, ori să mă omori, din greșeală, la porunca lor, ca ei să te bată pe umăr și să ai liniște din partea lor... Zău, așa o măgăriță am fost încît m-am gîndit că pentru ei, și pentru tine, ai face și asta... Eram nebună, isterică, Emile. Mi se păruse că toată lumea m-a părăsit, în frunte cu tine... Mai ales că tu mă mințiseși primul... Dar nu m-ai mințit nici atunci, ai fost un copil, ți-a fost teamă să-mi spui adevărul, c-o să te resping, și l-ai ascuns și cînd n-am mai avut ochi să te văd. Îți amintești pe locul ăsta unde ne aflăm acum ne-am prins pentru prima dată alături în horă. Era vară... Aici unde e crucea stătea clarinetistul Motcă.. Am jucat de mînă... Și cînd am auzit c-ai murit, la bora aceea m-am gîndit, la prima. Nu-mi puteam închipui cum arăți mort, citeam hîrtia care spunea că ești mort și de fapt îl auzeam pe Motcă cîntînd la clarinet și te vedeam pe tine jucînd bolereasca. E bine c-ai murit doar pe hîrtie, n-aveai pentru cine să mori acolo... Dar acuma se-ntîmplă în lume lucruri ciudate, timpite, trase de păr, însă așa e și timpul, tras de păr. Nu e cum trebuie, de-ar fi totul ar avea altă matcă, matca de la început. Dar n-o să bea ei la Stoicovici și morții o să stea neîngropați mereu, toate o să intre în matca lor, în albia lor ca Dunărea. Omizile astea verzi sînt blînde, fac pe blîndele, ele dau doar ordine, ele nu pun mîna, își găsesc porci care să-i asculte. Ei își închipuie că satul ăsta e un coteț și ordinea de-aici e ordinea din coteț, și porcii dacă vor să doarmă, ca Stoicovici, ascultă și pîrăsc, iar de fac nazuri, ca doctorul, și nu vin de prima dată cînd sînt chemați (cum a fost chemat doctorul, c-am aflat de la femeile ascunse prin curți, să constate moartea sîrbului, și deci să-i scoată pe ei, cum s-o pricepe, nevinovați), dacă nu vin imediat, ca doctorul, îi amenință, ca pe doctor, că-l cheamă la cercetări pentru c-ar fi avut legături cu sîrbii... Și doctorul a venit, deși știa că-l șantajează, a venit și-a semnat ce-o fi semnat, decît să-și piardă porția de dovleci din coteț... Vezi, la nesupuși nu le dau lăturI, dar nu toți sînt porci, tu nu ești și nici eu, și mai sînt, o să vezi... Omizile astea verzi sînt parșive, cleioase și lipicioase.. Ei beau, zic că nu fac nimic rău, sînt pasivi, blînzi, dar mița blîndă e mîță blîndă. Uite, am pus în pămînt și prunul. Nu va mai fi horă niciodată aici, ori de va fi, va fi o horă nemaipomenită. Și măcar de i-am ști numele să i-l scriem pe cruce. Acum am să-l iau în brațe ușor și-am să-l așez în groapă. Dar mai întîi să mai răsuflu și să te mai privesc. Ticălos om e pămîntul ăsta, și nesăturat. Vezi, Emile, toate trec, și Dunărea, și frunzele și vine o zi cînd pentru fiecare e un drum bătut cu flori sau bătut cu mărăcini. Nu că mi-ar fi frică de ziua aceea cînd fiecare trece în satul acela fără nume, unde drumurile n-au nici o urmă... Și dacă-i așa, de ce să nu fac ce-mi vrea inima? De ce să mă tem eu, ori tu, de ei? Omul ăsta de lut, pămîntul ăsta ticălos o să ne apese oasele de-l spurcăm cît îl umblăm pe dinafară. În satul fără nume n-ai după ce să te-ascunzi, și pe cine să mai minți. Uite, îl pun în groapă, ușor... E ușor ca pana, sîrbul. Cu capul spre apus, în dreptul soarelui... Vai, Emile, ce ușor e... Am crezut că morții sînt mai grei, așa-m auzit, dar el e ușor ca fulgul de nea.

— Nu ți-e frică?

— Nu. De ce? se miră Anastasia.

— De ce faci, de ce-ai putea păți...

— Nu, și ce fac?

— E vorba de viața ta...

— E viața mea, Emile, și fac ce vreau cu ea. Aș fi putut să devin curva lor, sau să mă-nec... Cine-mi poate comanda mie, ori ție, cine? Aș putea să și mor, dac-aș vrea, rîse ea, dar nu vreau. Să-i mai aprind o lumînare pentru așezarea sufletului...

Un guguștiuc se așeză pe pămînt, foarte aproape de ei. Apoi zbură pînă în vîrful nucului de lîngă cișmea. Vrăbiile alergau gunoiul în grădina lui Bucureanu, fostul poștaș. Cerul era înalt, luminarea aprinsă pîlpîia, închegîndu-și flacăra. Pe malul sîrbesc era vară verde, liniștită ca un codru. Cînd făceau ei hore, la sărbători, se-auzea din mal în mal clarineta și toba, apa trecea cîntecul dincoace strecurat și limpede. Într-o seară și ea jucase pe malul nostru, chiar cu Emil, după cîntecul lor, căci și ei obișnuiau, cînd era nedeie la noi, mai ales cei tineri, să joace în răscrucea lor ce cîntau lăutarii în răscrucea asta. Dar de-atunci, de cînd jucase ultima oară cu Emil, oile se-ngălbeniseră și muriseră, toate. Deodată vrăbiile zburară ca un pumn de alice peste sat și se pierdură și guguștiucul trecu pe lîngă turnul bisericii, înalt. Doar la marginea satului, cînd deasupra pămîntului, cînd a Dunării, se legăna o ciocîrlie și numai ea nu simțise frica vrăbiilor și-a guguștiucului, se legăna ca beată, dar poate fiindcă era prea departe părea mută Zbura, zbura, ca o părere, sus, adînc, unde numai aripile puteau s-o ridice, pe lîngă marginea unui curcubeu ce nu se vedea întreg, decît rupt, semn că pe undeva fusese ploaie și trecuse și se limpezise locul.

— Ce privești? întrebă Emil.

— Nimic, răspunse ea, mirată de fața lui mereu mai de ceară. Ce-i cu tine?

— Nimic, nimic... Am uitat să-ți spun că Stoicovici...

— Dă-l dracului de porc!

— Stoicovici, înainte de a veni eu aici, chiar cînd eram la el...

— A mai pus vreo placă cu cîntece de lume și-a rîs ca să le fie ălora pe plac...

— Chiar cînta gramafonul atunci... Înțelegi, Stoicovici a murit.

— El?!

— Da, el... Și-a înghițit proteza, în somn... Dormea pe scăunelul lui la umbră, și-a uitat să și-o pună în pahar... Cine știe ce-a visat, se zice c-ar fi și rîs, și s-a-necat cu ea...

— Ce idiot! Nici măcar nu-mi vine să rîd, deși ar merita să mă prăpădesc de rîs... El care înghițise și săbii, ca să-și distreze clienții... Nu, nu cred, el prea înghițea orice, avea beregata largă, mînca orice, și bea orice, nu cred, prea ușoară moarte e asta pentru el. O să vezi că n-a murit, s-a-necat, dar o să învieze.

— Zău a murit, am pus și eu mîna pe el, era rece.

— N-are nici pe dracu, sînt multe vietăți care au burta mare, mănîncă mult și înghit și pietre și n-au nici pe dracu...

— Am chemat și doctorul, e mort, zău..

— Degeaba..

— Poftim?

— Degeaba, repetă Anastasia.

Și atunci se auzi un pocnet de armă. Apropiat, la un pas. Emil căzu cu fața la pămînt, în țărînă, lat. Ea țipă ca o nebună. Încă un foc de armă, și încă unul.

Satul se scufundă într-o liniște de piatră stinsă. Ea vru să fugă spre cel care trăsese, dar nu știa unde. Putea de oriunde să tragă. Dar nu mai trase. Se aplecă spre Emil, turbată, să-i ridice fața din țărînă. Simți în palmă fruntea lui umedă. Încă un foc de armă, groaznic, parcă tras lîngă ureche. Ea închise ochii, strîns, fără să vrea. Poate că și pe ea o lovise.. Dar nu simțea nimic, decît un uruit de trenuri răsturnate. Poate că așa este cînd mori, mori și nu-ți dai seama. Crezi că auzi și că vezi și că nimic nu s-a întîmplat. Auzi un răpăit de armă automată. Deschise ochii și primul lucru pe care îl văzu fu legănarea îndepărtată a păsării de lîngă cerul înflorit acolo după ploaie. Se legăna ca un punct negru mut. Înalt, mic, de neatins era punctul... Închise iarăși ochii, asurzită. Și atunci simți ca prin vis că Emil prinde puteri, se ridică și fuge, îi auzi pașii repezi îndepărtîndu-se... Deschise ochii și-l văzu alergînd spre colțul grădinii lui Bucureanu. N-a murit, n-a murit, își zise, dar un nou foc de armă îl culcă pe Emil la pămînt. Și atunci ea nu mai simți absolut nimic și alergă spre el. N-ajunse lîngă el, căci el se ridică și sări gardul și se pierdu prin buruienile și prin locurile de unde zburaseră vrăbiile. Ea își privi palma. Era albă, cu liniile săpate adînc, ca într-un pămînt uscat. Degetele îi tremurau. Nici o picătură de sînge, nimic, nici o pată nu văzu pe întreaga ei palmă dreaptă. Mîinile îi erau ușoare ca niște crengi. Surise. În gură, printre dinți, simți nisip grunțuros, din praful ridicat de pașii lui.

VI

Începu să alerge, adunînd pietre în poală, mereu aplecîndu-se, împiedecîndu-se. Prin grădini, peste pîrleazuri. Îi luase urma. Îi venea să urle, ca o cățea. Îi curgeau lacrimi pe față, o bătea peste ochi crengile de măr și de vișin, de gutui și frunzele de porumb pus pe lîngă casă. Smulse din pămînt o floarea soarelui și o luă la subțioară. Sughița. Revăzu caii trecînd Dunărea. O chilie de tămîie ardea, ardea. Oare? Cătărină, Cătărină, floare de grădină. Cine rîdea? Ardea un foc fără lumină. Dogorea. Am să-i sparg capul, am să-l string de gît, își zise. Trecu în zbor calul popii. Avea aripi repezi, nevăzute. Măgarii păsteau prin grădinile cu varză, scăpați. Bătu o limbă de clopot, neodihnit. Nu, nu, nu-i un clopot. Nu erau în luna lor, pisicile. Pămîntul ar putrezi, ca o bubă, și caisele ar putrezi, coapte, și prunele ar fi pline de puroi, și-ar mișuna viermii în mere ca în carnea de taur răsturnat de cinci zile cu coarnele în jos în groapa satului, și în perele galbene viermii ar dormi ca în balega de cal. Și peste tot, nici un ochi înflorit, numai ochi păienjeniți. Și-o putoare stătută, sugrumătoare. Și oamenii, toți, mergînd, și ei asemeni pămîntului ce-l calcă. Scuipă. Ajunse în fața casei lui Emil. Poarta era închisă. Clănțăni clanța. Porțile, ușiile, mute. Începu să arunce cu pietre în poartă. Și sparse toate geamurile. Degeaba. Țeasta lui Emil n-o putu zdrobi cu pietre. Cu pietre, nu. Le aruncă și se așeză pe pămînt, cu spatele lipit de gardul de sîrmă vopsită în verde. Umbra gardului o acoperi, trecu peste ea. Era o umbră din linii încrucișate. Umbra populul care ținea gardul, cu brațele încrucișate, pentru sîrma din dreapta și pentru cea din stînga, se aplecase peste mijlocul ei. Ca o cingătoare, sau ca altceva. Se gîndi cu ce semăna, cînd văzu lîngă ea picioarele lui Costaiche. Îi văzu și umbra. Umbra lui ținea o lulea în gură. Și purta un mac în buzunarul de la piept al cămășii. Domnul Paul trăgea din pipă și bea țuică rece. Un taur negru ca un diavol, cu belciug în nas se scărpina de colțul casei domnului Paul. Apoi îl lăsaseră liber, după un timp. Degeaba. Aștia aveau gîtul strîmb, toți. Și ochii scoși. Și cîrjî. Ei. Gramafonul. Costaiche. Doctorul. Risul. Vinul. Puterea. Aerul. Degeaba.

— Te prefaci că nu mă vezi, domnișoară?

De fapt Emil fusese tot timpul un copil. Nici o vină. Tata mă ducea duminica să văd cum sînt bătuți hoții de găini, la post, își aminti ea. Dacă eram cuminte toată săptămîna, duminică dimineața, îmbrăcat curat, cu cravată, eram dus de mînă să văd hoții de găini, cum jură că n-o să mai facă, își aminti. Îl admirase Emil? Ori de-atunci intrase frica în el, c-ar putea fi bătut ca hoții de găini? Tata avea o palmă cît o lopată, își aminti ea glasul lui Emil.

— Domnișoară, ți-o spun între patru ochi, dacă nu te cumințești, ai putea să plătești amarnic...

Da, mi se pare că măgarii sînt animale sfinte. Măgarul l-a dus pe Cristos pe ultimul drum. Măgarul are o cruce pe spate, el niciodată nu se plînge de foame, se mulțumește cu puțină iarbă, paște chiar frunze de spini, nu fuge de căldură, nimic nu e greu pentru el, cară tot ce i se pune în spinare, doarme unde apucă, da, măgarul e un animal sfînt, așa se spune.

— N-are rost să te sacrifici prostește, nu vezi că pe nimeni nu interesează ce faci? Unii își petrec, alții... Ți-e greață. De ce nu l-ai ascultat pe Emil de la început?

— Cum de la început?

— Bine. Dacă plecați de-acolo de cînd a venit el, nu se mai întîmpla... Noroc că nebunii ăștia au tras în aer. Știau că e băiatul meu. Dar a doua oară... Bine că ți-a venit și dumitale mintea la cap și-ai plecat...

— Of, drace, rîse Anastasia.

— Mai bine să rîzi decît să plîngi... De ce să plătești dumneata, spune? Ți-era rudă de sînge? Nu-ți era. Ți-era bărbat, sau ibovnic?

— Nu-mi era, rîse Anastasia.

— N-aveai nici o datorie...

— Ar mai fi fost... Sînt femeie...

— Ești fată, domnișoară...

— Fată, femeie... Ar fi trebuit să-l îngrop.

— Multe trebuie făcute în lumea asta, ridică el din umeri.

— Ai dreptate, foarte multe.

— Degeaba ai spart geamurile, Emil s-a ascuns în pivniță, nu te-a auzit... Acolo se-ascundea și cînd era mic și vedea vreun hoț de găini liber pe drum... Cred că nici n-a știut c-ai fugit după el; poate crede c-ai fugit în altă parte, numai să scapi... Bine că v-ați înțeles... Sau chiar de nu v-ați înțeles imediat, bine că dumneata l-ai înțeles cînd au început focurile...

— E adevărat că Stoicovici a murit?

— Este...

— Fiecare om moare la fel cum trăiește.

— Nu-nțeleg...

— Adică el a murit foarte deștept...

— Nu-i nimic de rîs, s-a-ntîmplat...

— Nu rîd. Vezi acolo lîngă Dunăre, sus, o pasăre?

— Nu.

— Cred că e alta, sau e tot aia...

— O pasăre ca orice pasăre... O văd... Da, voiam să-ți spun, zise el și se așeză lîngă ea, pe pămînt, că-mi pare bine că ai renunțat la puțoisme...

Oftă și surise. Și o mîngîie pe păr cu palma. Și privi și ei pasărea, fluierînd. I se păru mai bătrîn. Căscă. Obosise, dar era împăcat. Privea cerul albastru, dus pe gînduri O privi și pe ea și cum erau prea aproape, ochii lui o făcură să rîdă. Dar nu rise. Ochii aveau culori deosebite și se uita cu ei cruciș, caraghios. Un fluture alb trecu peste drum. El iarăși o privi, mulțumit, de sus pînă jos, moale, și ea se înspăimîntă de data aceasta căci ochii lui se mișcau independent unul de altul. Ar fi trebuit să-și cumpere ochelari fumurii. Fluturele se așeză pe-o frunză de salcîm.

— Ți-ar trebui ochelari de soare, domnule Costaiche.

— Nu mă jenează lumina, nici măcar iarna cînd e zăpadă și e soare. Am ochi buni.

— Ar trebui să mă obișnuiesc cu ei, nu te-am privit niciodată atît de aproape... Nu te superi, nu?

— Nu, nu mai sînt tînăr... Și femeile, la vîrsta mea, nu se mai uită la ochi, rîse el și o privi.

Și ei i se păru că ochii lui, mișcîndu-se deosebit, o urmăreau, o cercetau parcă din mai multe locuri, ca pe o pradă. Dar i se păru: în ochi nu-i lucea nici o dorință vie. Pielea de pe vîrful nasului i se descojea, de soare Parcă năpîrlea Mușchii gîtului erau puternici, umflați, ca niște gîlci. Erau atît de scurți și de puternici încît ea își închipui că dacă ei ar voi, ar putea foarte ușor să se încordeze și să retragă capul lui Costaiche de la locul lui și să-l ascundă sub gît, între coaste, ca într-o carapace. Chiar dori să se întîmple așa, însă, bineînțeles, nu se întîmplă.

— Bineînțeles, zise ea.

— Poftim?

— Vezi, domnule Costaiche, coboară soarele, vine seara...

— Mai este...

— Mai este, dar o să vină seara și morții se îngroapă spre seară, ca sufletul lor să plece odată cu soarele să se odihnească...

— Prostii...

— Vezi, domnule Costaiche, așa e lumea tocmită, toate să se întoarcă în pămînt, frunzele moarte se fac cenușă, se ard, caii și vacile au un cimitir, dacă mor, altfel toate prind niște mirosuri groaznice și nu e bine... Așa că mai avem și noi niște obligații, dacă așa e lumea asta... Și nu poți trăi dacă nu pui nici un preț pe nimic, căci pe ce te reazimi atunci?

— Obiceiurile sînt niște prostii, trebuie ascultat ce zic ăștia, altfel, domnișoară, ți-o spun ca un om cu o mai mare experiență, te-neci în ura ălora de-i nesocotești, mori în spurcăciunea celor ce-au fost, celor ce sînt și celor ce-o să vie... Or să te-arunce în urile lor, în excrementele lor, scuză-mi expresia, ei o să-și vadă de treburile lor ca și cum nici n-ai fi existat. Eu știu că chiar acuma, cînd ai renunțat să mai faci prostia ce te-apucasei s-o faci în răscruce, te mai bat întrebările... Dar și sîrbul ce căuta aici, să ne încurce viețile? Să plătim noi pentru el? Dacă n-o să mai calce piciorul lor pe aici, și-o să facem, și el și eu, nu mă sfiesc să ți-o spun, să nu mai calce, n-o să mai avem probleme... Trebuie să ne apărăm bucata asta de pămînt, satul și... dar de ce zîmbești?

— E o problemă aici...

— Ce problemă, nu înțelese el. Ne apărăm, da, căci ăștia sînt în stare să ne creadă în legătură cu sîrbii.

— Ai dreptate...

— Am...

— Dar să nu batjocorim pe nimeni.

— Nu, pe cine? Dar nu pot fi slăviți bandiții ce ne spurcă nouă pămîntul, pentru chichițele lor. Au murit și oameni de-ai noștri, colegi de-ai mei. Nu putem, nici chiar așa nu-i bine. Să-i ducă apele, să-i mănînce cîinii, mă rog, să vadă lumea că nu stăm cu mîinile în sîn în fața celor ce ne nesocotesc.

— Ai dreptate, bandiților să le putrezească oasele.

— Totul e bine, zise el grav și se ridică în picioare, dar mi se pare că fiecare nè gîndim la altceva.

— Probabil...

— Dar nu uita, domnișoară, c-avem acum niște legi foarte drastice.

— Sînt și alte legi, mai vechi și mai drastice.

— De ce vrei să faci o prostie, de ce? Cui folosește? De vrei să lupți împotriva lor, dă-le foc, pregătește-te! Asta e mai greu, trebuie să faci rost de arme, să nu dormi nopțile, să înduri frigul. E mai ușor să faci pe mielul, care se duce-n piață și dă un număr de circ despre jertfă. Dar cum e prost, poate să și crape. Cînd te joci cu focul...

— Prost mai ești dumneata dacă crezi că eu vreau să crap. Dumneata privești lumea numai cu un ochi, cînd vrei. Numai ce-ți convine vezi, ți-e teamă să-i deschizi pe-amîndoi...

— Vrei să-mi distrugi băiatul, vrei să mă înfrunți pe mine, vrei să-ți bați joc de ei, ce vrei?

— Vreau să-l îngrop, l-am lăsat neacoperit de pămînt, zise ea și se ridică în picioare.

— Atunci, scuză-mi expresia, cred c-au să te omoare.

— Cred că fiecare om are într-o cută a lui un ins ca tine. În mine nu e, e mort. Eu nu vreau nimic, n-am ce cere de la voi. N-am ce să apăr în mine, însul ăla e mort... Cum mort ești și tu pentru mine, scuză-mi expresia, de-aceea nu mă tem de tine. Și n-am să-ți mai zic nici dumneata. Am tot crezut c-o să-ți vină un gram de minte la cap. Degeaba Am tot așteptat. Ești pierdut, prea ai dreptate. Și numai moartea are întotdeauna dreptate, ea poate să vină și să te ia oricînd, e dreptul ei. Ai dreptate și pe mine filozofii ăștia care au dreptate mă enervează. Căci undeva adevărul lor trebuie să pută, dar eu nu văd bine unde... Dar nu pot să stau pînă la gît în spurcăciune și să nu mă mișc de teamă c-o să-mi intre în gură, nu pot. Trebuie să mă zbat, să ies de-acolo, chiar de s-ar întîmpla odată să intru pînă peste creștet. Dar nu pot dormi și mînca acolo, și nu pot cînta acolo, nu pot fi om acolo, nu pot iubi acolo, numai scîrnăvie pot fi de stau acolo, și eu nu vreau să fiu.

— Ce mîndrie cretină, să crapi dintr-o...

— Dar din mîndrie nu e cineva gata să crape.

— Dar o să mori, timpito.

— O să pot! Și asta o să pot! Sînt liberă să pot. În mine nu s-a stins nimic, și n-o să se plece nimic în fața voastră... Pe cuvîntul meu, nici nu-ți dai seama ce liberă mă simt! Pot să te și scuip, dar nu vreau, pot să fac orice, n-am nici o stavilă, nimic nu mă oprește, nu poate... Asta e totul! Nu, nu, n-a murit.

— Dar, timpito, e o dobitocenie să crapi așa de pomană... Nici măcar nu ești cu sîrbii, nici măcar.. Sau ești? Nu ești, ești o vacă turbată, o idioată! N-am să te las să te apropii de răscruce! Ar trebui să te duci la casa de nebuni, se-nfurie el și vru s-o prindă de mîini.

Anastasia luă de jos două pietre și se îndepărtă încet pe lîngă gard cu floarea soarelui la subțioară.

— Du-te la dracu, du-te-nvîrtindu-te, strigă el.

Ea se duse în răscruce și-și duse gîndul pînă la capăt. Cînd mormîntul fu gata, puse peste el floarea de floarea soarelui.

VII

Fusese ca un somn, fără durere. Nici măcar locul nu-l știa precis. Intrase în sala clasei a patra. Mihai Viteazu, cu barba lui stufoasă, atîrnînd deasupra dulăpiorului cu rechizite școlare, o privise cu privirea lui necruțătoare și ea se gîndise la Teofana, mama lui călugărită și moartă la Cozia. Poate în ceafă, poate peste șira spinării, poate în tîmplă, nu știa precis unde simțise întîi moleșeala dulce și scurtă care o prăbușise peste primele două bănci din clasă, peste băncile premianților și repetenților. Așa trebuie să te ardă și curentul electric, cînd te face scrum dintr-odată, fără să știi locul unde te-a atins întîi, își aminti din lecția de fizică predată de profesoara cu ochelari, despre electricitate. Dacă mai avea importanță locul. Se înser

BALADA SPITEI A ȘAPTEA

La Bălgrad, în alba cetate,
închise sînt porțile toate
cu drugi și zăvoare de fier,
păzite în turn de străjeri.
Tăcere — și nimeni pe uliți.
Vegheați sub ferestre de sulițí,
se vîntură grogiți-n iatac,
sfîrșiți-le-am toate cu bine.
Nu-i meșter mai vrednic ca mine!
Dar pentru a șaptea, vă spun,
îmi trebuie lemn de gorun...
Răspunde un glas sub olate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
se-nvolbură voci șușărate:
— La prinsele spițe-ai avut
argintul cu aur bătut...
— Oțelul și-arama cea nouă
ne-ai smuls pentru aliele două...
— La cele din urmă îi-am dat
un sceptru regesc, nestemat...
Se-nvolbură voci șușărate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
cernite sînt porțile toate,
și doate meșteșugurile
de groază și străjeri vorbăreț.
Căci ființele, spița a șaptea
din lemn preoțesc, toată noaptea,
ciopîrța-va. Și toată acuma
e gata. Iar Horia-i pe drum...
Cernite sînt porțile toate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
privirí iscodesc prin brocate.
Dar ființele-și iese din minți:
— Străjeri, numărați-vă arginții!
Umpleți-i cu aur potcapul,
să joace-n sălaie, ca lapul!
Dar cereți-i cîștig — s-o pun
ca spriș, că-i lemn de gorun!...
Privirí iscodesc prin brocate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
privirí iscodesc prin brocate.
Dar ființele-și iese din minți:
— Străjeri, numărați-vă arginții!
Umpleți-i cu aur potcapul,
să joace-n sălaie, ca lapul!
Dar cereți-i cîștig — s-o pun
ca spriș, că-i lemn de gorun!...
Privirí iscodesc prin brocate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
sudalme sub porți ferecate.
— Ajungă-ți, lu ființe, jidovind!
Ți-am dat ce-am avut rînd pe rînd.
Ceilalți a ta. Dar gorunii
sînt colo, sub jugerul lunii,
departe, pe-o culme de plai.
Sudalme sub porți ferecate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
o cîrjă în lacăte bate.
— Deschideți..., înghiță un glas.
Se înțeleg piuă un pas.
Și mormîie glasul de-odoare:
— Da' ce-mi dați, în schimb, pentru Horia?...
O barbă de popă hapsîn
își șterge sudoarea din sîn.
O cîrjă în lacăte bate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
o cîrjă în lacăte bate.
— Deschideți..., înghiță un glas.
Se înțeleg piuă un pas.
Și mormîie glasul de-odoare:
— Da' ce-mi dați, în schimb, pentru Horia?...
O barbă de popă hapsîn
își șterge sudoarea din sîn.
O cîrjă în lacăte bate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
se înțeleg piuă se zbate;
se zbate și strigă mereu:
— Ce cazne pe sufletul meu!
Amarnic mă chinui cu roata.
Mai dați-mi de-o spriș — și-i gata!
Dar alții, zadarnic încerc:
se frînge sălbaticul cerc...
Doar ființele-n piuă se zbate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
doar ființele-n piuă se zbate;
se zbate și strigă mereu:
— Ce cazne pe sufletul meu!
Amarnic mă chinui cu roata.
Mai dați-mi de-o spriș — și-i gata!
Dar alții, zadarnic încerc:
se frînge sălbaticul cerc...
Doar ființele-n piuă se zbate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
se-nvolbură voci șușărate:
— La prinsele spițe-ai avut
argintul cu aur bătut...
— Oțelul și-arama cea nouă
ne-ai smuls pentru aliele două...
— La cele din urmă îi-am dat
un sceptru regesc, nestemat...
Se-nvolbură voci șușărate
la Bălgrad, în alba cetate.

La Bălgrad, în alba cetate,
închise sînt porțile toate
cu drugi și zăvoare de fier,
păzite în turn de străjeri.
Tăcere — și nimeni pe uliți.
Vegheați sub ferestre de sulițí,
se vîntură grogiți-n iatac,
închise sînt porțile toate
și mușcă mustața și tac.
Ființele-n piuă se zbate
la Bălgrad, în alba cetate.

Ștefan Aug. DOINAȘ

POEM

Știu ție dulce, frumos cuvîntătoare
cu înțelesul bucă din Peter,
Cînd fluierînd vechi arii populare
în viersa mea mă tai cărînd hanger.

E viersa mea ceea cu momeli și plase
cu mandragore-n fîcee pahar,
cu-nflerbîntări sucit de răscoroase
ădoma c-un mare ger solar.

Mortiș, cu istoria-n mîloc,
ne privește semeți dinspre Posada
și dinspre Rovine, drepți ca spada.
Morții nu sînt morți, ci țărî numai
albi de veșnicii cum albă spuma-i.
Ei sînt azi pîlonul de bazalt
de sub țăla Podului Înalt. —
Ochii lor în ochii noștri sînt
cer crescînd din cer, peste pămînt.
unde nu ajungă zarul sorții.
Să fim tari! Să nu ne rîdă morții!

Al. ANDRIȚOIU

ÎNTOARCERE CU VAPORUL

La amiralitatea acestor vise-nave
cuirasatele ape mai bat și-acum cîntînd
întoarcerea din drumuri lovite și bolnave
către sărutul unui îndrăgostit pămînt.

Și ancora speranței lovește-n pace prundul,
mișcînd din clepsidra acestui țărm s-a stors
rostogolit în valul ovalul și rotundul
ca să dezmierde prora la nava ce s-a-ntors.

Plecări, cînd bat batiste din aripi de columbe,
voi sînteți ca amurgul înfors la răsărit.
Fiți binecuvîntate și voi valuri clipe
unde lumina umbra plecată ne-a-nlănțuit.

Fiți binecuvîntate și voi valuri clipe
prin care cu veșnica pierdută mă-nălțnesc
cînd mărea își aprinde puzderia de pîrpe
luminînd cu toți mărunții la timpul străluciresc.

Aud ecoul vremii de pașcă merg spre mări
și toți așa de pașcă sînt mările în mine, —
aud tăcerea vremii de pașcă întru-n zări
și toți așa de pașcă amurguri port în vine.

Înoarcerea-mi rotundă din țîpăt spre tăcerí
e ca plecarea lavei spre piatră din vecuri,
cînd numai țăja pietrei se-ntoarce către ierí,
cum numai țăja mării se-ntoarce către fluvii.

Cîteodată luna e ca un soare sterp,
pămîntul, cîteodată, e ca o lună mare.
În mine strigă timpul. În mine spații țierb.
În mine omul cîntă. În mine noaptea moare.

Al. ANDRIȚOIU

DESENE DE MIHAI SÂNZIANU

CTITORIE

Era zidită țara. Ctitorie
de voievozi și de popor;
la temelie, sînge lega piatră de piatră,
în zid, inima Anei și aripile meșterului,
iar pe catapeteasmă se-nfiripa un vis
de zbor neatîrnat — o pasăre măiastră.

Ferestrele zidirii dădeau spre patru vînturi,
spre patru zbuciumări de timp și zare.
O, și frumos se-ntruchipau, în freștí,
strălucînînd din răni și nimburi
domni vechi, purtînd coroane de-aur,
coroane de martiri încinse-n foc și sînge —
un șir de voievozi se rînduia în freștí, —
un singur voievod — poporul românesc.

Ci iar se clătina zidirea, peste noapte.
O, jertfa Anei nu era de-ajuns.

Și se-nălțară-n zid din rădăcini,
trunchi peste trunchi și vis crescînd din vis,
coloană infinită — eroi, luptători.

Dar trebuia-mplinită pînă sus
zidirea începută de-un mileniu.
Și ai crescut, Partid de eră nouă,
Partid constructor — și-nmulțind
secol cu secol, vis cu vis, aflat-ai
acestei țări — numărul ei de aur —
cheia de boltă a zidirii.

Arc de triumf în timp. Privim spre lume,
de la-nălțimea jertfei și-mplinirii.
Egali acestei vremi întemeiate,
ne ridicăm cu pace, cu pîine și cu sare
în fața lumii care ne cunoaște.

Florența ALBU

elogiu liric

SUPLIMENT

ÎNCHINĂTORII DIMINEȚII

Din întîmplare-s încă viu se pare
Din întîmplare nici nu am să mor
Decît prin ce vr-o importanță n-are
Pentru destinul mult al tuturor.

Cînd greu a fost eu am știut să cînt
Cînd am cîntat n-a fost doar în surdină
Iar sîngeiul prelins peste pămînt
Eu l-am prezis în viitor lumină.

Nu-n mine-s viu, ci-n pieptul celor vii,
Și cît mai sînt apostoli ai vieții
Voi fi și eu cu ei, pierdut prin mii
De oameni ce se-nchină dimineții.

8. VI. 1966

DELTĂ

Răscrucea de demult o iată iarăși.
Și ne privim aceiași vechi tovarăși
În loc de foc în trup mai mult cu junghiuri
Întorși din ale lumii patru unghiuri.

Am fost la est, la nord, la vest, la sud
Și-i toamnă-acum și aerul e ud.
Sînt foi pe jos din pomi ori foi din cărți?
Istoria ne-a scris pe frunte hărți.

Pe-a mea-i un rîu cu delta-n viitor.
Știu eu de-o mai revăd, pînă să mor:
Dar harta-i bună, navigabil rîul
Și fericirea-și crește-acolo grîul.

O, delta mea desfășurată-n soare
Ca degetele mîinii muncitoare!
Spre tine țin mereu tot cu avînt.
Și iarăși cînt, și iată iarăși cînt!

16.II.1966

BORNE

Stau între de demult și-acum,
Spre mine gata iar de drum,
Nu spre oriunde ori aiurea —
De tot în urmă e pădurea.

Bubat e cerul-ntreg de stele —
Ah! și-apoi lacrimile mele,
Entuziasme, vise, vreri
Sînt stele-n cuiburi de tăceri.

Dar numai una-ncununată
Cu fulgere e destinată
Să fie călătoare-n veac
Vestind urcușul pentru mag.

Sus, tot mai sus, excelsior!
C'e-i dacă unii mai și mor
Ori omoriți cad în abis?
De-a pururi drumul e deschis.

Eu, într-o zi, nu pentru moarte,
Am să mașez mai la o parte,
La margine, pietrificat,
Ca drumu-n sus să vi-l arat.

7.III.1966

Mihai BENIUC

OCHII

Privirea ta e legea casei mele.
Era o toamnă; a rămas o zi
cînd struguri nevăzuți, de fîntînele,
plesnesc poate de dragoste, în vii.

Ce rădăcină a umblat în lume,
și s-a întors la geamul înghețat?
Sau poate o tristețe fără nume
izbind în brazdă, vin și pîini a dat.

Rămîi cu mine, roșiile zile
zăbala lunii au mușcat amar.
La crame vechi, cernitele feștile
trec masca vinului spre alt hotar.

O casă mică. Via lui noiembrie
ce struguri neștiuți din geam a scos?
Că botul ceasului, rupînd tenebre
intră-n perete — cîine credincios.

Vîrtej al toamnei, desfrunzînd hotare
cu dragoste, cu cai de foc și vin,
cu ochii — bobi de strugure — prin care
iubim, ne recunoaștem, nemurim.

SPIRALA SEMINȚEI

Doar noi, bătrîna casă și iarbă sub ferești.
Un duh al înserării din lucruri stă să iasă,
nebănuind sărutul în care îți ferești
bronzatul umăr, coapsa friguroasă.

Doar noi și guri de arbori. Doar noi și ochi de
nori.
Livezile în pîrgă boltind făgăduințe.
Sau trupuri de zăpadă doresc, și ard, și mor
și mai rămîn, în toamnă, doar semințe.

Ne-adulmecă al zilei cadran de foc și har;
un duh al germinării rupînd a fetii brumă
rostogoli prin toamnă, ca-ntr-un vîrtej primar,
năluca lumilor ce ne consumă.

Mihai NEGULESCU

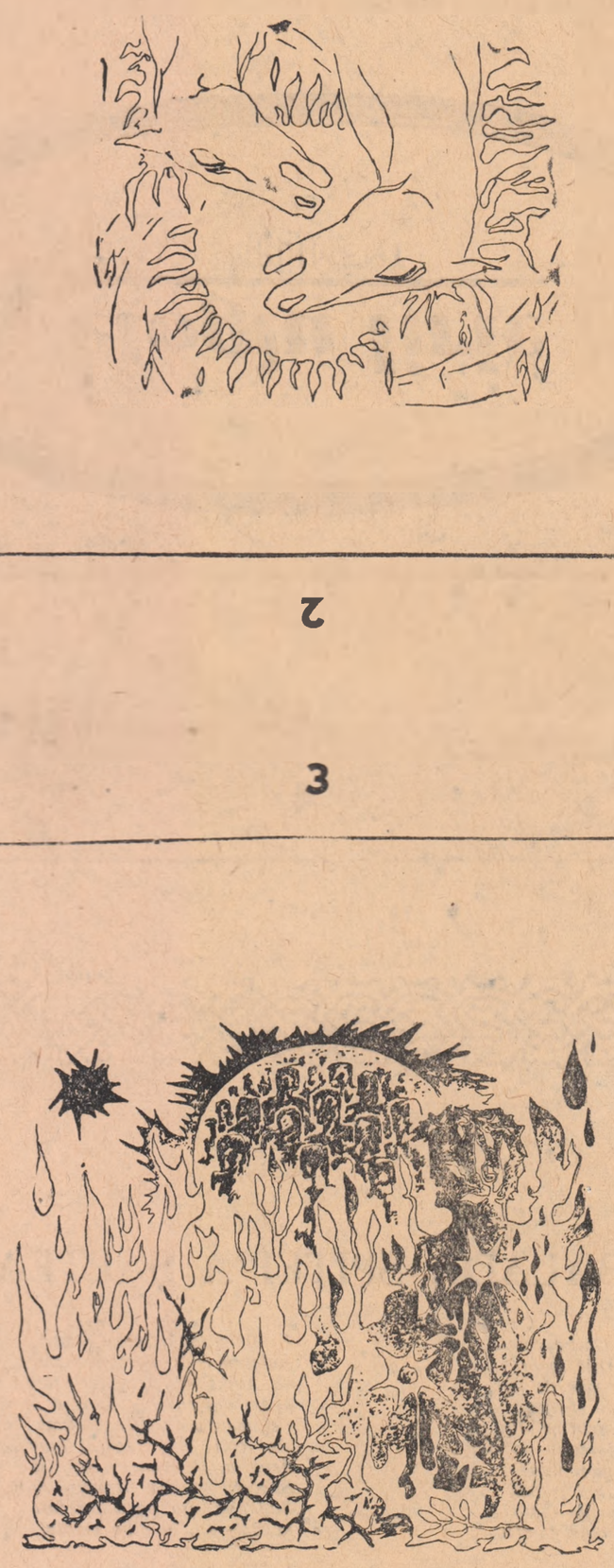

MUNTELE MEU

Măria-ta, Iancule, tată,
Muntele meu, numele meu,
Tragic cîntec, visare,
Ziua de ieri mi-e-nfășurată —
Viță de vie cățărătoare —
Pe fluierul tău, nu de os,
Ci de piatră,
Nu duios,
Ci aprins ca o dacică vatră,
Cutremurată,
Nemuritoare.

Ziua de azi
Caută-mi laudă
Statura ta dreaptă,
Simbol împietrit peste munții cu brazi,
Tînăra frunte
Sub care fulgere-așteaptă
Să înflorească, să scapere,
Carbonizînd dezamăgirile tale,
Muntele meu,
Pe care-l caută laudă
Apele cu prundișul de aur
Doinite pe vale.

CÎTĂ FRUNZĂ...

Cîtă frunză, zice cîntul,
Cîtă iarbă, zice versul,
Inimi împînzesc pămîntul
Învîndu-l, înălțîndu-l
Contopit cu universul.

Dintre frunze, numai una,
Dintre ierburi, doar o luncă
Freamătă întotdeauna
Absorbind, de dor, furtuna
Care-n ochii mei se-aruncă.

Frunza-i cît o frunte largă,
Lunca-i cît o țară-ntreagă...

Ion BRAD

Am urmărit adunci nehotărîta lor procesiune ritmată;
Le-am prădăsit cu o teamă nelămurită
Să nu mă dizolv în acea destrămare-a vîzătorilor;
M-am întors recules oprindu-mă iarăși asupra
Singurei mari certitudini a vieții;
Am regăsit în ea mădunchiate
Toate imaginile după care alergam
deslănțuindu-mă.
Viața! Strigat-am și au vibrat
Toate timpanele sonore ale ființului.

SCURT DIALOG CU TĂCEREA

Vorbiserm cu tăcerea. Cine-mi șoptî: — Ascultî?
Un sunet din nimica nu s-a născut de mult.
Întrebî pămîntul, norii, și cerul. Nu îi răspund.
Cad cercurile apei lîngă de zvon la lună.
Nici largile bălănsurî a ploilor pe zare
Nu îi aduc răspunsuri din somn și nepăsare
Cine ești tu și care-i rostul și menirea?
Eșt' un cuvînt pe care-l șoptește omenirea;
Aluncî să fie vorba ca dăltuită-n piatră,
Căliă-n focul vieții ca-n focul viu din vatră,
Cuvîntul tău să spună ce-ai strîns, în ani, pe rînd...
Dar pentru toată țesătura cuvîntul e plăpînd.

Radu BOUREANU

ȚEAVA

În pădurea dinspre Brad
au uitat goruni
cine i-a fost semănat
la-nceputul lumii.

Cică i-ar fi semănat
în căldura humii
Burebista împărat
cînd trăia străbunii.

Tiberiu UTAN

VARĂ PE STEMA INIMII

Un ceas care stă *aseninț scaiandrilor*
și ale ceas care umblă *plonjează în palma fecioarei.*
și între amîndouă
inima mea *Grandoare a cărnii,*
muzică răsfrîntă în carne, *respirație în paradox,*
arheologie în om, *soarele retrage umbrele*
rai prea brutal pentru arbori. *în paradisul globulelor,*
o vară tăioasă
Nebun de iubire *cade din vitior*
rătăcesc în Adam, pe pămînt, *inspre noi*
ca într-o amforă veche *și capetele noastre sînt*
cu zgomot nostalgic. *ulcioare de secetă*
Timpul urcă în oase *pe care mîinile femeilor*
tămîind ca un lup *ni le tîmîind*
și spațiul ploii *să bem*
navighează dăvoliî crini, *pînă la fund*
lumea.

Cezar BALTAG

ferí. Se urcă pe prima bancă. Şcoala era veche şi în pereţii ei puiau şoarecii. Noaptea chiţcăiau şi de chiţcăitul lor îi fu frică, nu de altceva. N-o durea nimic, doar o amorţeală surdă o îndemna să se culce. Dar nu-i era somn. Punea întotdeauna în prima bancă un premiant şi un repetent, şi în a doua alt premiant şi alt repetent. Dincolo de fereastre, soarele îngălbenea, coborînd, stingîndu-se. Şi peste sat, peste sat grea turmă de oi se vedea mişcîndu-se. Ochii adormiră singuri. Apoi văzură norii, şi fulgere seci şi mute, jucîndu-se lucii ca şerpii. Uşa era închisă, dar prin geam, departe, în lumină, ciocîrlia zbura, zbura, ca un punct. Ori i se părea ? Se trezi pe podea, cu faţa în sus. Cineva pe la uşă plîngea şi se ruga. „Tatăl nostru carele eşti în ceruri, vie împărăţia ta, facă-se voia ta... Pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi, şi ne iartă greşalele noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri şi nu ne duce pre noi în ispită... Tatăl nostru. Tatăl nostru, carele eşti în ceruri“... Un lucru nu înţelegea, de ce nu făcuse Costaiche de la început aşa ? Lîngă catedră văzu o frunză de floarea soarelui, ruptă în două. Chiţcăi un şoarec. Ea se urcă pe catedră. Faţa lui Mihai Viteazu îngălbenea. Tatăl nostru, se ruga o voce dincolo de uşa ce dădea spre cancelarie. Încolo era linişte, ca într-un deşert. Simţi un dor sugrumător. Cătărina se făcuse de mult pom mîndru, cu crengile de argint, dat în floare. Iarba poate să crească înaltă cît casa. ea n-o s-o mai calce. Închise ochii, aşteptînd. Dintr-un cafas auzi un cor de bărbaţi. Biserica era mică şi balconul mic. Apoi corul dispăru şi în cafas un domnitor pămîntean veni să asculte ruga preotului. Ochii se cunoscu după ochi. Şi era o ţară dulce, ţara cea mai dulce, şi prin mijlocul ei trecea alb un pîriu cu lapte proaspăt şi la dreapta pîriului, pe malul cu mămăligă, era o fîntînă unde se-adunau muierile şi printre ele era şi Cătărina, era o fîntînă cu apă lină, cu apă adîncă, cu apă fină şi în jurul ei erau scaune pentru odihnă şi pe ele se-adunau morţii, sfinţii noştri, ca într-o icoană de sfinţi se adunau, dragii vecini, dragii cumnaţi şi cumnate, dragii noştri părinţi, în ţara cea mai dulce, aşa cum plecaseră, primeniţi şi curaţi, luminaţi, cu brăciri legaţi peste brîu, cu căciuli şi peşchire pe cap, cu cămăşi cusute cu arnice, fiecare cu portul lui, cu sufletul lui, nici unul străin îmbrăcat, ori în uniformă, nesugrumaţi de haină străină, de gînd de pe altă zare de pămînt, fiecare cu vacile lui, cu caprele şi cu cîinii, cu pisicile roşcate şi cu cele albe, cu plugul şi cu sania lui. Cei omoriţi vara de trăsnete, cu păcatele şterse, cei înecaţi în apă fără ştiinţa şi voia lor, stînd lîngă Maica Domnului, ai ei. Şi în poarta raiului sta la soare floarea soarelui aprinsă, deschisă, şi judeca florile, care cum veneau. Ochiul boului, zambilele, crinii şi rosmarinii, lupii dragi, cu focul din petalele lor, ghelbeaza, orzul, grîul, laba gîştii şi trandafirii, garoafele şi cireşii, toate, toate, căci toate cîte sînt pe lume sînt flori şi toate veneau la judecată şi floarea soarelui le judeca şi le întreba: unde vă sînt mirosurile, surioarelor, unde v-aţi pierdut mirosurile, florilor, sufletelor, oamenilor, vişinilor, lalelelor, mătrăgunelor ? Bruma ne-a topit, bruma şi frigul ne-au vremuit, vremea ruşinii ne s-a încheiat, n-a trecut, vremea ruşinii ne-a degerat. Vegheaţi, vegheaţi, zicea floarea soarelui, judecîndu-le, vegheaţi căci nu ştiţi ceasul. Voi sînteţi sămînţa, voi cele care trăiţi legaţi zilele între ele, zilele ce sînt cu cele care o să vie. Şi cine nu leagă, florile care nu leagă rod nu rodesc şi n-o să ştie cum o să arate ce o să vie. Dar ce sîntem noi, se plîngea şi se ruga una fără nume, noi nici nume n-avem şi sîntem legate de ţărînă şi nu putem zbura ; dar uite că şi vulturul care poate zbura de-i tai penele rămîne de batjocura lumii şi-l oftică frigul şi-l arde bruma ; şi el, dar noi ? Nu te plînge, soro, zicea floarea soarelui, că viaţa fără fală e ca ziua fără soare, jupuită. Vegheaţi, căci nu ştiţi ceasul. Care ceas, care ceas ? Prea mult cîntăreşti, se auzi zocea lui Costaiche, şi cine cîntăreşte nisipul şi judecă nisipul îşi aprinde paie în cap şi-şi pune trotil sub coadă. Mai bine fără, rise el şi rîsul lui ea nu-l suferi şi deschise ochii. Costaiche nu era şi ea tare ar fi vrut să fie, să închidă ochii imediat şi să adoarmă şi Cătărina să-şi legene crengile ei de argint pe care se legănau cocoşi necîntaţi, şi ei să cînte şi Costaiche să împietrească întîi pînă la genunchii, apoi pînă la brîu, pînă la bărbie şi pînă dincolo de el. Nu era Costaiche, se auzea doar glasul lui Emil spunînd „Tatăl nostru“ pe şoptite, într-una, sughiţînd. Dar ea se făcu surdă.

— Din cauza mea s-a înfuriat el pe tine, şoptea Emil, zău, din cauza mea ai căzut tu în mîinile lui şi te-a adus aici, zău, şoptea el şi cum ea nu-i răspundea el credea că nu-l aude şi continua să spună „Tatăl nostru“.

— Nu din cauza ta, zise ea, să-l mîngîie, deşi ştia că şi din cauza lui. Hai, taci, Emile, nu fi copil !

Şi rîse, s-o audă el şi se pipăi peste piept. Pieptul ei nu murise, încă mai era tînără, în puteri, boură la ţîţe. Costaiche o luase din răscruce, răstit, sîngele îi schimba faţa la fiecare pas, ca o otravă. Mergea surd, ca şarpele. Giffiia. Picioarele lui, şi-aşa scurte, se mişcau atît de grăbite că nici nu se vedea că merge, doar că înaintează spre şcoală. Eşti cu ei, dacă l-ai îngropat, ai legături cu ei şi trebuie să spui cîţi sînt şi unde sînt, giffiia, dar se vedea de departe că nu sîrbii îl interesau şi că făcea gălăgie să-l audă şi să-l vadă ăia ce mai stăteau încă în curtea lui Stoicovici. Îi şi spusese :

— Nu de ei te doare...

— Ai călcat ce s-a stabilit şi anunţat, o să...

Era caraghios, îşi pierduse umorul, felul lui de umor, sau poate nu-şi pierduse firea şi scăpase intenţionat frînele ca să fie văzut că nu doarme şi că-i pasă. Striga, cum nu strigase pînă atunci, mai ales în curtea şcolii vocea lui se înăsprise brusc, poate fiindcă erau şi mai puţine urechi din sat care să-l audă.

— Nu poţi nega ce-ai făcut, nu mai poţi, urla el şi se uita în jur. Aha, nu se poate interzice îngroparea unui ins? A unui duşman ? Dar domnişoară, ura faţă de duşman şi după moarte e sfîntă, e sfîntă, nu e o fărădelege, eu parcă aşa ştiu. Fără, fără ! Sînt sătul ! Ai legături cu ei, clar, şi-era să-l pierd şi pe Emil ! Nu, nu-mi vărs otrava pe-o biată fată, cum poate te închipui.

Nu se speriase de el, îl lăsase să strige, nici nu-i răspunsese măcar. I se părea un cabotin. De-abia cînd el închisese uşa şcolii în urma lor şi se ştersese cu batista pe ceafă şi pe frunte se înspăimîntase ea. Costaiche se stinsese dintr-odată, ca un elastic ce revine la propria sa dimensiune. Vorbele ! se potoliseră, faţa însă îi rămăsese palidă şi frumoasă ca otrava dulce. Se aşezase pe un scaun şi ea nu se mai putuse stăpîni să nu-i spună ce gîndea, privindu-l, că sîngele lui îşi schimba căldura după locul unde se afla, la soare sau în casă, dimineaţa sau seara, după cum cerul era mai noros sau după cum era vîntul sau nu era.

— Eu vreau să mă împac cu dumneata, devenise el iarăşi politicos, şi tonul acesta spăşit o umpluse pe ea de frig. Cu hoţii de găini, povestea Emil, întotdeauna Costaiche voia să se împace, dar întotdeauna aşa se întîmpla că ei nu voiau.

— Ei au pus o momeală, domnişoară, pentru sîrbi, şi dumneata vezi, prea ai fost singură... E necesar să mori, trebuie să mă-nţelegi, e necesar, să scăpăm de toate astea, toţi, şi unii şi alţii. Ei o să te omoare ca să dea un exemplu poate... Nu mai pot să te ajut cu nimic, scuză-mi neputinţa...

Şi-i luase mîna şi o sărutase. Şi clipise din ochi, neputincios, de parcă atunci ieşea din propria lui piele, ca dintr-o teacă, lepădîndu-se de ea. Vai de pasărea ce scapă din colivie şi cade în laţ, se gîndise ea. Ochii lui semănau cu doi oicheţi de laţ.

— Curioasă făptură eşti, domnule Costaiche, cum vrei dumneata să te împaci neapărat cu cei pe care-i omori. Vrei să rămîn c-o părere bună despre dumneata, de parcă asta ar folosi la ceva. Ori poate ai nevoie de asta ca să poţi trăi şi dormi liniştit, că n-ai putut face altfel şi că vina toată a fost a mea. Ce gînduri uşoare poţi să ai. Azi am văzut zburînd calul popii, plutea fericit. Era uşor şi avea şi gînduri uşoare, sau n-avea deloc. Dumneata eşti precaut, nu vrei să te-ngreunezi. Acum mi-ai pupat mîna şi zău că niciodată nu m-ai înjosit mai rău. Ştiu că n-o să mă omori, n-ai curaj pentru asta, dar ştiu c-o să mă baţi şi nu-mi place să fiu bătută şi de-o să te atingi de mine am să-ţi dau şi eu c-un scaun în cap, n-o să mă las.

Dar din clipa aceea nu mai simţise nimic pînă cînd se trezise pe băncile premianţilor şi repetenţilor. Şi iarăşi nu mai înţelese nimic, doar curentul de la uşă îl simţi năvălind brusc înăuntru, pentru o clipă, şi apoi stingîndu-se odată cu clanţa ce-şi relua cu zgomot poziţia ei normală, poziţia clanţei la o uşă perfect închisă. Şi scîncetul lui Emil, potolit, şi regretul că fiecare noapte în cămaşa cu riuri de arnici părea acum goală, căci nu mai găsea nici un sprijin în nopţile acelea, decît ruşine, şi fiecare mîngîiere a lui, şi fiecare vorbă, şi mai mult, fiecare pierdere a firii de-atunci semăna acum cu o necinstire, nopţile fiind o necinstire continuă ; şi amintirile acelor nopţi păreau că repetă, fără voia ei, suflarea cu care el o necinstise. Şi de ele nu putea fugi şi nu le putea opri, mai ales că dincolo de uşa ce da în cancelarie vocea lui repeta în şoptire „Tatăl nostru“. Cînd toate pe lume sînt atît de simple şi atît de aiurea potrivite. Şi Costaiche, aproape sau departe, văzut ca printr-un binoclu pe care cineva îl tot manevra. Apropiindu-se şi depărtîndu-se, intrînd într-o ceaţă de unde nici glasu nu mai răzbătea, ori mărindu-i-se ochii ca cepele, ochii lui coloraţi deosebit. Zărea războiul, ca de şaptămîni. Şi somnul întîmplat îşi răspîndindu-se trufaş, mirosind a mac înflorit. Şi pacea din ochii lui, din pipa şi din floarea din piept, pacea adîncă ce se răspîndise în el ca lumea peste ţărîna fără iarbă, pacea care nu vrea să mai ştie de nimic, şi nu ştia nimic, ca nici alţii să nu ştie, eroi cei de sus, nici cei din dreapta ori din stînga, nimeni, pacea lină care pustieşte totul ca să poată fi adevărată şi întreagă, dăruindu-şi orice urmă de faţă sau de barbă, ca să nu se-ngrădească pămînturile şi să nu mîncase nici dîrlii tarabe. Şi gîndul că viermii se găsesc şi în mormîntul de piatră, şi totuşi ştia că n-a avut nici băieţi încomodaţi, ca liniştea cîmpiei cu mac înflorit să fie acum întreagă, şi nici turme de capre şi nici fîlfîi pe cuiul, unul cel mai dedaţi. Era caldă ca lacrimi desert şi nu ştia ce riuri trec pe deasupra ei, buiturmînd caldă, cu peşti verzi înotînd, sălticîndu-se şi scufundîndu-se, luminînd-o şoldi, mişcîndu-şi fantasticele lor cozi roşii şi galbene. Jos pămîntul era tare, ca nisipul ce podea fundul Dunării, şi pe deasupra ei curgeau în rotocoale ape învolburate, ca apele Dunării. Dar era îngrozitor de cald şi casa lui Stoicovici, roşie, şi a doctorului, pătată de întuneric, şi primăria cu treptele ei de ciment, înalte, şi dudul de lîngă cişmea, plin de gropi, şi oraşul — toate se legănau şi erau frumoase şi dulci, ca dîra turtă dulce ; însă era prea cald, ca într-un deşert colorat, şi totul era să te obişnuieşti cu căldura şi cu culorile. Dar vedeţi, fraţilor, surorilor, viaţa omului e ca oul în mîna copilului. Dacă nu puteai răsufla liniştit în această căldură plină de linişte şi frumos colorată trebuia măcar să-ţi găseşti cîteva pretexte ca să trăieşti, şi nu era greu, căci niciodată nimic nu e greu dacă ai ghes, şi-al trecut, începutul.

DESENE DE NICA PETRE

— L-ai făcut neom, vreau să se lepede de tine, să fie om. Tu şi-aşa îl dispreţuieşti.

— Eşti ca un mormînt viu, ca un cimitir viu, înghiţi, înghiţi, înghiţi, asta e piinea ta cea de toate zilele, piinea şi sarea, şi apa, şi vinul.

— Ar fi trebuit un bărbat să te tăvălească bine. Şi ochii, unul privind-o şi altul măsurînd drumul pînă la ea. Cine, ăia voiau ? Ce voiau ? Aha, altă posibilitate n-aveau cum să mă convingă. Buba cap nu face pînă nu se coace. Decît să mă umilească, cum ?

— Tu să te tîrăşti în genunchi înaintea lor, să te ierte. Pe drum nu te uitai la ei, trebuia acuma să le ceri tu iertare. Şi să plăteşti, se-nţelege cum. Dacă are mîndrie, ne calcă cuvîntul dat şi-atunci trebuie să vină în genunchi ca să scape. Iar de n-are mîndrie şi nu ne vede doar fiindcă e o paţachină care vrea să-i crească preţurile în satul ăsta nenorocit, atunci trebuie dat buzna peste ea, noaptea, cum au mai dat şi alţii, n-are rost să ne facem probleme. Vezi, de-aceea se făceau în curte la Stoicovici că nu te vedeau, te-aşteptau. Nu-i prostie, nu ride, asta vor. Şi timpul nu e dus. Emil e un dobitoc, nu-l asculta, asa chiţcăie el. Ce contează o noapte pentru o viaţă de om. Nu e egală, nu sînt egale, noaptea e noapte, nu e altceva, viaţa e altceva, nu ride, n-auzi ?

Şi Emil era alături, dincolo de uşă, auzea. Dorea şi-l reaminti. În el intraseră încet şi fără întoarcere toate culorile tatălui său şi cele pe care sîngele nu i le dăduse la naştere. Şi el era convins, şi de aceea nici nu mai scînci, şi plecă, se auzi uşa închizîndu-se uşor în urma lui. Sau poate nu plecase, se prefăcuse doar că pleacă. Ceea ce n-avea nici o importanţă. Vezi ce-au făcut din copilul tău ? Aştia. Dar tu ? Nimeni nu-i mai putea da nimic pe lumea asta, nimic care să-l facă să semene cu el din nopţile de demult, sau dinainte. Nici măcar eu. Şi el ştie, şi drumul e fără întoarcere. A, tu ai fost bun, ai vrut să fie bine. Funia, s-o întinzi, să ciupi ceva. Şi zilele omului, ca floarea cîmpului. Nopţile se duc, zilele nu stau pe loc, trece şi Dunărea în jos şi cad florile ierbii, se duc toamnele cu nuci, şi ierile albe ca beteala mireşii, toate trec, dar de ce să sculpi tu pămîntul şi de ce să nu-l plăteşti, cu bani zimţaţi ; nu piere rădăcina ierbii, ascult-o pe Cătărina şi scaldă-te vara în Dunăre, şi prinde-te la soare ca porumbul cînd se aureşte. Nu cu ghearele, de pămînt, oricum, Emil tace, ori a plecat şi ce e rău, nu e că tace, ori că a plecat, adică ce face acum, că a plecat cu coada între picioare ca un cîine ploşt, ori stă încolăcit în el ca un vierme surd, e rău ce gîndeşte, că toate gîndurile tu i le-ai frecat între palme, toate stau în el ciuntite şi umilite. Dar nu sîntem viermii pămîntului. Toate se duc, şi trec. Eu sînt împăcată cu mine, cum şi tu eşti cu tine, fiecare în felul său. Nu, nu te gîndi, n-o să merg la ei, şi poate nici tu nu vrei, şi poate nici ei. Poate nici nu mai eşti aici, ori nici n-ai fost de mult. Dar legea mea tu mi-o ai tocmit. Tu care eşti mulţumit, care tragi din lulea. Cu funia la gît, în jurul pămîntului, şi nu vrei s-o rupi, vrei s-o lungeşti, să ai un pas în plus. Să fie ea mai îngăduitoare, funia. Spînzurare de vie, ca tînărul din curtea domnului Paul. Să nu te zbaţi cu funia la gît. L-ai văzut pe Emil, tace. Emil poate acum să facă ce vrea. Nu mai contează. Somnul e oglinda sunetului cel mare. Zeama acră mi-a ars odată buzele, la Cătărina la culesul de cireşe, era o roată de bijelniţe verzi. Dar care e oamenia noastră atunci dacă nu eşti stîlpin pe oasele tale, pe zilele tale, pe libertatea ta ? Ca un ciel gras sînt toate astea pentru care tu-ai vrea şi pentru care nu te zbaţi, tu vă nu-ţi prinzi mereu faţa ai tău sapoc, de rahat popii, şi să te tragă la fund. Zici că ăştia sînt buni, sînt blînzi, sînt domni, şi că sînt oameni şi poate mai vor să se îndoiască oameni, chiar fiinţă o mulgătoare. Dar nici tu nu crezi, bubă nu face capul nu se coace. Nu există înţelegi bătaie, gata n-am spus-o eu, ai spus-o tu, hă Emil, ca să-l duci unde l-ai adus, şi l-ai adus nici ca să-l plăteşti oricum, nu există nac, da, nac, dar nu fără de bătăi, pasiv, l-ai strigat tu în ochi cînd el şi-a spus că el nu fac oameni în sat, doar joacă table şi beau şi nu pot să-l bagă nici nu vrea, nu există asa ceva, l-ai spus tu ca să-l îndepărteşti de mine, să nu rămînă să i se trezească vreodată dinţre ei, poate chiar celui cu baltere, poftă să se culce cu mine şi să vadă că el, Emil, acuşă locul, — şi dacă-l scapă, putea imediat să nu-l mai scape, bucuria fiarelor simple pentru el. Emil cînd a scăpat în sat, întrebîndu-se de unde-l venise vestea că e mort, a stat aşteptînd în pivniţa vinăriei, aşteptînd de bine locului ca nu cumva să vină la mine şi să-l aspere cumva pe faţă. Uitele păcate au ochi şi urechi şi le mai vedem şi noi, dar altele n-au şi poate de-aceea sînt şi mai mari, că nu se văd. Uite, o să scapi de mine, poate, deşi nu cred, dar cu Emil ce faci ? Ce ? Întrebă şi lăsă vîrtej peşti verzi pluteşti deasupra ei în ape calde şi foarte, foarte înalte. Şi cum trecea prin lumea asta şi cum trecea şi pe deasupra ei, Dunărea înapoi să înghită şi peştii să vînînă încremeniţi. Şi ea rămase pe fundul apei, în trecut trupului ei, apărută de ghiaţa care n-o apăsa. Şi sus, pe ghiaţă, începu să vadă tălpile oamenilor, jucînd. Şi Cătărina bineînţeles. Îi povestise Cătărina la sovarul grădul cum fusese ea într-o iarnă la Crivina la un seam, la învăţătorul Solomon care era de stie mai mic decît ea. Era duminică şi beau vinul cu cuma, cîte-o cuviţă pe el, şi mîncă untură şi-l plăcea să-şi petrecă şi nora o-a să trăiască o mie de ani. Să-i dea Dumnezeu, nora Cătărina. Prin ce an a înghiţat Dunărea, Cătărino ? Prin douăzeci şi opt. Măcelile s-au făcut una şi eu eram la Crivina atunci şi într-o duminică s-a făcut bură pe Dunăre şi-au venit sîrbi din Velepolja şi din Bordeele şi din bucă un sat, şi români din Vranoca şi Burila, din Crivina şi Devreşd. Cîntau ţiganii la mijlocul Dunării, pe ghiaţă, şi hora juca şi copiii se dădeau cu sania şi-un sîrbiţă de chelnar fierbea cîteva căldări de vin şi le băgase într-un butoi şi ce butoiul pe sănie veniau la horă şi-l vînduse cu oaia. Tălpile, tălpile sălbatice şi oamenii chiuiau. Ghiaţa nu era rece şi peştii începură să se miţe prin ea. Cîte fete s-au măritat la sîrbi, Cătărino ? Douăzeci şi una, că sîrbii nu cereau pămînt, şi fetele noastre au cădeau pe ghiaţă în joc. Şi-a făcut o cruciă mare, o cruciă mare, cu douăzeci de mirese. Treceau cu ţiganii după ele Dunărea, pe ghiaţă, jucînd. Şi ningea încet. Mireşele jucau de mămă. Cătărino, Cătărino, vai de cel ce nu e la nuntă sa. Nu mai fuma, domnule Costaiche, mă înecaţi fumul. Nu, nu, e o datorie, asta e libertatea, şi nu vreau, degeaba, degeaba, domnule. Acuma te văd. De fapt Costaiche era un bărbat foarte frumos şi numai el ! se părea că are ochii altfel. Nu-l avea.

— Ştiam că n-o să te învinge, dar prin asta eu am cîştigat totul, faima mea a crescut teribil. În ochii lor ? Şi. Da, c-am fost învins. Ei nici n-au încercat, doar provocarea au aruncat-o, ca pe-o mănuşă, în răscruce. Bucuria e de partea mea, îmi pare bine de tot ce-ai făcut pînă acum, şi c-ai fost neînduplecată. Ca să fiu sincer, la un moment dat începusem să mă-ndoiesc de dumnezeu, credeam c-o să renunţi, o să cedezi. Dacă te învingeam, nu era nici o victorie pentru mine. Nu eram învins, nu mă plîngea nimeni. Acuma l-am recîştigat şi pe Emil, mă complimentează. Cînd îi băteam pe hoţii de găini, eram învingător, dar nu mă respecta. Sînt bucuros, am încercat şi-am pierdut... De cîştigam ceva, te socoteau o smintită şi pe mine un mare rahat, acuma-mi expresia. Dar învins, am trăiaştori oameni, nu ? Dar acuma e momentul. S-a făcut noapte. Eu trebuie acum, fără să ştie nimeni, şi nici măcar eu, să te învinge definitiv. Însă trebuie să păstrăm aparenţele. Asta e esenţialul. Ce s-a întîmplat odată nu se mai poate întîmpla, şi nici măcar ţie, te rog să mă crezi, nu ţi se mai poate întîmpla. Dar dincolo de întîmplare s-o să rămînă faptă, ci posibilitatea ei, şi asta le dă oamenilor tărie. Şi greutate celui ce ştie să pună în ordine aparenţele. Orice aparenţă lumea ştie că e aparenţă, că adevărul se ascunde dincolo de suprafaţa ei plană, căci toate aparenţele sînt netede şi plane, precise ca nişte cuiuri, sau ca nişte sfere goale. Dincolo de ele nu e faptă, repet, e posibilitatea ei. Dumneata eşti acum liberă, poţi să pleci. Vezi, morbele sînt femei, faptele sînt bărbaţi. Toată lumea doarme şi eu trebuie să-ţi recunosc încă o dată că m-ai învins. Eu ţi-am dat drumul. Toată lumea ştie acest lucru, şi în cinstea victoriei dumitale, pe care-am recunoscut-o, beau cu ei şi cu doctorul vin cu sînge la Stoicovici. Ne serveşte nevastă-sa, dar noi nu facem gălăgie, am mers acolo cum se merge în priveghi la orice mort. Vezi, aici încă e problema, că eu pot să rămîn învins în ochii lor, cu o condiţie, nespusă, dar pe care eu o ştiu. Altfel, n-aş mai exista, şi nici dumneata. Hai, ridică-te domnişoară, şi acuză-mă dacă uneori am fost nervos. Hai, te-ajut, rise el şi o luă de braţ şi ieşiră în curtea şcolii. Era întuneric. Ea respiră adînc şi îşi întinse braţele ca pe nişte aripi, să se dezmorţească. Nu avea puteri, ceva era tulbure, dar nu-şi mai dădea seama ce. O barză trecu fîlfîind prin aer, dar nu se văzu nici ea, nici umbra ei, lăsată de lună. Nu era lună. Noaptea era blîndă, ca o pisică. Totul era o umbră uriaşă, întunericul făcuse totul să semene. Şi barza, şi piatra pe care o călca, şi pereţii şcolii, şi pereţii closetului pe lîngă care treceau. Îşi simţea inima bătînd ca un ciocpot, de-i auzea bătăile şi în urechi. Mîna lui o ţinea strînsă de umeri şi ea se gîndi la Cătărina şi se simţi ca pasărea scăpată din colivie. Era încă duminică, nu trecuse miezul nopţii. Se opri, căci se opri şi el. Cătărina nu fusese rodirea pămîntului, ea se făcuse de mult pămînt, dar morţii sînt cel mai scump pămînt. Iarăşi trecu Dunărea cu peşti verzi peste ea. Apoi apa înghiţă şi ea se văzu jucînd de mînă cu mireşele, şi ea mireasă, cu soroc şi cu bete-roşii. Unde era mireasa, cine era ? Ajunse cu picioarele pe pămînt. Era pămîntul întreg.

Domnilor şi doamnelor, vedeţi dumneavoastră, Anastasia era mică de statură, îşi zise Costaiche. Ce ştiu eu ce s-a mai întîmplat ? Poate mult, ca s-o compromită, cînd ea a mers acolo, la closet, acuma-mi expresia, l-au trus o scîndură, şi ea a căzut. Să rîdă lumea de ea şi să n-o mai ia în serios. Că de Stoicovici au rîs pînă s-au, acuma-şi-mi expresia, pe ei. Şi poate au uitat de ea ? Dumnezeu ştie. Ea plecase de mult şi eu eram la priveghi. Sau poate a căzut singură, Dumnezeu ştie, era noapte. Ea era scundă, Anastasia, scundă, aşa că, aşa că Anastasia, înţelegeţi, doamnelor şi domnilor, Anastasia, în groapa aceea foarte adîncă, foarte adîncă, în groapa aceea ea fiind scundă...

5 schiţe de VASILE BĂRAN

1 CUIERUL DIN COARNE DE CERB

LUI GEO BOGZA

Eu am vrut să-mi pun pălăria în cuierul din coarne de cerb, dar alături era un cuier de nuc şi am pus-o în cuierul de nuc şi m-am aşezat în fotoliu şi am privit coarnele de cerb ieşind din perete cu casă cu tot.

Încercam să-i văd trupul şi i-l vedeam deşi eram sigur că nu era în perete, că în perete nu putea fi decît cărămidă şi mortar, dar în altă parte n-aveau cum să fie — oricare cerb îşi are trupul dincolo de coarne.

M-am gîndit că poate sîngele trupului său circula în ziduri, că fiecare lucru îşi are o circulaţie a sîngelui şi m-am ridicat să văd mai bine pereţii, deşi eram sigur că trupul cerbului nu putea fi acolo.

Pe urmă stăpînul casei ne-a invitat să jucăm remy şi nu ştiu cum m-am aşezat eu că aveam mereu în faţă cuierul din coarne de cerb şi-alături o faţă care mă privea străduindu-mi atenţia asupra pietrei pe care voiam s-o cobor.

Ştiu că mă bucuram şi cînd greşeam şi-aş fi vrut să ies, să alerg, şi-aveam impresia că trupul cerbului se afla, atunci, în mine şi poate că aşa şi era, pentru că nimeni nu se gîndea, atunci, la cerbul din perete în afară de mine, nici un om de pe tot globul pămîntesc nu se gîndea, atunci, în momentele acelea, la trupul cerbului pe care nu-l vedeam. Nici chiar cei cu care jucam nu se gîndeau la trupul cerbului, deşi îl vedeau ca şi mine coarnele şi sînt sigur că nu se găseau fiindcă am strigat la ei : ştiţi unde-i trupul cerbului din perete ? şi ei au rîs şi mi-au spus să fiu atent dacă nu vreau să pierd, iar fata mi-a făcut semn să cobor piatra galbenă.

Şi eram atît de fericit de parcă aş fi cîştigat o lume, şi-am ieşit afară şi-am colindat pădurile cu trupul cerbului în mine.

2 SÎNT ÎN AMINTIREA UNUI LUP

Întîmplarea aceasta am povestit-o la toţi prietenii mei şi ei s-au mirat că-i deloc atît de importantă. Uneori şi eu m-am gîndit că nu merită s-o povestesc mai deloc că eu s-a petrecut de mult, cînd eram copil şi păzeam oile într-o poiană.

Ţin minte şi-acum că era dimineaţă, cred că pe la ora 7, nu se luase încă roua şi eu păzeam cele 11 oi ale tatii. Mereu se auzea, în zilele acelea, că prin păduri mîncau lupii, că unui vecin îi sfîşiase lupul două oi, dar nu luam eu aceste întîmplările şi mă duceam cu oile în poiana dintre arbori.

La dimineaţă de care vorbesc era un soare violet şi eu împleteam cu faţa la el, din pipirig şi rogoz, mese şi scaune. Aveam pe mine o cămaşă violetă şi împletind mesele şi scaunele, ele se colorau ca şi cămaşa. Atent la munca mea, nici n-am văzut cînd lupul s-a azvîrlit din mărăcinişuri peste oi, gîtuind una. Eu i-am văzut doar umbra ca o sabie scoasă şi vîrită imediat la locul ei.

O mie de oameni dacă m-ar întreba n-aş şti să spun exact cum arată un lup gîtuind o oaie, cu toate că, din faţa mea, lupul luase atunci o oaie.

Tata mi-a spus să fie sănătos lupul dacă a luat-o, şi de atunci nu m-am mai gîndit la întîmplarea asta pînă-ntr-o zi cînd am privit, timp de aproape o oră, un lup la grădina zoologică.

M-a impresionat la început marea lui linişte. Alături, în cuşcă, era un tigru care măcăluia clipă de clipă parcurgînd zeci de kilometri pe aceeaşi bucată de scîndură groasă. Într-o oră tigrul străbătuse aproape toată jungla din închipuirea lui, orice s-ar fi întîmplat el îşi atingea idealul, în orice condiţii, pe cînd lupul stătea cu botul în jos, nemişcat, şi numai uneori şi-l ridica să caşte.

M-am uitat atent la căpăţîna lui vînătă, cu fruntea ascuţită şi ochii spălăciţi şi mi-am adus aminte de lupul din pădure şi pentru prima dată m-am gîndit că înainte de a se repezi în oi el m-a privit mai întîi pe mine, că şi-a calculat sansele în raport de mine, de puterea braţelor mele, că imaginea chipului meu se proiectase atunci pe banda nervoasă din creierul unui lup !

Şi m-a cuprins o revoltă absurdă, pentru că orice aş face nu mai pot fi şters din amintirea lupului acela.

3 OAMENI ŞI COPACI

A fost cîndva o pădure neobişnuită care a încercat să se scoată din rădăcini şi unul dintre copaci reuşise chiar să se deplaseze pînă la ţărmul mării privind întinderea de ape pe care avea să pornească pentru întîia oară, nu ca o barcă sau ca un vapor, ci, aşa cum era, cu ramuri şi frunze.

Desprinderea copacilor avea să fie evenimentul cel mai tulburător, egalat poate în măreţie doar de întîlnirea dintre planete, dar despre care copacii n-aveau cum să ştie, aşa cum nici oamenii nu puteau şti exact ce se petrece dincolo de graniţa absolută dintre ei şi copaci.

Pe neaşteptate a izbucnit însă o furtună a oamenilor împotriva copacilor cînd pădurea înapoi cu ere geologice : pini şi carpeni tineri cădeau sfîrtecaţi de bombe amestecînd copaci şi oameni, sînge şi sevă.

Cînd furtuna a încetat, la marginea pădurii au apărut case, şi copacul dinspre ţărm s-a întors şi a strigat la cei rămaşi că s-ar putea să fie descoperit un lucru uluitor, că va veni timpul cînd desprinderea se va petrece într-adevăr, fiindcă aşa cum şi-au făcut oamenii casele, măsurînd şi calculînd, nu-i exclus să judece, nu-i exclus ca oamenii să aibă raţiune !

Dar lucrul acesta nu poate fi aflat de copaci aşa cum nici oamenii nu pot şti exact ce se petrece dincolo de graniţa absolută dintre ei şi copaci.

4 NU MAI ÎNCAP ÎN CASA ÎN CARE M-AM NĂSCUT

Povestea mea e simplă :

ca să ajung la felinarul din perete mă urcam pe scaunul cel mare, iar cracia de chibrituri mi se părea, în palme, cît o ladă ;

la lumina de seară şoseaua avea cap şi coadă, ea începea şi sfîrşea ceva, dincolo de care nu se mai petrecea nimic ;

dimineaţa, cel mai tulburător pom de pe Pămînt, pe coroana căruia se sprijinea însuşi cerul, era cireşul din faţa casei în care fructele mi se păreau depărtate ca nişte stele roşii.

Toate astea au rămas la fel ; de 30 de ori cireşul a făcut din flori cireşe ! Doar şoseaua şi-a dus mereu înainte capul.

Iar eu, mai înalt decît linia care uneşte antipodul de vîrful muntelui şi mai lung decît un tren în plină viteză, nu mai încap în casa în care m-am născut.

Şi de aici mi se trage neliniştea.

5 CREAŢIE

Fata era o creaţie a mea ; eu i-am făcut ochii şi buzele şi i-am pus părului culoarea pe care-am dorit-o eu ; şi-am vrut să plec cu ea dar n-avea picioare şi i-am făcut şi picioare, lungi şi albe, aşa cum îmi plac mie picioarele ; şi-am fugit amîndoi pînă la rîu şi ne-am scăldat cu peştii şi uneori mîncam peşti cruzi.

Cînd am ieşit din apă m-au înconjurat 1000 de bărbaţi şi mi-au spus că fata nu era o invenţie a mea. Şi fata s-a întors spre mine şi mi-a spus şi ea că nu era o invenţie a mea. Şi a plecat cu ei.

SLĂBICIUNEA PRINCIPALĂ: FELUL DEFECTUOS DE A POVESTI

Dacă nu azi — atunci mîine! — dacă nici mîine... în orice caz, pînă sîmbătă o să prind cîteva ore libere și-o să mă duc la cinematograf... Dar, curios: cînd intru în sală vreau să uit că mă aflu la cinema — și-mi doresc o oră și jumătate de necunoscut, de ceva — ce n-am încercat, poate nici n-am gîndit eu. O să rid? O să mă-ntristez de soarta cuiva?! Aștept... (Oricum, nu mi-aș dori să rid de gafele realizatorilor, nici să mă-ntristez de eforturi zadarnice). După cinci sau zece minute ghicesc subiectul, pot să pariez că totul se va desfășura după niște canoane etc. Dacă ghicesc subiectul — de ce să mai stau? Și totuși, stau pentru vreun interpret, pentru imagine, pentru ceva care, poate, poate se va ivi... Dar în acest film interpretul se dovedește sub posibilitățile lui, iar eu mă-ntreb: De ce? Și-mi răspund, fiindcă știu și eu cîte ceva despre cum se fac filmele: Uite, i s-a dat voie să se miște ca pe scenă, replicile pe care trebuie să le rostească nu se pot rosti, degeaba! — și se simte că pumnii pe care-i încasează sînt așa, de ochii lumii.

În timpul vizionării unui film există un moment foarte neplăcut, acela cînd spectatorul obișnuit se transformă în critic și cu sînge rece începe să analizeze totul. Uneori, analiza aceasta la forme concrete — scîrțiit de scaune, uși trîntite, sala se golește. Publicul dă vina pe realizatori: nu s-au priceput... De cele mai multe ori, realizatorii dau vina pe public: este nepregătit pentru așa ceva, acceptă greu noutățile. Noutăți? După părerea mea, în materie de filme încă n-am venit cu noutăți: am realizat filme de un bun sau foarte bun nivel, care s-au bucurat de stimă în lume, asta da: dar noutățile noastre sînt cam obosite de alții. Sigur, sigur, publicul se poate înșela, publicul este capricios. Se pot cita exemple (și s-au citat!) de filme bune, premiate la festivaluri internaționale — de la filmul japonez *Insula* la *Duminică la ora 6*, care nu s-au bucurat de mare afluență de public. Dar acestea sînt excepții, cîteva. În general, publicul s-a dovedit receptiv la filmele bune, aparținînd celor mai diverse școli de creație, după cum a acceptat uneori și filme slabe (poate în lipsă de altele, mai bune) filme care îl momeau cu o poveste, fie și dulceagă, pe icipe colo palpitantă. Dar dacă vrem ca publicul să nu se mai înghesuie la filmele slabe, ori la cele pe care le socotim noi, specialiștii, slabe — trebuie să-i dăm altele, și atît de bune, încît să-l convingem să se-nghesuie la ele. Altă măsură eficace nu cred să există. Filme atît de bune încît... Măcar filme care să nu-i dea voie publicului să se transforme în critic, în timpul vizionării. Închipuiți-vă 1 mil de spectatori se întorc acasă de la cinematograf — și în loc să povestească filmul, povestesc multele cusururi pe care le-au observat. Ce haz mai are? Dar ca să povestești trebuie să ai ce povesti: să fii în stare să închegi un subiect, cu o desfășurare logică: pentru ca spectatorul să aștepte cu oarecare nerăbdare... să tresară din cînd în cînd, să rîdă, ori să se-ntristeze. Este un drept al spectatorului să palpite la un film — și dacă îi răpești acest drept, degeaba vii a doua zi cu cronici și articole explicative. Poți să publici cronici și articole explicative chiar și înainte de premieră, efectul va fi același, nimic. Avertizezi publicul: Acesta va fi un film de probleme — deci o chestiune mai dificilă: realizatorii nu și-au propus altceva decît să vă determine să vă gîndiți la niște lucruri etc. Publicul intră în sală, și dacă ceea ce se petrece pe ecran are puterea să-l îndemne la meditație — meditează! — dacă nu, începe să scîrțîie scaunele... Deci, aș vedea slăbiciunea principală a filmelor noastre, și îndeosebi a celor de actualitate, în felul defectuos de a povesti.

Nu o dată ai impresia că efortul și fantezia autorului se îndreaptă spre încurcarea poveștii, spre scoaterea ei din făgașul firesc — și de aici, chestiuni lăturalnice care năpădesc acțiunea, accente false, cu totul nedorite. Uneori, moare cîte un personaj, și-n loc să-ți pară rău, îți vine să rîzi... (vopseaua care ține loc de sînge vine să accentueze slăbiciunile poveștii) sau: sensurile filmului sînt înlocuite cu concluzii pedagogice — cetățenești. Afli, după o oră și jumătate de proiecție, că dacă un copil este bolnav trebuie să-l duci la doctor, sau: dacă nu te pricepi să faci bine o meserie, ar fi cazul să te apuci de alta... Cred că nu vom putea progresa prea mult în domeniul filmului de actualitate înainte de-a avea niște povești bine gîndite.

Cînd povestea n-are nici cap nici coadă, cînd lucrurile s-au încurcat rău de tot, începem să teoretizăm: de fapt, noi nici n-am vrut să povestim la modul clasic, cu subiect și predicat, doar la asta se pricepe oricine... noi am vrut să povestim altfel, în genul... (și urmează citate, exemple); intenția noastră a fost să... Uneori, nereușitele trec la capitolul: Experiențe. După premieră, după prima confruntare, anunțăm publicul: Ce-ați văzut a fost un experiment... Sigur, cu experiențele trebuie să ne purtăm mai delicat. Dar filmul experimental, chiar dacă a fost gîndit ca atare înainte de a se porni la lucru, și nu după premieră — are voie să povestească prost, să nu spună nimic? Poate că sarcina filmului experimental ar fi, tocmai — să caute noi modalități de a povesti mai bine, mai interesant. Și nu de a încurca lucrurile. Da, admitem cu toții că a povesti cu aparatul de filmat este altceva decît a povesti... pe hîrtie, și, totuși, povestea de pe hîrtie are un rol covîrșitor, de la ea pornesc emoțiile, și tot de la ea — scîrțîitul scaunelor.

Nicolae ȚIC

ERRATĂ la articolul „Pledoarie pentru actualitate în „film" de Gheorghe Tomozei. În coloana a 2-a, rîndul 29 de sus: în loc de **dania** se va citi **dovada**, iar în rîndul 30 de jos, pe aceeași coloană, în loc de **cel mai puțin** se va citi **cel puțin**.

EXPOZIȚIA DE ARTĂ PLASTICĂ DIN R. P. CHINEZĂ

Vechiul adagiu filozofic „toate în unul și unul în toate" a fost suportul spiritual al picturii clasice chineze. Acest principiu este valabil și pentru pictura chineză contemporană. Aspirînd să fie expresia întregului popor, individualitatea artistică este permanent pusă în valoare. Arta este considerată în perspectiva aceasta o manifestare spirituală cu un pronunțat caracter moral. Ea nu se realizează numai prin capacitate profesională, prin observație atentă. Un accent deosebit se pune pe marele simț de răspundere al artistului față de poporul și epoca sa. Necesitatea etică de a ajuta ca noul să învingă face pe artistul chinez să tindă către modul de exprimare cel mai elocvent. În adevăratele creații artistice sînt evitate superficialitatea și emfaza, iar marea economie a mijloacelor de exprimare ajunge să atingă esențialul. Arta nu este considerată ca o profesie, ci ca o înaltă misiune etică.

După ce am făcut această scurtă digresiune, necesară pentru a înțelege aspectul specific al picturii chineze, să revenim la operele cele mai remarcabile. Dintre acestea, relevăm în special: „Prefaceri uriașe în satele de munte" de Sung Ven-Dji și „Caravana cinematografică la sate" de Jang Sii-Nan, în care vechea perspectivă etajată extremorientală, înlocuită printr-una europeană „à vol d'oiseau", apare într-o formă amplă, în care linia orizontului, ieșind din cadru, oferă privitorului o priveliște de rară grandoare, predispunîndu-l la meditație și la vis. Scenele de gen ca: „Fiii și fiicele iobagilor care s-au eliberat" (Tibet) de Iu Iue-Cioan și „Legăturile dintre armată și popor" de Li Ven-Sin sînt foarte bine redate, de asemenea prin intermediul unei perspective originale. Pe o linie asemănătoare se manifestă și Tzo-Jen în „A purta o grea responsabilitate timp îndelungat" sau Ian Seng-Jung în „Ou Ian-hai se aruncă în foc pentru a salva trenul".

„Picturile de Anul nou", un fel de placate menite a fi reproduse pentru felicitări, își ating telul propus de răspîndire a unei atmosfere de voie bună și optimism: „O nouă primăvară în stepă" de Pao Si-Sive, în care este prezentă o anumită tendință de stilizare, sau „Să ducem filmele în satele de munte" de Sun Iu, Liu Djen-le și Iang De-Su, unde peisajul nu este lipsit de prospețime: printre arborii pădurii, redați într-o viziune de veche stampă, stîlpii de înaltă tensiune simbolizează parcă factorul civilizator în marea de tăcere a naturii.

Tot în grafică se încadrează „picturile propagandistice", tratînd teme militante, ca de pildă „Promovînd spiritul revoluționar, luptăm pentru înfăptuirea celui de-al treilea plan cincinal" de Liu Ping-Li, sau „Trăiască patria" de Ha Ciung-Ven.

Patosul revoluționar animă și picturile în ulei, ca: „Bătălie pe mare" de Gao Ciuan. Dintre sculpturi relevăm „Ani grei" de Pan He.

Expoziția din sala Dalles constituie un prilej de cunoaștere a artei noi a unui mare popor.

Beatrice BEDNARIK

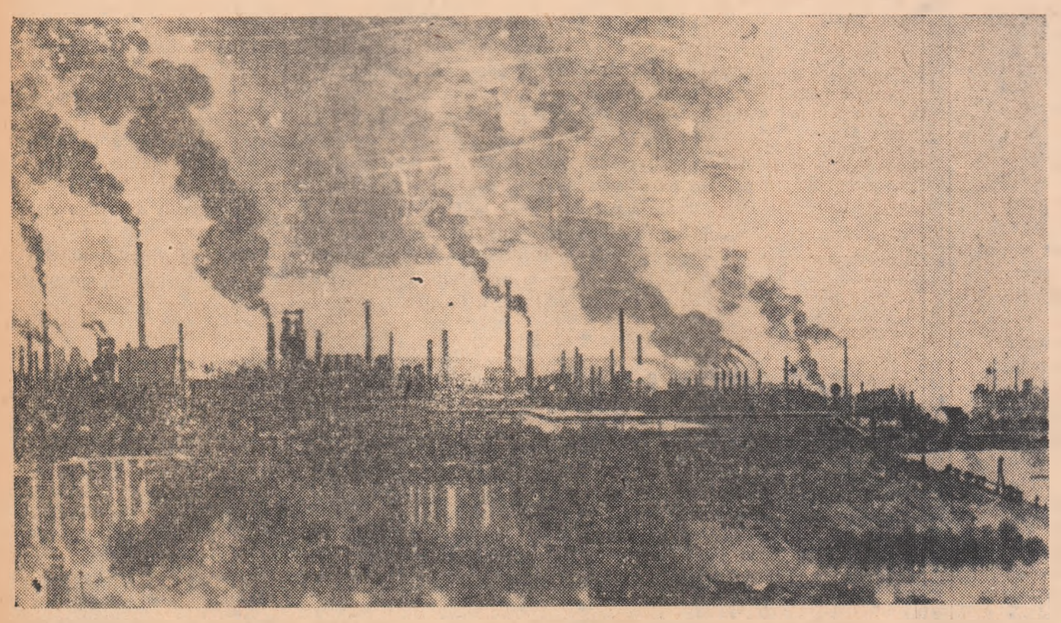

LI HU — „AMURG"

Fotografie inedită: CAMIL PETRESCU

INEDIT • CAMIL PETRESCU

Fragmentul reprodus mai jos constituie obiectul unei prelegeri ținute de Camil Petrescu la 12 februarie 1945, în sala de festivități a ziarului „Universul", cu ocazia inaugurării seminariilor sale de regie experimentală. Este vorba așadar de un text conceput în primele luni de la Eliberare, într-o perioadă contradictorie în care problemele teatrului contemporan se aflau la începutul unui proces de clarificare. Cu fervoarea sa caracteristică, scriitorul ia în discuție unele aspecte ale momentului respectiv, avansînd ipoteze și soluții estetice care i se par a veni în întîmpinarea noilor cerințe ale timpului. Deși rămase, majoritatea lor, în stadiul unor note de lucru, aceste însemnări (desigur discutabile) prezintă un real interes documentar.

Doamnelor și Domnilor,

Faptul că nu s-a dat nici o publicitate în presă și ea afișaj prelegerii de astăzi aduce cu un lucru, în anume privință, îmbucurător.

Sînt aci de față numai prietenii adevărați ai ideii unei înnoiri autentice a teatrului românesc și, în deosebi, îmi dați voie să precizez, sînt de față aci la acest început *cei mai buni prieteni ai seminarului de regie experimentală proiectat.*

Dar dacă aci sînt numai prieteni ai unei idei urmărite de multă vreme, sînt lucruri pe care le cunoaștem toți cei de față foarte bine, și deci, *nu mai este de loc nevoie să insist asupra lor.*

Adevărul acesta asupra căruia suntem toți de acord este [că] *teatrul românesc străbate o criză extrem de gravă*... Nu e numai părerea noastră aceasta, dimpotrivă, este o *părere aproape curentă*, răspîndită în toată lumea teatrului. Aproape zilnic se pot întîlni în presă articole despre criza teatrului românesc.

Deosebirea dintre noi și confrații noștri poate fi numai în două privințe.

Noi semnalăm această criză de atunci de cînd era la începutul ei, adică de acum 20 de ani pe de o parte.

Iar pe de altă parte ii apreciem mai adînc și mai dureros gravitatea, nu considerăm criza teatrului românesc un simplu subiect de sezon.

Credem că e timpul unei reacțiuni.

Vă rog să-mi îngăduiți să fac acum vreo două citate menite să arate vechi preocupări, o veche neliniște, o teamă, exprimate de atunci și care s-au dovedit dureros de îndreptățite.

(În manuscris nu sunt reproduse citatele N.R.)

Este necesară o îndreptare?

Are cinera interes?

Am vorbit despre această criză pe care o cunoașteți de altfel azi d-voastră tot atît de bine ca și mine.

Dar de unde se naște o întrebare firească:

ce este de făcut?... Cum se pot îndrepta lucrurile?

Dar poate că înainte de această întrebare se impune una prealabilă?

Este necesară neapărat o îndreptare? Are cinera interes ca să se îndrepte cera în teatrul românesc?

Este o întrebare care vă poate părea extrem de curioasă, dar veți vedea că este extrem de îndreptățită...

Să luăm factorii din viața teatrului *pe rînd.*

Au interes *actualii conducători de teatru* să schimbe ceva în mersul lucrurilor?

Firește că nu... Din punct de vedere material, teatrele merg sau mergeau pînă acum cîteva săptămîni strălucit. Deci la actualii conducători nici un interes să se schimbe ceva. Ba dimpotrivă...

Au interes *actorii de notorietate*, cei cu nume comerciale, să se lase din criză, să se schimbe starea de lucruri... Acum cînd unii Cîn ei cîștigă considerabil din teatru? Răspunsul e scurt. Nu.

Dar nu cumva *presa de teatru*, care se plînge atît, ar avea ea interes să se schimbe ceva? Să înceteze criza? E greu de răspuns afirmativ deoarece presa de teatru însăși participă la belșugul de astăzi, cunoscînd o înflorire cum n-a cunoscut niciodată de cînd există teatru românesc. Ce ar folosi ea de pe urma unei eventuale schimbări?

Dar dacă *directorii actuali de teatru*, dacă actorii actuali de mare reputație, dacă presa de specialitate, recunoscînd toți că sîntem în criză, poate că are interes să se îndrepte lucrurile [chiar publicul însuși] însuși publicul de teatru, care este pus direct în cauză, el pentru care se fac toate sforțările, el care e ținta tuturor momelilor?

Dar v-am spus, și d-voastră știți tot atît de bine ca și mine, că există un public încîntat de actualul teatru, că el îl gustă cu delicii, că asediază sălile de spectacol, de cum vede un afiș de doi metri, pe stradă. Ce interes ar avea acest public ca să nu mai fie ceea ce este actualmente în teatrul românesc, sau să fie altfel... El este atît de mulțumit, acest public, cu ceea ce i se recomandă și i se dă de oameni foarte pricepuți în această privință, încît este absolut fără nici o noimă să se presupună că acest public ar avea interes să se schimbe ceva în teatrul românesc...

Dacă nu... dacă nu... atunci cine
niște oameni

Dar atunci... dacă se recunoaște că totuși teatrul acesta trece printr-o gravă criză și totuși nici nu au interes să se îndrepte lucrurile, atunci cine are interes să se producă o schimbare... [?]

Domnilor și doamnelor, ca să vă răspund la această întrebare ar trebui să fac un istoric al companiilor de avangardă și să încerc să le caracterizez măcar în teatru.

Oameni cu sete de mai bine.

Au existat mai ales de vreo 50 de ani încoace un soi de oameni nu știu cum mai altfel decît ceilalți, mai mofturoși, mai nemulțumiți, mai puțin conformiști decît ceilalți. Ei au puterea să creadă în ceva, în cazul de față în „artă", este în ei oroarea de minciună, de compromis. Au sentimentul demnității omenești, o sete de îndreptare care dă preț activității omenești. Viața trebuie trăită, după ei, numai în anumite condiții de demnitate intelectuală.

Firește că e vorba la început de grupuri foarte mici, cîțiva inși abia, lipsiți de marile mijloace comerciale, căci fug de compromisuri. Toate revoluțiile astea din teatru s-au făcut în cîte un teatru sărac improvizat. Dar era în tot ce făceau ei o fervoare, o flacără, o puritate, un apostolat.

Zic ei: gustul publicului e pervertit. Muncitorul nu are nevoie de teatru popular, ci tocmai de un teatru profund omenesc.

ISTORIE

Dacă lăsăm la o parte încercarea de la Meiningen, trebuie să amintim în primul rînd de
THÉÂTRE LIBRE 1887
Antoine (funcționar la Soc. de gaz)
sărăcia
reacțiune contra declamatorului
propune Tranche de vie
naturalism Fr. Goncourt.
Zola în sală
efectul
Superior din punct de vede artistic
TEATRUL DE ARTĂ al lui *Stanislavski*
Tar Fedor 14 Oct. 1898. actori mari ca Moskvin
Cehov, Gorki (Azilul de noapte)
Două studiouri pe lîngă teatru
OTTO BRAHM la *Deutsches Teater*
Acum însă...
Contra naturalismului
Gordon Craig — Reinhardt, Piscator
Jacques Copeau (N. R. Française 1909—1913)
(1924—1934 Bourgogne)

Jean de la Lune	*Jouvet*	*Dullin*
Tot teatrul lui	Achard	Atelier
Dr. Knock	Giraudoux	Ben Jonson
Appia—Elveția		Volpone
		Femeia tăcută
		Bragaglia—Roma

Pitoeff	*Baty* Cartelul
B. Shaw	Repertoriu slab
Pirandello	Caprices de Marianne
Tolstoi	Margueritte Jamois

AMATORI

Amatori Petite Scène	*Jorneys End*
Les Comédiens du Marais	Marie-Ange Rivain
Companie des Quinze	Raymond Rouleau
Gustav Cohen	Chapelle St. Louis
	Saint Louis
	Miracle de Théophile
	de Ruteboeuf

succes enorm
(la noi cum a fost?)
Bajazet
L'invitation au voyage
Mal de Jeunesse
Brukner
Le Pauvre Sous
l'escalier

Studenții Sorbonei la *Chartres, Bourges Strasbourg*
Louvain Perșii lui Eschil

ACUM e nevoie de:

Acum este necesară o reactie *împotriva expresionismului degenerat*, modernismului

Ne propunem această reacție împotriva *comercializării* excesive

Ce propunem: O regie concretă structurală substanțialistă

De ce *concret?*
accent pe constantă

de ce structură?
solidaritate
dialectică

de ce substanțialistă?
ierarhie, semnificație.

O mișcare în sensul regiei concrete autentice, substantialiste nu există în Europa.

Ca *scop* practic *imediat*

UN SEMINAR *de regie experimentală*

pentru Formarea Cadrelor { Actori, Regizori, Oameni de teatru, Spectatori

De ce Seminar?
Mecanismul seminarului
Totul de la început

Stanislavski, Copeau (Bourgogne) Reinhardt

E nevoie de elemente noi

Desigur că și vechile nume și cele noi ale Teatrului Marioara Voiculescu, Storin, Eliza Petrăchescu sau excepțional Maria Botta au momente dar e necesară o formare metodică, o conștiință

Preferăm pe cei care nu au încă studii
Să nu-i derutăm de la profesori
Experienta de la Teatrul Național (Suflete Tari, Mioara, Iată Femeia)
Regia experimentală: Rezultatele ei
Cum va fi *organizat* Seminarul

Trei zile de curs pe săptămînă

O oră teorie
O oră arta interpretului
O oră înscenarea unei piese, arta regizorului.
Vom lua evoluția unei piese de la text la spectacol
Conferințe în legătură cu viața Teatrului
Vom avea deci
auditori
din care se vor recruta
interpreți (elevi)
apoi
elevi *regizori*
Pregătiri pentru o viitoare trupă cu caracter revoluționar.
Cursul Teoretic va cuprinde prelegeri despre
Indicații SUMARE
A) Teoria Generală a Teatrului Diverse Teorii
B) Istoria Artei dramatice
C) Psihologia cu aplicație la teatru (CONCRETĂ)

1) *Psihologia Actorului*
Recrutarea Examen Conservator
Calm față trac
Sigur de el
voce frumoasă
prestanță
Neliniștit
nervos
vorbit repede
trac
intimidat

care are TEMPERAMENT?
Apoi Tanți Bogdan, Marietta Deculescu
Mimica și Teoria Lange-James
apoi Experiența Pudovkin-Mojukin
2) *Psihologia și structura personagiilor*
gelozia
ura
3) Psihologia spectatorului însuși
Cum trece rampa
Cum se obține
liniște
4) Psihologia Publicului
Ce simte
Ce crede că simte
Ce laudă
Pervertirea lui

Acum
Seminarul propriu-zis

Cursul de practică, exerciții

Se vor urmări structuri
Lecția A) *Arta interpretului*

1. *Curs* (lecție) de *frazare* Getit Matematici
Proust
Codul penal

2. *Curs* de improvizație expresivă
3. Curs de ascultarea partenerului
4. Tehnica Emoție (Cum se intră în Emoție; Ventura, Storin, Sîrbu, Ion Manolescu).
5. Valoarea gestului (Profesorul Storitzin)
Momentul principal

ȘCOALA DE REGIE, VIAȚA UNEI PIESE

1. Începe de la transcrierea piesei
2. Studiu la masă — explicarea piesei
3. Repetițiile la masă (Conduse de elevii asistenți)
4. Caiet de recuzită
5. Caiet de regie
6. Pregătirea decorurilor — machetele
7. Studiul Luminii

ORGANIZAREA SPECTACOLULUI

Ritm structural Solidaritate
structurală Puget
gradare

Accent de substanțialitate
mișcările actorului în scenă

Stil structural

Știm ce greutăți ne așteaptă. Nu pornim cu prea mari iluzii. Avem nevoie de prieteni. Un cuvînt bun, un gest de interes.

Mulțumim ziarului Universul

Vă mulțumim dumneavoastră care ați fost din cel dintîi ceas alături de noi.

COORDONATE ALE POEZIEI CONTEMPORANE

DIALOG: VLADIMIR STREINU — ION BIBERI

(Urmare din pagina 1)

teorie generală, ei se află în momente critice trecătoare, care, dacă se prelungesc, devin neprielnice activității poetice. E interesant să se observe că mai toți poeții, care au stăruit teoretic asupra conceptului de poezie, au scris poezii destul de puține, valoarea venindu-le, cînd le-a venit, de la puținele poezii și nu de la multa teorie.

Că Wordsworth afirma, în dialog cu Coleridge, aptitudinea limbajului colocvial de a exprima orice idei poetice, în timp ce oponentul său, mai modern în concepție, susținea diferențele versului față de vorbirea curentă, cititorul de poezie nu admiră pentru aceasta nici mai mult, nici mai puțin **Influence of natural objects** a primului sau **Kubla Kahn** a celui de al doilea. Și tot astfel, cu toții care, de la Edgar Poe, de la Mallarmé, de la Valéry și chiar de mai înainte de aceștia, pînă la poeții zilelor noastre, animați mai mult de problematica și doctrina unică a Poeziei, au alunecat și alunecă amețitor pe generalități teoretice. De aceea e mai curînd necesar ca îndeletnicirea zisă critică literară să-și deslușească, din această situație, rostul ei de îndeletnicire aplicată și oarecum empirică, analiza fenomenului poetic, concret și divers, fiindu-i singura grijă profitabilă.

Discuția noastră, după cum vezi, scumpe amice, e amenințată a nu mai putea să aibă loc. Dar s-o continuăm, tocmai fiindcă diferim.

Evident că poezia nu e de conceput în afara cuvintelor, cum nu e de conceput pictura în afara culorilor sau sculptura fără piatră; abia dacă pictura și sculptura sînt mai puțin congenere cu materialul lor plastic decît poezia cu limba. Existînd informe, piatra, culoarea și chiar sunetul pentru muzică devin numai în creație congenere cu artele corespunzătoare, pe cînd vreme poezia se naște în adevăr odată cu limba. Ideea lui Vico: prima vîrstă a umanității a fost vîrsta poetică. Versul lui Eminescu („Lume ce credea în basme și vorbea în poezie") din **Venere și Madonă** e reflex al aceleiași idei. Fiind expresie ca și limba, se înțelege că poezia se nutrește din tendința de a fi cunoscută, de a se comunica; act de cunoaștere atît din partea creatorului, cît și dintr-a cititorului sau ascultătorului, ca în stadiul ei nescriptic, ea există numai în raport cu un mediu social, chiar cînd societatea, căreia i se adresează, e reprezentată printr-un singur semen: aceasta primește comunicarea și, primind-o, se modifică, prin ea cel puțin sub durata primirii, dacă nu mai îndelung. Așa dar, **accedo**. Nu tot atît de ușor ne acordăm însă, dacă termenii **cunoaștere** și **acțiune** sînt înțeleși teoretic — primul, iar al doilea — practic. În acest caz, **nego**! Cognitiv fără îndoială, actul poetic se înscrie totdeauna în posibil, iar cît privește acțiunea lui, adică puterea de influență, ea lucrează sigur, deși imprevizibil, cum ca apele mării care își fac țărmuri noi, mîncînd-le pe de desubt pe cele vechi. Cu acest **distinguo**, putem continua.

POEZIA ESTE IN TOT ŞI IN TOATE

I. B.: Dacă admitem că poezia exprimă formele prime ale gîndirii umane, ar trebui ca aceasta să fie pe cît înțeleg, desprinsă progresiv dintr-o stare de exaltare totală a omului în fața universului, care a fost în același timp: dans, cîntec, ritm și evocare verbală. Arta înseamnă, desigur, cunoaștere și muncă, dar înseamnă deopotrivă depășire de sine și năzuință de înfrățire cu lumea și cu ceilalți oameni.

Din această stare de exuberanță pornesc complicatele ceremonii ale oamenilor primitivi, în peșteri. Aci își au obîrșia marile serbări colective, atît de variate, prin prea plinul sufletesc pe care-l exprimau: ritualele vechi egiptene, dionisiile, saturnaliile, de pildă. Toate acestea erau poezie, sau toate acestea își aveau rădăcini în stări de suflet poetice.

Din acest trunchi comun al artelor, poezia s-a desprins tîrziu, dar orientarea pe care aceasta o exprimă se regăsește în toate marile înfăptuiri ale spiritului uman.

Pentru că înțeleg să dau acestei discuții caracterul unui examen de conștiință, vă voi mărturisi că văd poezie în toate operele mari ale creației umane și nu numai în artă. Astfel, în afara marilor monumente poetice ale textelor inițiatice egiptene, în afara **Cîntecului preafericitului (Bhagavad-Gîtâ,** pe care Emile Burnouf, care l-a tradus, îl socotea ca cel mai emoționant din cîte a rostit omul), în afara operelor poetice propriu-zise, aș vedea poezie în toate mitorile, în toate simbolurile verbale, sau de altă natură, în toate încercările de cuprindere într-o formulă a esenței universului: este cutremurător-poetică noțiunea profundă de **Tao** a lui Lao-Tse, răspunzînd peste spațiu și secole **Logosului** grec, noțiunii de **Apeiron** a lui Anaximandru, **Numărului** pitagoreic sau **Ideii** platoniciene. Văd în toate marile sisteme filozofice, începînd cu gîndirea hilozoistă a milezienilor, o formă a poeziei, dar văd poezie deopotrivă în toate înfăptuirile umane, duse la echilibru și finisaj: e poetic un pod aruncat peste o prăpastie (evoc emoția sugrumată cu care am contemplat cîndva aqueductul roman de la Gard); sînt poetice un coș de uzină, o pălărie de femeie, un cîmp arat, o mașină electronică, un cod de legi sau o faptă caritabilă. Vreau să spun, că pentru omul care simte și înțelege (și mai ales pentru omul din zilele noastre) poezia este în tot și în toate.

Îmi acceptați perspectiva?

V. S.: Doctore, văd că mă inviți la o partidă de înot oceanic; fie, numai să nu pierdem, te rog, țărmul din vedere. Concepția d-tale, după care „poezia e în tot și în toate", mă atrage, deși încep să nu mai văd țărmul. O dată, în legătură cu Arghezi, căruia i se contesta dreptul de a preface „bubele" și „noroiul" în „frumuseți" literare, am afirmat eu însumi că „poezia e pretutindeni, ca Dumnezeu". Era o metaforă scoasă oportun din climatul liric arghezian și cumbăteam cu ea ideea că poetul trebuie numaidecît să se lase ca fluturele doar pe petale de trandafiri. Credeam și mai cred încă în puterea poetului de a converti la sine materialele cele mai neinteresante.

N-am nici o îndoială că filozofii și oamenii de știință înșiși ating totdeauna o limită a specialității lor, dincolo de care, dacă mai vor să lucreze, sînt siliți să devină poeți. Că ar exista pe lume, în ea înșiși sau deasupra ei, un punct de convergență, care poate fi numit oricum, fără să i se schimbe natura: că universul, în cînd însă aud că „e poetic un pod aruncat peste o prăpastie... sînt poetice un coș de uzină, o pălărie de femeie, un cîmp arat, o mașină electronică, un cod de legi sau o faptă caritabilă", cred că limitez prea departe în ocean. **Nego, nego!** Largul mă amețește: dacă n-aș nega, ar însemna să amestec poezia cu practica ineditat utilitară, cu moda, cu justiția, cu morala și s-o confund mai cunoaștere și acțiune. Pentru a nu pluti în abstracție, voi lua exemplul unei vaste gîndiri poetice: Victor Hugo. Aș deosebi în acestă operă două mari itinerarii: **Contemplațiile** (în care aș integra și **Legenda veacurilor**) și **Pedepsele (Les châtiments).**

Așadar, de o parte, cunoaștere prin cuviințe („L'ombre était nuptiale, auguste et solennelle": Umbra era nupțială, augustă și solemnă...), de altă parte, vigoare satirică, violență primordială a sentimentului, imprecație, ajungînd la viziunea lumii viitoare (**L'arbre saint du Progrès, autrefois chimérique, croître:** Copacul sfînt al progresului, altădată numai închipuit, se va înălța...) ale „înfrumusețării artistice", dar nu și ale „frumuseții poetice".

DIVERSITATEA DE STILURI ŞI RESPONSABILITATEA ACTULUI CREATOR

I. B.: În acest domeniu al înfăptuirilor umane, alcătuind zona poeziei, va trebui, cred, să facem totuși o distincție între cele două căluzuri pe care le-am sugerat la începutul discuției noastre: între cunoaștere și acțiune. Pentru a nu pluti în abstracție, voi lua exemplul unei vaste gîndiri poetice: Victor Hugo. Aș deosebi în această operă două mari itinerarii: **Contemplațiile** (în care aș integra și **Legenda veacurilor**) și **Pedepsele (Les châtiments).**

Așadar, de o parte, cunoaștere prin cuviințe („L'ombre était nuptiale, auguste et solennelle": Umbra era nupțială, augustă și solemnă...), de altă parte, vigoare satirică, violență primordială a sentimentului, imprecație, ajungînd la viziunea lumii viitoare (**L'arbre saint du Progrès, autrefois chimérique, croître:** Copacul sfînt al progresului, altădată numai închipuit, se va înălța...)

Am putea grupa în prima categorie, a poezie-cunoaștere — toată claviatura teoriei poetice, năzuind să cuprindă lumea prin cuvînt, imagine, metaforă, simbol, alegorie, sau prin aproximare directă, singularizantă și nuvelă, de lucrări, după cum am putea vedea în poezia militantă, propriile epopei de mari prefaceri sociale și de reconstrucție a unei lumi ce a traversat convulsii (cum este cazul, cu deosebire al epocii contemporane), expresia marilor sentimente umane, cu rădăcini sociale, și care ar putea fi categorisite, la rîndu-le, prin **Cîntecul de luptă** și prin **Cîntecul de laudă.**

Poezia înfăptuiește astfel, cu mijloace proprii, cele două mari comandamente ale vieții umane: cunoașterea și efortul de transformare a lumii.

Părerea mea este că cele două direcții ale poeziei sînt deopotrivă valabile, dar că sînt epoci în care prevaleară fie una, fie alta, din cele două tendințe.

Îmi îngădui să vă cer opinia: care socotiți că este căluzirea poeziei românești în faza actuală a evoluției noastre istorice?

V. S.: Dacă înțeleg bine, e vorba de cele două moduri ale comunicării poetice, modul obscur și modul clar, precum și de „poezia militantă".

Acum, fiindcă ne aflăm pe teren ferm, să înaintăm liniștiți. După cît cunoaștem azi, sînt poeți clari și poeți obscuri. Dar primul poet, care a apărut pe lume a fost omul cu expresie metaforică nouă și el n-a putut fi, între semenii ce se exprimau în metafore vechi, adică în termeni proprii, decît obscur. „Ești nebun sau faci versuri?" se spunea în antichitate cîte unui incoerent. „Obscuritatea" exprimării aparține, așadar, naturii poeziei. Ea nu se descifrează ca în algebră o dată pentru totdeauna. De aceea, cînd Flaubert afirma că „poezia viitorului va fi sau o algebră, sau nimic", el avea dreptate să creadă că algebra și poezia minuiesc deopotrivă simboluri ca mijloace de exprimare; și ar fi fost mai profetic dacă ar fi spus: „poezia viitorului va fi sau o algebră personală, sau nimic".

Căci fiece poet adevărat aduce cu sine o obscuritate de simboluri proprii, iar cînd obscuritatea i se clasicizează, i se spune „limpezime". Dacă nu înțelegem o poezie, nu urmează cu necesitate că acea poezie n-ar exista, ci numai că noi nu-i descifrăm simbolurile. De la această situație pînă la voința de obscuritate, pînă la încifrarea deliberată a expresiei poetice, e însă distanța care separă actul poetic de actul prefabricării sau al simulării lui. Act de viață autentică și personală, poezia și zelatorii ei refuză rețetele, fie chiar pe cele extrase din opere clasice sau numai celebre. Fiind adevărat că orice poezie are o obscuritate consubstanțială, nu e de loc adevărat că orice obscuritate este poezie.

Mai departe: poezia militantă? Desigur că atît „cîntecul de luptă", cît și „cîntecul de laudă" sînt tot atît de legitime și frumoase, cum e „cîntecul de dragoste" sau oricare altul. Și, după cum cerem ultimului putere să ne țină mai mult cu „cîntecul" decît cu „dragostea", pretindem de asemenea poeziei militante ca „lupta" și „lauda" să nu „cînte" mai puțin. În literatura noastră un Octavian Goga și un Nicolae Labiș mi se par îndrumătorii cei mai autorizați ai militantismului în poezie. Sentimentele lor patriotice fiind ale tuturor cetățenilor țării în perioadele respective, au fost numai ale lor prin puterea de ardere și cîntec nemairostit, ce li s-a dat.

I. B.: Cunoaștere și mijloc de acțiune, cum spuneam în introducerea colocviului nostru, poezia, în infinita diversitate a formulelor și stilurilor individuale, se înscrie în coordonate etern omenești și totodată este expresia unui act de angajare în epocă și a răspunderii față de colectivitatea din mijlocul căreia s-a ivit. Găsesc confirmarea acestei idei în cuvintele rostite de la tribuna celui de al IX-lea Congres al P.C.R., de către secretarul general al partidului, cu privire la înalta responsabilitate a oricărui autentic creator pentru conținutul și mesajul operei sale.

PAROŞENI

ALBINA DE AUR

(Urmare din pagina 1)

mânească, a urmărit cu ardoare, cu pasiune publicarea dezbaterilor sesiunii Marii Adunări Naționale, cuvîntul conducătorilor de partid și de stat, cuvîntul deputaților poporului, care au desenat cu graiul rotund și sigur al oamenilor care vorbesc despre puterea înfăptuirilor poporului și despre culorile viitorului firesc înfăptuibil prin valoarea datelor și experienței adunate.

Cetățeanul obișnuit urmărește atent și poate că nu are răgaz să cuprindă vastitatea dimensiunilor operelor create. Dar el este liniștit și fericit că și urmașii, copiii și nepoții, vor vedea tot ce se va crea și după ce ciclul său se va încheia. Fiindcă ciclurile marilor înfăptuiri sînt deschise și se urmăresc dezvoltîndu-se sub semnul „Albinei de aur".

PRELUDII

În locul obișnuitului dialog săptămînal de la POȘTA REDACȚIEI, ne-am propus să supunem, la răstimpuri, aprecierii cititorilor, selecții din poemele celor mai tineri poeți. PRELUDII va fi, deci, treapta cea dintîi (de azur), a unor zboruri în care investim încrederea noastră și așteptăm să bată cît mai sus.

EMIL GIURGIUCA

PĂDUREA

Leagănă plete pădurea,
Plete ude și verzi,
Plînge și cîntă pădurea:
Să nu te pierzi!
O să-ți pună-n desag-o poveste
Și vorbe bune tulpinile de fag.
Făptura lor albă, subțire
Te-așteaptă în prag.
O să-ți plîngă pe umeri pădurea
Cînd o să treci pe-aicea, visînd,
Cu picături limpezi de ploaie
Prin frunziș lunecînd.

ATÎT DE FIRESC

Totul s-a-ntîmplat
Atît de firesc.
Prietenii au plecat,
Cărările au devenit
Mai strîmte
Și mai lungi.
Soarele se ridică
Mai puțin pe cer,
Și pomii înfloresc
Mult mai rar.
Totul e-atît de firesc...
Seara mă duc
Pe malul mării
Și cînd văd zburînd
Păsări albe,
Le fac semne cu mîna.

EMANUELA ATANASESCU

CREAȚIE

Scriam versuri pe cozi nădrăroase de copoi.
Scriam, scriam fără oprire.
Îmi erau mîinile roșii de bucatic că scria.
Și literele erau roșii și bucuroase
ca mîinile mele.
Am scris pe toată coada copoiului.
Cînd m-am uitat în urmă
Am văzut că vîntul șterse literele mele.
Am început să scriu iar.
Și iar... și iar...
Simteam în degete dureri scurte
Ca niște țipete ascuțite.
Copoiul se opleca să-mi ciugulească fruntea.
Mîinile mi se înroșiseră mai tare
Apoi s-au oprit.

ANE MIRAL

PRIMĂVARA

Tineți casele, tineți străzile,
țineți pămîntul!
Aleargă, dorsează, se rostogolesc
și noi scăpăm proverbele,
alunecăm cu vîrfurile în cer.

Țineți copacii,
se face timp frumos în ei,
se face cald, lumină,
și-ncearcă să se prindă
cu florile de nori.

Se face timp frumos în păsări,
se face timp frumos în ploi;
țineți suvoaiele,
sau mai bine țineți mișcarea,
să ne-agățăm și noi
de visul ei!

STELA VINTESCU

HAR

Dintre toate păsările măiastre din ceruri
Una, din Hotnia, a venit să i se cuibe pe palmă.
Lîngă barba lui de domnitezeu
și lîngă răsuflarea-i caldă,
măiastra s-a născut încă o dată
și definitiv.
Palma, mîngîind-o, netezindu-i prisosurile,
i-a dat dimensiunea largă și firească
a timpului.

NICOLAE POPENECIU

POTECI

Erai de altu-năături,
Dacă-ai fi vrut să pleci.
Nu împărțeam, ca astăzi
Poteca în poteci.

V. POPESCU

COPILANDRUL

Încovoiat de gesturi stîngace,
cu strîmbe bicicluțe-i cîrcîieile,
trecea prin oameni
cu buzele strălucind
de apa nelncepută,
sorbită din fîntînile nopții,
atunci cînd viselile dau țîfuri sfîșietor
sub pragul unde se zbat șoapte de dragoste.
Asemeni copacului izbit în dungă de fiere,
copilandrul încovoiat de gesturi stîngace
se umple de cîntec
și prinde să-și înșire pe toate aripile dorința.

ÎNOTĂTORII

Cu umărul pe-un mal
și coapsa pe altul,
paralel ca mîinile chinuite de pești,
treceau pe sub trestii și ceasuri,
ca apele sunînd-le, cîngătoare.
Țîrnîc se zbat pruteni sub ei
și priviri rotunde, neauzitoare
le despică retina,
tăcînd pendularea aceasta
pînă cînd ajungi la marginea mușchilor
înotători
cad indiferenți
unii lîngă alții.

GH. DUȚA-VERONA

ZÎMBETE

Lîngă mine-acum un colț de albă piatră
cu un chip în el,
pe gînduri
dus,
și ochii lui,
ochii ce-i fug spre o vatră
din munți.
Departe, departe
arde acolo un apus.

Și sus,
întinse pe zări
ca o goană de ciute,
pînzele,
pînzele mele,
– suflete sute –
cu alte visări.

EMIL NICOLAE

LA TROTUȘ

Flori și vară.
Căldura pămîntului rezemată în iarbă
răsăritului tînăr și scump, plătit,
din sufletul nostru frumos.
Carele destupă liniștea cu miros de fîn
și despicarea hopurilor în roți.
În sat ceaunele gustă din flacăra iute.
Mesele stau în așteptarea bărbaților
de care femeile se laudă, cu ochii
dilatați de iubire.
Urmează să aducem palmelor
popasul călătorilor din ochi,
păstrînd fiecare zi ca pe un arbore plantat
în pămîntul comun ideilor noastre.

CĂLĂTORIE ÎN DOI

Noapte. Chin ochilor din care somnul trage
liniști zugrăvite. Tu erai plăcută
păstrînd ceva care-mi rămîne
să ascult.
Sabiini am intrat în plîngerea roților
desinate-n șine,
visînd statiile primite-n ochi sau rămase
fără nici un semn din noi.
Bătrînul purta povestiri,
din dreapta ascultam somnul ce te căuta
mireșmelor lunii.
Și dormeai,
subeai
tăcută-n tine,
cum pădurile căzute-n rădăcini.

ION DRAGOMIR

ÎNCANTAȚIE

Vrînd să-mi cuprindă vîrsta de mijloc,
Mă rumega copilăria-vară
Și dorul odăsta înfiorat
Pe unde fete-ierbi se încarnară.

Se îmopregna văzduhul de-adieri,
Tălaz își lin în mine de răcoare.
Doar ochii mă ardeau pătimitor
Cînd se îndrăgosteau de cîte-o zare.

Ca un țărîm urcîndu-se spre cer
Dezmărginecm viziunea virtuală
În muzicile sufletului prins
Ce nă umpleau de-o dornică sfială:

Cu rostul hărăzit de-atîta timp,
Pe care-l mai reline doar cuvîntul,
S-aud, perpetuat la infinit,
Materia dezlănțuindu-și cîntul.

VALERIU DRUMEȘ

ADOLESCENȚA

Ce vîrstă cu rădăcini încrucișate,
ca un mijloc de copil,
în care tinerii, ca-ntr-o peșteră vastă,
își cheamă visele.

VICTOR BOGDAN

DESEN ÎN FURTUNĂ

Plecau arborii tîrînd stelele după ei.
Pluguri de vînt desțeleneau albăstrimea
Și-n clopote de lut
Izbeau uriașe ciocane fluide.
Prin munți aluneca un șarpe
cu trup lung de vînt.

SCOICI

Marea și-a ferfeniții fustele
de spumă, în mahalalele vîntului
încolăcindu-și părul
prin arbori de cer.
Își preface în nisipuri scoicile,
propriile lacrimi?
pietrificate cînd?!

E. EUGEN

RENUNȚARE

Cum bănuiești sub soarele puternic
– după creioanele cenușii – focul,
așa vibrînd ca frunza inima-ți aud.
Și totuși nu ești pomul căutat,
cărbunii tăi mi-ar fumega altarul
și lacrima mi-ar sfîrîi pe jar,
iar templul dragostei
și-ar înclina coloanele
spre arbori mai pitici
decît mi-e streașina poveștilor
jurate pe genunchii tăi.

ION VREMELNICU

PREZENTARE

Sînt un arbor,
arbor uriaș de gînduri,
cu rădăcini puternic
înfipte-n pămînt.

Prin crengile mele
trec seve de lumină
și fulgere de cîntec
fantastic sclipind,
ca o inimă de comunist,
spre neuitarea de argint.

NICOLAE MIRON

NICI MUSTRARE, NICI RUGĂMINTE

Atîția fagi făgăduiți
Pentru umbra lor
Și un fel de liniște
Și fagurii de faianță
Ai stelelor, atît de aproape
De părul tău, de mîinile tale de ape.

DAN MUTAȘCU

COMENTARIU

O SIMPLĂ SEMNĂTURĂ

Legendele n-au fost niciodată cimitire pentru aspirații, nici depozite pentru muniție. Pentru că n-au fost întocmite, meșteșugit, de creiere electronice cu precomandă, nici de către capetele înfierbîntate de crimă care conduc, în prezent, Pentagonul.

Legendele nu sînt discursuri „umanitariste", nici declarații de presă oficioase, de felul celor ce s-au strîns pînă acum în S.U.A., în ultimii doisprezece ani, cîți au trecut de la semnarea acordurilor de la Geneva cu privire la Indochina.

Indosariate în arhivele de la Casa Albă, aceste discursuri și declarații nu vor putea servi decît la un singur lucru : să oblige generațiile viitoare să se rușineze de înaintașii lor. Studii de cinste și prietenie, în nici un caz, nu se vor putea face după ele. Căci, în intervalul acestor doisprezece ani, paginile arhivate au fost, deopotrivă, cimitir (mulți tineri nord-americani au murit, crezînd, sau nu în ele) și depozit de arme. (Posibilitățile de alimentare cu moarte a pămîntului vietnamez au fost din ce în ce mai mari).

Legendele acestui pămînt nu au însă numai 12 ani. Numără milenii („De pe cînd luna — începe una dintre ele — mai era în floarea tinereții"...), iar întocmirea lor aparține unui întreg popor. Eroismul fără de margini le-a dat vitalitatea trăirii peste timpuri. Prin eroismul de aceeași nesfîrșită dăruire din acești ultimi doisprezece ani, lupta poporului vietnamez devine și ea o legendă.

Să socotim : în doisprezece ani Statele Unite au adus aici, în cantități și volume impresionante, întreaga lor tehnică modernă de luptă, au folosit o tot pe atît de impresionantă forță vie și au recurs la tot felul de tactici și strategii militare. Toate acestea împotriva unui popor neînarmat și netrecut prin școlile de la West Point. Adunînd, aritmetic, rezultatul nu are nevoie de contraprobe : în toți cei doisprezece ani americanii au pierdut tehnică de luptă, oameni și, mai presus, sentimentul de prețuire de care aveau nevoie, iar poporul vietnamez a reușit să-și asigure, din aceleași arsenale, armamentul, muniția și chiar strategia luptei dusă de generalul Westmoreland, precum și aprecierea și solidaritatea unanimă a omenirii pentru eroismul și rezistența sa.

Calcule pentru viitor s-au făcut. Nu există nici un indiciu care să îndreptățească o schimbare a acestei situații în favoarea Statelor Unite. Toată această supramodernă tehnică de luptă e inutilă : niciodată forța militară nu a putut domina destinul omenirii. Cu atît mai mult nu o poate face astăzi. Pentru că lumea de acum nu se mai aseamănă cu lumea de acum un mileniu. Pentru că în interiorul ei s-au produs transformări de structură, a apărut și s-a consolidat o orînduire nouă, cea socialistă, iar efectele acesteia asupra întregului, zguduindu-l, au trezit în oameni altfel de sentimente decît cele de acum o mie de ani. Una dintre cele mai recente dovezi ale acestor transformări o constituie largul ecou internațional al Declarației de la București cu privire la agresiunea S.U.A. în Vietnam. Toate meridianele și-au exprimat acordul unanim cu conținutul acesteia.

Niciodată istoria nu s-a desfășurat anarhic și cu atît mai mult nu va avea un astfel de curs în viitor pentru ca, nechemat, Pentagonul să simtă nevoia de a o clarifica. O atare apoteoză nu-i decît o tragică prăbușire. Căci „filozofia" despre „fericirea universală" ce s-a urzit în cuvintele devenite discurs „umanitarist" s-a dovedit, la rîndu-i, falsă : „apărînd" populația sud-vietnameză, Statele Unite au săvîrșit asupra ei două atentate. Primul, împotriva vieții fizice a acestor oameni ; al doilea, împotriva vieții lor materiale și morale. Dimensiunile celui dintîi se cunosc. Celălalt a fost mai puțin în atenția presei internaționale, s-a discutat mai puțin despre el, dar, prin natura lui (ne vom îngădui cu primul prilej o privire asupră-i), el va avea consecințe de durată. Unor oameni cărora le răpești mijloacele proprii de existență, oferindu-le altele, cu ipocrizia de care e capabilă numai o anume filantropie, unor oameni cărora le anulezi cultura spirituală națională, începînd din școli și universități (unde nu se predă în limba lor), munca științifică, literatura, teatrul, cinematograful etc., nu le mai poți cere decît schimbarea numelui.

Mai există însă și un al treilea atentat, săvîrșit nu numai împotriva populației vietnameze, ci împotriva buneicuviințe generale. El trebuia să fie anterior celor două. Datarea lui nu poate fi decît ziua de 20 iulie 1954, cînd, refuzînd să semneze acordurile de la Geneva, Statele Unite au creat o situație de permanent pericol pentru pacea întregului pămînt. O situație pe care enormele pierderi ce le-au suferit în acești ultimi doispreze ani nu au putut s-o rezolve. Și pe care, o simplă semnătură i-ar fi fost, și i-a rămas, singură soluție.

Darie NOVĂCEANU

POEZIA ÎN LUME

POEZIA ROMÂNEASCĂ ÎNTÎLNEȘTE PUBLICUL ITALIAN

ROMA

REP. : *Ați făcut de curînd o nouă călătorie în Italia. Care a fost scopul ei ?*

DRAGOȘ VRINCEANU: Universitatea din Urbino m-a numit însărcinat pentru cursuri de literatură română și — pentru a treia oară—am fost oaspetele ei și în această primăvară. Am vorbit despre Tudor Arghezi. După cum se știe, a apărut recent în Italia o voluminoasă culegere de poezii ale lui Arghezi, în traducerea lui Salvatore Quasimodo, deținător al premiului Nobel. Este un evcniment important pentru poezia noastră. Cartea a fost publicată de editura Mondadori, în colecția de poezie cea mai însemnată pe care o posedă Italia. Se poate spune că poezia română și-a făcut o intrare triumfală în literatura italiană—prin personalitatea traducătorului, prin puterea de difuzare a unei mari case de editură. Marea figură a lui Arghezi merita acest succes. Am făcut proba calității traducerilor pe viu : am citit publicului italian numeroase poezii ale lui Arghezi : *Testamentul*, psalmii, ciclurii din *Flori de mucigai*, secvențe din *Cîntare omului*, care „au făcut priză" excepțională. Quasimodo a tradus pe Shakespeare, din antici și chiar una din evanghelii și a știut să redea secretul graiului arghezian. Desigur, cum se întîmplă atunci cînd doi mari poeți se întîlnesc, s-a petrecut în traducere un fenomen de osmoză interesant : poetul român și-a pus pecetea sa puternică pe formele poetice italiene seculare, care totuși au păstrat accentul personal conferit lor de versul lui Quasimodo...

Giancarlo Vigorelli a făcut un elogios articol cărții lui Arghezi tradusă de Quasimodo în revista *Tempo*. De asemenea a scris aproape un studiu despre ea Mario de Micheli. La Napoli, Walter Mauro a salutat cu entuziasm această traducere. Dintre prietenii noștri italieni, numai Rosa del Conte a făcut, într-un articol din ziarul *Paese Sera*, unele rezerve pur filologice, care n-aveau nimic a face cu poezia.

REP. : *Ați mai conferențiat și în alte părți ?*

D.V. : Da, la Universitatea din Pisa, în cadrul Institutului de limbi străine condus de profesorul Mancini. M-am oprit de data aceasta la celălalt pol al poeziei noastre contemporane, acela al activității tinerilor, despre care am vorbit — socotesc, pe bună dreptate — ca despre un fenomen relevant : versurile Anei Blandiana, poezia densă și prezentă în actualitate a lui Ion Gheorghe, experiențele lui Ion Alexandru și Marin Sorescu, speculațiile poetice originale ale lui Nichita Stănescu, puterea de metaforă și de idee a poeziei noastre tinere în general, au trezit tot interesul tinerilor italieni care duc un război steril — punînd carul înaintea boilor — de a înnoi poezia italiană pornind de la reforma limbajului, de la „distrugerea" limbajului poetic tradițional, înainte de a putea identifica în viața reală noile conținuturi care să justifice această luptă.

Conferința pe care am ținut-o asupra poeziei tinere românești va apare în revista *Letteratura* din Florența.

REP. : *Alte rezultate ale călătoriei dv ?*

D. V. : Am fost cooptat în comitetul de organizare al unei mese rotunde internaționale de scriitori, care va avea loc în toamna acestui an în orașul industrial Pontedera din centrul Italiei, cu tema *Literatura și fabrica*. Vor fi invitați scriitori italieni, francezi, români, iugoslavi și unguri. Universitatea din Urbino mi-a oferit trei burse pentru scriitorii români care vor să urmeze cursurile de vară ale acestei Universități din luna august a anului prezent.

MOSCOVA

POEZIA SOVIETICĂ ÎN 1965

Care ar fi cîteva din trăsăturile caracteristice poeziei sovietice în 1965 ?

La această întrebare a căutat să răspundă masa rotundă organizată de revista *Voprosi literaturi* din Moscova pe tema *Poezia sovietică în anul 1965*. Ampla dezbatere care a avut loc a impus, alături de conștiința neajunsului obiectiv prilejuit de scurtimea și imediata vecinătate a perioadei cercetate, o serie de păreri foarte variate dar și unele caracterizări care au căpătat aproape deplina aprobare a participanților la discuție.

Amplitudinea mare a preocupărilor lirice a fost evidentă, impunînd, de exemplu, în cadrul discuției despre poem, care a avut loc în anul 1965 în presa literară, adeziuni egal împărțite între poemul epic și poemul liric. Această coexistență literară se asociază cu o întrepătrundere a celor două genuri. Pe o mare și variată suprafață stilistică se conturează individualități distincte, greu de prins într o formulă generalizatoare : semn al unei „perioade de maturitate", după opinia unuia din critici (St. Rassadin).

Această varietate a glasurilor poetice poate fi datorată și tendinței de explorare ascuțită a individualității omenești, caracteristică liricii sovietice din ultimii ani, înclinare atentă și fină asupra trăirilor și problemelor morale pe toată aria lor de desfășurare ca și unor proaspete incorporări de influențe (utilizarea arhaismelor lingvistice asociată cu asimilarea limbajului științei celei mai moderne, revalorificarea experienței artistice a unor poeți ruși ca Tiutcev sau Baratînski).

Un deosebit ecou au avut aparițiile unor culegeri de poezie ca *Beg Vremeni* (Fuga timpului) de Anna Ahmatova, *Uzel* (Nod) de Olga Berggolț, ale cărților lui Leonid Martînov, A. Mejirov, B. Slutki. De un succes unanim s-au bucurat și în cadrul discuției poeziile publicate în 1965 de Tvardovski — versuri gnomice scrise la „temperatura arderii". De asemenea, versurile unor poeți din republicile unionale : R. Gamzatov, E. Mejelaitis, A. S. Cikovani. Dintre numele poetice noi, de o evasiunanimă apreciere se bucură O. Ciuhonțev, o individualitate poetică pare-se de reținut pentru viitor : unul dintre numele luate ca steag de mai mulți dintre criticii participanți la discuție pentru a demonstra fertilitatea lirică a anului 1965. După el, alte nume noi ale anului : N. Rubțov, A. Plitcenko, N. Korjavin, V. Kornilov.

Gesturile poetice distinse, cu un substrat filozofic și cu aplicație subtilă pentru problemele omenești, au devenit comune în anul poetic trecut. La fel : „gîndul luminează mai clar simțirea iar emoția este mai generos saturată de gînd" (I. Grinberg). Părerile celor mai mulți participanți la masa rotundă pledează pentru poezia serioasă, pentru poezia care este „destul de curajoasă pentru a exprima adevărul în versuri și care se respectă suficient pentru a nu-l trece într-o formă senzațională" (S. N. Narovciatov). În numele acestui comandament este discutată producția lirică a lui E. Vinokurov și sînt criticate aspectele mimetice, de lejeră popularizare poetică ale lui E. Evtușenko în poemul său *Hidrocentrala de la Bratsk*.

Deosebita diversificare a temelor și motivelor poetice a încemnat pe unii dintre critici să considere anul 1965 ca o „perioadă de trecere" poetică, ce necesită o aprofundare, o explorare în adîncime, o avansare de la „cuvîntul-promisiune" la „cuvîntul-fapt", o trecere masivă la a treia dimensiune a spațiului poetic, condiție anticipată de cele mai importante realizări lirice ale anului 1965.

LAHTI - FINLANDA

REUNIUNE ȘI RECITAL LIRIC

REP. : *V-ați întors de cîteva zile din Finlanda. Este o țară aproape exotică pentru noi. Ce v-a impresionat, ce v-a frapat în mai mare măsură ?*

ANA BLANDIANA: Cred că pietrele. E straniu să vezi într-un oraș cum, lîngă vitrina unui mare restaurant sau de sub temelia unui bloc cu zeci de etaje, apare spinarea nedomesticită a unei stînci sau un întreg platou de granit. Pietrele scot umeri de peste tot, din asfalt, din apă, dintre rădăcinile copacilor. În această țară acoperită de lacuri, înconjurată de mare, cu plante care nu reușesc să atingă vîrsta rodirii și femei transparente, pietrele sînt o certitudine, sînt aproape tonice. La Helsinki, în ascunzișurile lor se adăpostesc tîrziu tinerii. Dacă nopțile n-ar fi fost albe, aș fi putut vedea țigările îndrăgostiților licărind în adînciturі.

REP : *Ați avut șansa de a vizita Finlanda chiar în perioada nopților albe...*

A. B. : Da, un adevărat noroc. Am luat parte și la marea sărbătoare a celei mai lungi zile din an, Juhannus-valkeat, cînd, noaptea, în timp ce soarele rămîne la orizont și de la ora 3 începe să se înalțe din nou, pe insulă și pe maluri se aprind focuri înalte în jurul cărora tinerii dansează. Sărbătoarea se prelungește trei zile și trei nopți — în acest răstimp magazinele, restaurantele sînt închise, nu mai circulă nici o mașină, oamenii părăsesc orașele ieșind pe apă și în păduri. Este

VARA FINLANDEZĂ

o sărbătoare ciudată prin intensitate, ceva sălbatec și păgîn plutind în aer. Oamenii, femei și bărbați, umblă desculți, fericiți să simtă pămîntul cald. Aveam impresia că există o grabă a bucuriei, că vor să acumuleze cît mai multă euforie dintr-o vară pe care o bănuiesc scurtă.

REP. : *Și oare este scurtă, într-adevăr ?*

A. B.: Da, finlandezii au și o glumă. Ei spun: „Întîmplarea s-a petrecut în vara trecută, care cădea într-o miercuri..."

REP. : *După cîte știu vizita dv. în această vară finlandeză a fost prilejuită de reuniunea internațională de la Lahti. Ce ați putea să ne spuneți despre lucrările acestei întîlniri literare ?*

A. B. : Reuniunea a stat sub semnul tinereții și al degajării. Scopul propus și realizat nu a fost, cred, dezbaterea teoretică ci, mai ales, cunoașterea personală și colegială dintre scriitorii din apusul, nordul sau răsăritul Europei. Discuțiile au fost duse mai ales pe tema influenței pe care scriitorul modern o are asupra publicului larg. Foarte interesante au fost intervențiile criticului suedez Jean Myrdal și ale poetului și editorului spaniol Carlos Barral. În timp ce autorul clasic se adresa unui număr extrem de restrîns de persoane, scriitorul de azi vorbește în fața omenirii întregi. De aici imensa lui influență asupra conștiinței lumii — a spus poetul spaniol.

Zilele de la Lahti s-au încheiat cu un recital liric la care au participat toți poeții prezenți. Versurile, în original, mi-au dat pentru prima oară sentimentul că poezia e în stare să atingă treptele de abstractizare ale muzicii, că fiorul ideilor poate trece granița limbii necunoscute. Emoția artistică degajată din versuri lexical neînțelese, modul în care sala de poeți a receptat-o a fost pentru mine o revelație. A fost momentul în care am uitat, în care nu mai era nevoie să știu că limba română nu este o limbă de mare circulație.

REP. : *Vă amintiți deci cu plăcere de Lahti și de prieteniile legate acolo ?*

A. B. : Relațiile de la Lahti au fost colegiale, camaraderești, de meserie. Era ca și cum s-ar fi știut că odată și odată vor trece cu toții în „ciafanele anale ale vîntului", așa cum spunea undeva Don Luis de Gongora și că se vor simți probabil mult mai bine acolo dacă se vor fi cunoscut dinainte. Bineînțeles, glumesc. Tinerii cu care m-am împrietenit la Lahti erau mult mai modești. Erau pur și simplu niște oameni care își dădeau, sau își dăduseră, tinerețea în schimbul cîtorva cărți, și nu-și doreau decît ca aceste cărți să fie bune.

REP. : *În ceea ce privește Finlanda...*

A. B. : Finlandezii îi spun țării lor Suomi. E un fel de diminutiv, am impresia, un alint.

REP. : *Un ultim cuvînt despre țara celor 10.000 de lacuri...*

A. B. : Blaga spunea : „Dacă am vedea cu lacurile 7 Stelele s-ar apropia / Întîmpinîndu-ne la drumul jumătate." Dacă am vedea lacurile, niciunde stelele nu ar fi atît de ușor de ajuns ca în Suomi.

PARIS

POEZIA FRANCEZĂ ÎN STATISTICĂ*)

O carte deconcertantă. Autorul ei : Jean-Paul Gourévitch, un tînăr profesor de 25 de ani. Obiectul, mai exact, subiectul fiecărei pagini, din cele aproape 300, este Poezia. Această artă veche, tot mai proteică, tot mai nouă, în ultimul timp. Atît de nouă, de diversă, încît, uneori, devine imperceptibilă, disparentă. Iată, de altfel, prima concluzie care se desprinde din această carte lucidă, aparent pesimistă. Analizele statistice, intelectual-sociologice, graficele și schemele, toate cu referire la situația poeziei în Franța, definind, dînd finalitate unor comentarii, încearcă să pună sub ochii cititorului preocupările de azi ale poeților, sursele tematice ale poeziei, situația poeților în fața cititorilor și — vai — a acestora din urmă în fața celor dintîi. „Se găsesc mai ușor 5500 de autori decît 500 de cititori", debutează, nu fără tristețe, tînărul critic în prefața cărții sale. Sînt cifre cunoscute, vehiculînd în statistici prestigioase, oficiale, sau în cărți ca *Sociologia literaturii*, a lui Robert Escarpit. Este vorba de poezia născută din cuvinte, folosind direct masa lor sonoră și nu de aceea pe care publicul pretinde — și uneori are dreptate — că o găsește în televiziune, cinematograf sau teatru, gratulînd-o cu aceeași denumire aproximativă, alegorică. Intrate în sfera mijloacelor primordiale de plurală informare culturală, intelectuală, artele și uneltele artistice menționate dispun, degajă uneori, prin și din însuși conținutul lor, poezie, iar alteori — rarissim — se întîmplă să propage și poezia propriu-zisă. Întrebarea care se pune și care frămîntă pe sociologii literaturii este dacă poezia va putea fi substituită vreodată de aceste moderne, mondene, populare canale de informare. La inculcarea poeziei în conștiința marelui public concură, de asemenea, cîscul, cîntecul, spectacolul liric, care încorporează tot mai mult gestul poetic, poezia, și contribuie practic la popularizarea ei. Rezultatele acestor eforturi? Destul de precare, față de investițiile materiale și spirituale.

Un tablou variat, inegal, de asemenea dificil de apreciat, este acela al poeziei în fața editorilor și în cîmpul presei în general. Pentru a cîștiga un supliment de cumpărători, editurile — se remarcă — renunță la producția artizanală de carte în favoarea producției industriale. De aceea, cartea de buzunar, cea mai ieftină din toate, este, continuă să fie un bestseller general. Astfel, în 1965, *Paroles* de Prevert a atins un tiraj de 500 000 exemplare, Rimbaud — 300 000, Eluard — 150 000 etc. Și totuși tirajul prozei (*Ciuma*, *Străinul* de Camus sau *Condiția umană* de Malraux) depășește cu mult orice carte de poezie apărută în aceeași colecție, însumînd, aproape fiecare din titlurile citate, mult peste un milion. Editurile neputînd să-și însușească, toate, genul „livre de poche" caută formule intermediare și le-au găsit în parte : antologia, placheta, sistemul *Poètes d'aujourd'hui* (monografie critică plus cîteva selecțiuni din creația poetului) pe care publicul le găsește mai accesibile din multe puncte de vedere. Aceasta, în timp ce revistele și periodicele literare depun parcă toate diligențele să excludă poezia din coloanele lor, înlocuind-o cu exegeze poetice și cu varii tipuri de referințe. Însuși tirajul lor scade ; unele intră în conul evanescenței, iar altele dispar pur și simplu *(Mercure de France)*.

În ce privește publicul tînăr, tineretul liceal, așa-numiții *teenager*, interesul lor pentru poezie rămîne în granițele insuficiente ale instrucției școlare. Cunoștințele lor avansează prea puțin în secolul XX, iar preferințele par a se opri exclusiv la clasici. De fapt, la o statistică făcută de Radioteleviziunea franceză chiar în marele public, pentru determinarea celor mai frumoase 200 poeme (din 500, oferite la alegere) din literatura franceză, cele mai multe sufragii le-au întrunit versurile lui Ronsard, La Fontaine, Verlaine, Hugo, Villon și Baudelaire.

Dar dacă există, cum am mai spus, o poezie a filmului, a teatrului și chiar a prozei, există în egală măsură o „proză a poeziei. Ea se infiltrează și uneori domină în forme neceslușite pe aceasta din urmă. Dacă „fiecare artă este o reflecție asupra mijloacelor artistice", tot așa orice fel de poezie „încearcă o elucidare" (p. 144) a propriului ei limbaj. Deși există deja o tradiție ermetică în istoria limbajului poetic, ne-am putea întreba asupra necesității lui — în continuare — istorico-estetice, conclude autorul. Teoreticieni mai noi, esteticieni ca Pierre Garnier, descins din grupul lettriștilor lui Isidore Isou, vorbesc de „limbile robot", de limbajul nou pe care trebuie să-l aibă poezia prin „eliberarea elementelor încă vii din limbile naționale : sensuri-fulger, strigăte-soare" etc. Vor naște această poezie tinerii de azi, cu atîta aplicație spre poezie, dornici toți să devină autori, să publice, să obțină premii dar obstructivi la vocea majoră a confraților lor vîrstnici ? În orice caz, ei dețin — tinerii — capacitatea aceasta de iconoclastie stilistică, estetică: „Te-ai putea indigna văzînd ultimele notabilități flancate în noroi de tineri mărunți" (p. 32).

Interesante sînt în această carte de constatări, de fapte parcă știute mai dinainte dar dezbrăcate acum de orice eufemism, anexele (statistice). Defilează în fața cititorului formele literare utilizate de 5500 de poeți amatori, profesia acestora, tabloul temelor care îi inspiră, numărul cititorilor lor în fiecare regiune a Franței.

O concluzie la tot acest expozeu, la acest „buletin de sănătate" al poeziei ? „Soluția, cînd nu există un port, este să acostezi totuși" (p. 249). Cît privește eventualul naufragiu, el poate fi evitat chiar dacă ți-ar rămîne să înfrunți valurile, stîncile, numai cu sufletul, cu inima. Ele par suficiente pentru a construi, pentru a exprima totul. Ne-o dovedește, printre altele, omul de 12 ani, Alain, care, rugat să-și comunice părerea despre poezie, a spus aceste vorbe uimitor de simple : „Iubesc poezia pentru că ea poate să exprime ideile inimii".

Constantin CRIȘAN

*) Jean-Paul Gourévitch : „La Poésie en France", Les Editions Ouvrières, Paris 1966.

gazeta literară

COMITETUL DE REDACȚIE : **Tiberiu Utan** (redactor șef) ; **Teodor Balș** ; **Al. I. Ghilia** ; **Ion Lăncrănjan** (redactor șef adjunct) ; **Alexandru Oprea** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion** ; **Mihai Stoian** (secretar de redacție)

Prezentarea artistică : Radu Georgescu
Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Imprimat la Intreprinderea poligrafică „Informația"